

Rechtbank Amsterdam
Afdeling Publiekrecht
Teams bestuursrecht
Postbus 75850
1070 AW Amsterdam

uw referentie
AMS 19 / 139 WABOA
onze referentie
Namenmonument
datum
5 februari 2019

advocaat **Aletta Blomberg**
telefoon **020 30 16 654**
mobiel **06 429 36 444**
fax **020 30 16 650**
e-mail **a.blomberg@ngnb.nl**

Inzake: gronden van beroep

Edelachtbaar college,

Bij brief van 4 januari 2019 diende ik namens de Bewonersvereniging Studentenflat Weesperstraat, de Plantage-Weesperbuurtvereniging, Stichting de Groene Plantage, Stichting Tussen Amstel en Artis en verschillende omwonenden een beroepschrift in tegen het besluit van het dagelijkse bestuur van de bestuurscommissie van stadsdeel Centrum d.d. 27 november 2018 (kenmerk van de gemeente: 18007233 en 98-18-0034) tot – kort gezegd – het in stand laten van de besluiten van 27 december 2017 tot verlening van een omgevingsvergunning voor het oprichten van een monument ter nagedachtenis aan de Nederlandse slachtoffers van de Holocaust (hierna: Namenmonument) resp. voor het kappen van bomen daarvoor in de groenstrook tussen de Weesperstraat en de Hoftuin. Het bestreden besluit is reeds in uw bezit. U gunde mij een termijn tot en met 5 februari 2019 voor het indienen van de gronden, die ik u bij dezen doe toekomen.

1 Vooraf: waarom in beroep?

Evenals in de bezwaarfase (zie par. 1 van het bezwaarschrift tegen de omgevingsvergunning voor het Namenmonument; **productie 27** (doorgenummerd vanaf bezwaar)) willen de indieners van het beroep toelichten waarom zij in beroep

zijn gegaan. Dat is in dit beladen dossier namelijk geen stap die lichtvaardig is gezet. In de kern is de reden: er komt een zeer omvangrijk en ontregelend Namenmonument op een (te) krappe locatie in de directe woon- en leefomgeving van velen. De besluitvorming vond in strijd met eerdere toezeggingen plaats zonder enige vorm van inspraak of betrokkenheid van de buurt en zonder serieus met de belangen van omwonenden en de buurt rekening te houden. Aan vooraf door de gemeente zelf gestelde stedenbouwkundige randvoorwaarden – in de bezwaarfase tot ‘uitgangspunten’ gedegradeerd – is door de ontwerper niet voldaan, terwijl die randvoorwaarden juist (mede) strekten ter bescherming van de belangen van derden. Het Namenmonument is bedoeld als een nationaal gedenkteken en wordt grotendeels met publiek geld gefinancierd, maar zonder dat enig publiek/maatschappelijk debat heeft plaatsgevonden over de vormgeving van het gedenkteken c.q. de locatie c.q. de mogelijke gewenste manieren waarop in de toekomst herdacht zou kunnen worden. Alles is namelijk door de particuliere initiatiefnemer bepaald. Ik licht dit toe.

Het Nederlands Auschwitz Comité (hierna ook: het NAC of Auschwitz Comité) ijvert al meer dan tien jaar voor de komst van een Holocaustmonument met de namen van alle Joden, Sinti en Roma die vanuit Nederland zijn vervolgd en weggevoerd, die door toedoen van de nazi's zijn omgekomen en die geen graf hebben. Nadat het initiatief eerst door het gemeentebestuur werd afgewezen (in 2009) en later het plan in het Wertheimpark strandde (2014), heeft het NAC eind 2017 een omgevingsvergunning verkregen voor de realisatie van een Namenmonument in de groenstrook tussen Weesperstraat en Hoftuin. Zonder twijfel een heel belangrijk moment voor het NAC.

Reeds voor en tijdens de hele (voor)procedure bleken er veel bezwaren te leven, in de buurt en ook daarbuiten. Zowel de gemeente als het NAC kozen ervoor daar niet op in te gaan. Er werd gewezen op de mogelijkheid van bezwaar na vergunningverlening. Toen buurtbewoners en buurtorganisaties (hierna ook te noemen: de buurt) daadwerkelijk bezwaar aantekenden tegen de verleende vergunningen kon dat dan ook geen verrassing zijn. Niettemin zal het voor het NAC een pijnlijke ervaring zijn geweest, in het bijzonder voor de motor achter het initiatief, voorzitter Grishaver. De indieners van het bezwaar, en ook nu in beroep, zijn zich hiervan bewust en betreuren dat; tijdens de hoorzitting bezwaar is niet voor niets respect en bewondering uitgesproken voor zijn initiatief en de volharding waarmee hij zich ervoor inzet. Toch zetten zij deze procedure voort, omdat zij zich niet kunnen verenigen met dit plan, met *dit* ontwerp op *deze* locatie.

Het vergunde Namenmonument is als gezegd een project dat is geïnitieerd en vormgegeven door het Auschwitz Comité, een particuliere stichting. Het bestuur van het Auschwitz Comité heeft de architect gekozen, bepaald wat voor soort monument het zou moeten worden en de facto de criteria geformuleerd op basis

waarvan de locatiekeuze is gemaakt (bij de gronden van het beroep komt dit uitvoeriger aan de orde). De gemeente heeft deze locatie, nu een klein openbaar plantsoen, een groene strook langs een drukke straat, aan het NAC ter beschikking gesteld. De vergunningaanvraag is behandeld als een regulier, doorsnee bouwproject van een particulier. Niet als iets bijzonders.

Het Namenmonument zal echter een nationaal monument worden. Van meet af aan en nog ten tijde van de beslissing op bezwaar was het de bedoeling om het monument na de realisatie aan de gemeente in eigendom over te dragen. Naar het schijnt zal dat mogelijk toch anders gaan, maar ongeacht hoe de eigendom precies zal worden vormgegeven, zeker is dat de gemeente voor de verdere toekomst verantwoordelijk wordt voor alle beveiliging, beheer en onderhoud van het monument, als ware zij de eigenaar. De geschatte kosten hiervan bedragen 190.000 EUR per jaar, wat ten laste zal komen van de gemeentelijke begroting. Het NAC werft fondsen en donaties om de realisatie te bekostigen; behalve particulieren dragen volgens het NAC ook talrijke gemeenten en provincies bij, al worden over concrete bedragen geen mededelingen gedaan (op de website van het NAC staat alleen een lijst met de namen van 66 gemeenten). Wel is bekend dat de gemeente Amsterdam 3 miljoen euro beschikbaar heeft gesteld en het rijk 2,3 miljoen euro. Gezien de geschatte oprichtingskosten van 7 à 8 miljoen euro is de overheidsbijdrage in elk geval meer dan substantieel.

In het begin van het traject, in 2012, werd door het college van burgemeester en wethouders nog besloten tot een brede maatschappelijke discussie naar de wenselijkheid van een dergelijk monument. Die discussie heeft echter nooit plaatsgevonden; er is nooit enig onderzoek gedaan naar het draagvlak voor een namenmonument in Amsterdam, niet in algemene zin naar het idee van een namenmonument in welke vorm dan ook en ook niet naar het nu vastgestelde ontwerp op de gekozen locatie. Evenmin zijn verschillende categorieën stakeholders (sociologen, historici, kunstenaars, musea en andere bij herdenking van de Holocaust betrokken, joodse of niet joodse, personen en organisaties) ooit geraadpleegd over de mogelijke vormgeving of de locatie van een nationaal gedenkteken. Over locatie noch vorm van het monument heeft, ondanks beloften daartoe, enige inspraak van / gesprek met de buurt plaatsgevonden. Zelfs in de gemeenteraad is geen sprake geweest van enige vorm van discussie, niet eens een begin van een gedachtewisseling over de vraag wat voor soort monument de samenleving eventueel zou willen. De locatie is zonder inhoudelijke discussie vastgesteld op basis van een voorstel vanuit het bestuur (dat geheel was toegeschreven naar de wensen van het NAC). En aan de vorm, de basale keuzes, de eigenschappen of de karakteristieken van het ontwerp zijn nooit woorden gewijd.

Er heeft dus geen enkele maatschappelijke of politiek-bestuurlijke discussie plaatsgevonden over de vraag wat voor monument 'wij' – inwoners van Nederland, Amsterdammers, betrokken organisaties, omwonenden – eigenlijk zouden willen.

Ter vergelijking: het beroemde monument 'Denkmal für die ermordeten Juden Europas' in Berlijn kwam tot stand na een meer dan tien jaar durend proces. In 1994 schreef de Bundestag, naar aanleiding van een eind jaren tachtig door een groep Duitse burgers gelanceerd initiatief om de zes miljoen tijdens de Holocaust vermoorde Joden te eren, een openbare ontwerpopdracht uit, waarna 528 voorstellen werden ingediend. De jury koos dertien ontwerpen uit om, na maanden discussie, elf eerder verworpen ontwerpen weer toe te voegen. Hieruit werden twee ontwerpen gekozen, die – opnieuw gewogen – beide alsnog werden afgekeurd. In 1997 werden 25 kunstenaars en architecten uitgenodigd om een nieuw ontwerp te maken. Daar werden drie publieke debatten over georganiseerd. De ontwerper die uiteindelijk werd uitverkoren, Peter Eisenman, veranderde zijn ontwerp diverse keren, waarbij onder meer het aantal stenen pilaren van 4.000 werd teruggebracht tot het huidige aantal van ruim 2.700 en een museum ('*Ort der Information*') werd toegevoegd. In 2005 was het monument gereed, meer dan vijftien jaar na het lanceren van het initiatief en na een breed publiek debat.¹

Over zoiets gewichtigs als een nationaal Namenmonument kan niet worden besloten zonder inbreng en betrokkenheid van Amsterdammers en andere stakeholders, en ook niet zonder betrokkenheid van omwonenden. Die betrokkenheid is uitdrukkelijk niet mogelijk gemaakt. Een aangekondigde inspraakavond bleek op 31 mei 2016 een informatieavond, waar de gemeente dus aanwezig was om te 'zenden' en niet om te 'ontvangen', en sprekers bij vergaderingen van raadscommissies of van de bestuurscommissie Centrum werden afhoudend tot onmiskenbaar negatief bejegend ("Ik doe mijn oren dicht voor uw inspreken" en "U moet zich realiseren dat u met 5-0 achter staat"). Er heeft geen enkele consultatie van kunstenaars, architecten of ontwerpers plaatsgevonden, laat staan dat een openbare inschrijving is georganiseerd. Aan vooraf opgestelde randvoorwaarden is niet voldaan en desondanks zijn in december 2017 de vergunningen verleend.

Deze ondoorzichtige, gesloten en uiterst afhoudende besluitvorming heeft ertoe geleid dat een vergunning is verleend voor een namenmonument dat niet wordt gedragen door de buurt, omdat het niet past op de beoogde locatie. Het beoogde Namenmonument dreigt zijn vorm en plek te krijgen de facto uitsluitend op basis van de eisen van het NAC en in een ontwerp dat geen rekening houdt met andere factoren of andere belangen.

¹ Bron: 'Dit monument neemt ons denken over', opiniestuk Hans van Houwelingen in NRC d.d. 27 oktober 2018, aangevuld met informatie van Wikipedia.

Hiertegen komt de buurt op. Voor alle duidelijkheid: de indieners van het beroep zijn niet tegen een namenmonument en ook niet tegen de komst van een namenmonument in hun buurt (en sommigen zelfs niet tegen deze locatie). Zij keren zich alleen tegen *dit* ontwerp op *deze* locatie. Dit beroep is dan ook uitdrukkelijk géén nimby-aangelegenheid. Ook anderen, niet per se buurtbewoners, maar Amsterdammers of andere Nederlanders, sommigen van hen met een joodse achtergrond, hebben in verschillende gremia hun bezwaren en twijfels over het huidige ontwerp naar voren gebracht, al dan niet in combinatie met bezwaren tegen de locatie (zie diverse stukken in bijgevoegde knipselmap; **productie 28**).

Opvallend is verder de zwijgzaamheid van vooraanstaande joodse instellingen, zoals van het Cultureel Joods Kwartier met het Holocaust museum en de Hollandsche Schouwburg aan de Plantage Middenlaan, die uitdrukkelijk buiten de hele discussie blijven en in ieder geval de huidige plannen niet publiekelijk steunen. De juridische werkelijkheid brengt echter mee dat de enig mogelijke weg, die van bezwaar en beroep, alleen open staat voor wie als belanghebbende kan worden beschouwd, een begrip dat in deze zaak door de gemeente ook nog eens restrictief wordt uitgelegd. Deze bezwaarmakers wegzetten als 'tegenstanders' of als 'vijanden' – een benadering die het NAC soms lijkt te kiezen – en als mensen die geen gevoel zouden hebben voor of geen belang zouden hechten aan het herdenken van de meest gruwelijke gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis, zou onterecht zijn.

2 Opbouw van dit beroepschrift

De buurt stelt zich, mede gelet op bovenbeschreven gang van zaken, kort gezegd op het standpunt dat de besluitvorming onzorgvuldig is geweest, hun belangen onvoldoende zijn meegewogen en een besluit is genomen dat in strijd is met een goede ruimtelijke ordening. Hun bezwaren daartegen zijn 'weggeschreven'. Voor een goed begrip van hun argumenten geven zij eerst een schets van de voorgeschiedenis en een puntsgewijs overzicht van het verloop van de besluitvorming (paragraaf 3). Vervolgens voeren zij aan waarom de procedure volgens hen onzorgvuldig is geweest (paragraaf 4). In paragraaf 5 wordt meer in detail op een aantal juridische aspecten van de besluitvorming ingegaan, waarbij (zoveel mogelijk) de volgorde wordt gevolgd waarin de betreffende onderwerpen in het advies van de bezwaarschriftencommissie zijn behandeld (ter motivering van de beslissing op bezwaar wordt immers naar dit advies verwezen). Dit betreft achtereenvolgens:

- de status en betekenis van de Haalbaarheidsstudie en de daarin geformuleerde stedenbouwkundige randvoorwaarden (5.1);
- het locatiekeuzebesluit (5.2);
- de toepassing van art. 33.1 van de planregels (5.3);
- zichtlijnen en aantasting van cultuurhistorische waarden (5.4);
- veiligheid en verkeer (5.5);

- de kaptoestemming (5.6).

In een afzonderlijke paragraaf (par. 6) zullen zij ingaan op de belangenafweging. Tot slot wordt in par. 7 een algemene reflectie op dit bijzondere dossier gegeven.

Ik ga ervan uit dat verweerder de rechtbank een compleet procesdossier doet toekomen. Waar in dit beroepschrift wordt verwezen naar stukken die de buurt, verweerder of het Auschwitz Comité in de bezwaarfase in het geding hebben gebracht, zijn die enkele uitzonderingen daargelaten – bijvoorbeeld omdat ze (deels) in kleur zijn en de ervaring leert dat het bestuur kopieën veelal in zwart-wit aanlevert – niet opnieuw als productie toegevoegd. Mocht onverhoopt toch een stuk ontbreken of voor de rechtbank in het dossier niet vindbaar of leesbaar zijn, dan verstrek ik die stukken desgewenst vanzelfsprekend alsnog graag.

3 Voorgeschiedenis en verloop van de verdere besluitvorming

3.1 Voorgeschiedenis

De gang van zaken bij de besluitvorming die heeft geleid tot de bestreden vergunning(en) kan niet goed worden beoordeeld zonder kennis van de voorgeschiedenis (zie tevens par. 2.1 van het bezwaarschrift).

Als gezegd heeft het NAC zich al eerder bij de gemeente Amsterdam gemeld met het initiatief voor een namenmonument, te weten in het Westermanplantsoen aan de Plantage Middenlaan. In november 2009 heeft het gemeentebestuur het NAC bij brief van toenmalig burgemeester Cohen meegedeeld, onder verwijzing naar de Namenwand in de Hollandsche Schouwburg, dat twee monumenten die hetzelfde herdenken op een steenworp afstand van elkaar niet wenselijk is.

Na het vertrek van Cohen heeft het NAC het idee opnieuw onder de aandacht van de gemeente gebracht. Burgemeester Van der Laan maakte een andere afweging dan zijn voorganger en besloot zich te zullen inspannen voor de komst van een namenmonument. Van der Laan nam zitting in het Comité van aanbeveling voor het 'Holocaust Namenmonument Nederland'. De keus viel op het Wertheimpark. Eind 2012 werd, vertrouwelijk, besloten medewerking te verlenen aan onderzoek naar vestiging van een Namenwand in het Wertheimpark. Een 'brede en zorgvuldige maatschappelijke discussie over de wenselijkheid van het initiatief', waartoe eveneens werd besloten, kreeg z'n beslag in een informele informatieavond gevoerd met uitsluitend vertegenwoordigers van organisaties die betrokken zijn bij het herdenken van de Tweede Wereldoorlog, zoals het Auschwitz Comité, de Hollandsche Schouwburg, de werkgroep Sinti en Roma, het NIOD en de Anne Frank Stichting. De meningen liepen daar nogal uiteen (zie verder par. 4.4, p. 14).

Burgemeester en wethouders stemden op 18 maart 2014 – een bijzonder moment, namelijk de dag voor de gemeenteraadsverkiezingen – in met de komst van het namenmonument in het Wertheimpark. Dat besluit is, wellicht als gevolg van die bijzondere timing, nooit in de gemeenteraad besproken.² De (zojuist ingestelde) bestuurscommissie van stadsdeel Centrum kreeg simpelweg de opdracht het besluit procedureel tot een goed einde te brengen. De fundamentele vraag of er in Amsterdam behoefte was aan en ruimte zou moeten komen voor een Holocaust namenmonument is nooit (meer) in de Amsterdamse raad of welk ander politiek gremium dan ook aan de orde geweest. In hoeverre er – in de buurt, in Amsterdam – draagvlak was voor een namenmonument was niet onderzocht. De buurt kwam in verzet en uiteindelijk strandde het proces, in die zin dat besloten werd eerst onderzoek te verrichten naar mogelijke alternatieve locaties. Op dat moment begon (de voorbereiding van) de besluitvorming omtrent het nu vergunde gedenkteken.

3.2 Aanloop tot en verloop van de besluitvormingsprocedure³

Hieronder volgt voor het overzicht een, voor zover het relevante feiten betreft, beknopte weergave van de hele besluitvormingsprocedure, die grotendeels aan het bezwaarschrift is ontleend (par. 2.2). Daarom zal hier waar mogelijk korthedshalve voor de achterliggende documenten worden verwezen naar de producties bij het bezwaarschrift resp. de documenten die deel uitmaken van het primaire besluit of de beslissing op bezwaar. Een uitvoeriger overzicht van het besluitvormingstraject, inclusief voor dit beroep relevante citaten, is als bijlage toegevoegd (**productie 29**).

Voorfase

2 juli 2014	Overleg burgemeester en voorzitter bestuurscommissie Centrum met omwonenden Wertheimpark. Toezegging aan omwonenden/belanghebbenden dat onderzoek zal worden verricht naar de effecten van een namenmonument in het Wertheimpark en naar alternatieve locaties. Daarover zal dan weer een bijeenkomst worden gehouden.
24 november 2014	Definitief concept van de ‘Studie Effecten Holocaustnamenmonument in het Wertheimpark’ (RoyalHaskoning, hierna: RHK). De studie is zeer negatief over de gevolgen van het toenmalige Libeskind-ontwerp voor het park en wordt nog niet openbaar gemaakt.

² In het Parool werd zelfs gesproken van een ‘schimmig besluit’. Zie het artikel ‘Schimmig besluit rond omstreden Auschwitzmonument’ d.d. 14 juni 2014. Te vinden op <https://www.parool.nl/amsterdam/schimmig-besluit-rond-omstreden-auschwitzmonument~a3672342/>. Een word-versie van dit artikel is als productie 4 bij het bezwaarschrift gevoegd.

³ Voor zover bekend uit openbare bronnen en documenten die in het kader van een Wob-verzoek van de gemeente zijn verkregen.

- 16 juni 2015 Definitief concept 'Vooronderzoek Locatiekeuze Holocaust Namenmonument in Amsterdam' (RHK) met globaal onderzoek naar 15 mogelijke locaties en een oningevulde wegingsmatrix met criteria. De locatie Weesperstraatplantsoen maakt van dit rapport geen deel uit, want is niet in beeld. De wegingsmatrix bevat nog niet de vier door het NAC ingebrachte criteria (waarover later meer) die bij de locatiekeuze voor het Weesperstraatplantsoen de doorslag hebben gegeven. Zie hierna par. 5.2. Het rapport wordt nog niet openbaar gemaakt.
- 22 september 2015 Burgemeester en wethouders (hierna: B&W) gaan akkoord met een procedurevoorstel van de burgemeester voor de locatiekeuze van het Holocaust Namenmonument.
- 24 september 2015 Brief van de burgemeester aan de raad (productie 5 bij het bezwaarschrift) met procedurevoorstel B&W voor de locatiekeuze. Dit procedurevoorstel voorziet in twee fasen: 1. het vaststellen van een methodiek voor de locatiekeuze, met beoordelingscriteria en wegingsfactoren, 2. het beslissen over de locatiekeuze, na het bepalen van kansrijke locaties, haalbaarheidsonderzoek naar een aantal kansrijke locaties en het vaststellen van een schetsontwerp voor het monument.
- 5 oktober 2015 Bijeenkomst buurtbewoners met de burgemeester, B. Oranje en J. van Pinxteren (beiden lid van het DB van de bestuurscommissie Centrum) en RHK. Deze bijeenkomst is het toegezegde vervolg op de bijeenkomst van 2 juli 2014. De hierboven genoemde rapporten van RHK worden gepresenteerd en het procedurevoorstel wordt aan de buurtbewoners uitgelegd.
- 15 oktober 2015 Raadscommissie Algemene Zaken stemt in met de procedure in twee fasen.
- 30 oktober 2015 Brief burgemeester Van der Laan aan raad (productie 6 bij het bezwaarschrift) inzake de wens van het NAC om de locatie Weesperstraatplantsoen aan de matrix inzake de locatiekeuze toe te voegen.
- 4 november 2015 Besluit gemeenteraad tot vaststelling procedure locatiekeuzebesluit (conform voordracht B&W, zie productie 5

bij het bezwaarschrift) en toevoeging Weesperstraatplantsoen aan matrix locatiekeuze.

- 25 november 2015 Overleg tussen het NAC, de gemeente en RHK. Het NAC dringt aan op spoed, op ineenschuiven van de twee fasen uit het procedurevoorstel en op een zwaardere weging van vier door het NAC ingebrachte criteria (locatie in Joods Kwartier, van statuur, openbaar toegankelijk en namen moeten kunnen worden aangeraakt). Verder geeft het NAC aan waaraan het ontwerp voor het gedenkteken volgens het NAC moet voldoen (een schreeuw, prestigieus, confronterend, beklemmend, men moet er over struikelen, men moet gedesoriënteerd raken, niet weggestopt en juist niet opgaan in de omgeving). Zie het door de gemeente opgestelde verslag van dit overleg (productie 7 bij het bezwaarschrift). Naar aanleiding van dit overleg is “op basis van opmerkingen van het NAC” besloten dat de matrix wordt ingevuld “nog zonder rekening te houden met het draagvlak” (zie Notitie Stand van zaken inzake het Holocaust Namenmonument per 1 maart 2016; **productie 30**).
- Eind 2015 (ongedateerd) Ambtelijk memo aan burgemeester met voorstel voor het versnellen van het besluitvormingsproces door middel van het ineenschuiven van de twee fasen (productie 8 bij het bezwaarschrift).
- Eind 2015 (ongedateerd) Ambtelijk memo stand van zaken Holocaust Namenmonument aan B. Oranje (voorzitter Dagelijks Bestuur stadsdeel Centrum) waaruit blijkt dat de burgemeester de voorgestelde versnelling steunt én dat zo snel mogelijk een haalbaarheidsonderzoek naar “de in de matrix best scorende locatie de Weesperstraatstrook” zal worden verricht (productie 9 bij het bezwaarschrift). Dit laatste is opmerkelijk, omdat de locatie Weesperstraatstrook – immers pas op 30 oktober 2015 aan de potentiële locatielijst toegevoegd – nog niet is onderzocht en de (wegings)methodiek nog niet is vastgesteld (de raad zal daar pas op 22 juni 2016 over besluiten, uiteindelijk tegelijk met het besluit over de locatie). Bovendien ging de door de raad op 4 november 2015 vastgestelde procedure uit van een haalbaarheidsonderzoek naar *een aantal* kansrijke locaties. In het memo staat wel dat er na het haalbaarheidsonderzoek nog een draagvlakonderzoek over deze locatie zal plaatsvinden (p. 2, bovenaan). Ook dat is uiteindelijk niet gebeurd.

- 23 maart 2016 Definitief rapport 'Locatieadvies Holocaust Namen Monument in Amsterdam' (RHK). In het rapport wordt de matrix voor alle 16 locaties (inclusief Weesperstraatplantsoen) ingevuld, zowel met ongewogen als met de driemaal zo zwaar gewogen criteria. Op basis van de resultaten van de gewogen wegingsmatrix wordt voorgesteld de locatie Weesperstraat als voorkeurslocatie aan te wijzen en – alleen – voor die locatie een haalbaarheidsonderzoek uit te voeren. Zie verder par. 5.2.
- Maart 2016 (zonder precieze datum) Concept rapport 'Holocaust Namenmonument haalbaarheidsstudie locatie Weesperstraat' (opgesteld door de Dienst Ruimte en Duurzaamheid), met onder meer een ruimtelijke analyse van de locatie en de randvoorwaarden voor de inpassing van een gedenkteken. Dit rapport wordt nog niet openbaar gemaakt.
- 10 mei 2016 Besluit B&W voor locatie Weesperstraatstrook. Brief burgemeester aan de raad inzake Notitie 'Locatiekeuze Holocaust Namenmonument', waarin wordt voorgesteld de gewogen wegingscriteria over te nemen en de Weesperstraatstrook als locatie aan te wijzen (productie 10 bij het bezwaarschrift).
- 13 mei 2016 Persbericht burgemeester Van der Laan: 'Holocaust Namenmonument naar Weesperstraatstrook' (productie 11 bij het bezwaarschrift). Een opmerkelijk bericht, want de raad moet nog besluiten.
- 31 mei 2016 Informatieavond locatiekeuze Weesperstraatstrook voor omwonenden/belanghebbenden op uitnodiging van de gemeente. Tijdens deze avond zijn de voorgeschiedenis, het haalbaarheidsonderzoek en de verdere procedure toegelicht. Zie het door de gemeente opgestelde en verspreide verslag (productie 12 bij het bezwaarschrift). De bijeenkomst was uitdrukkelijk niet bedoeld voor inspraak; er was alleen gelegenheid tot het stellen van vragen. Een concreet ontwerp voor een namenmonument was er nog niet.
- 9 juni 2016 Raadscommissie Algemene Zaken stemt in met voorstel locatiekeuze Weesperstraatstrook.

- 22 juni 2016 Besluit van de raad (productie 13 bij het bezwaarschrift) om in te stemmen met de locatiekeuze Weesperstraatstrook voor het Holocaust Namenmonument en het rapport Haalbaarheidsstudie Holocaust Namenmonument. Locatie Weesperstraat (bijlage bij de omgevingsvergunning BWT 3210991, Gemerkt 15). De behandeling van dit agendapunt duurt 2 minuten en 31 seconden.⁴ Er is nog geen ontwerp, geen inspraak en geen keuze uit *een aantal* kansrijke locaties.
- 16 december 2016 Persbericht 'Het Nederlands Auschwitz Comité presenteert het nieuwe ontwerp van het Holocaust Namenmonument Nederland (productie 14 bij het bezwaarschrift). Het betreft een besloten persconferentie; belangstellende omwonenden zijn niet uitgenodigd en niet welkom.
- 20 december 2016 Presentatie van het ontwerp van Libeskind door een door het NAC ingehuurd bureau aan ongeveer 15 speciaal daarvoor uitgenodigde mensen uit de buurt, mensen die eerder – met betrekking tot het initiatief voor de locatie Wertheimpark – hun zorg of betrokkenheid hadden laten blijken. Uitdrukkelijk geen inspraak.

Primaire besluitvorming

- 21 september 2017 Aanvraag omgevingsvergunning wordt ingediend.
- 27 december 2017 Verlening omgevingsvergunning na doorlopen reguliere procedure.

Bezwaarfase

- 7 februari 2018 Indiening pro forma bezwaarschriften.
- 14 maart 2018 Aanvulling van de gronden van bezwaar (met producties 1 t/m 23).
- 6 april 2018 Verstrekking statuten en informatie over feitelijke werkzaamheden bezwaarmakende organisaties aan bezwaarschriftencommissie (reeds in uw bezit).
- 4 mei 2018 Verweerschrift, met als bijlagen het CRK-advies van 2 mei 2018, het Addendum RO Namenmonument vergunninghouder

⁴ Zie <https://amsterdam.raadsinformatie.nl/vergadering/238102/RAAD%2022-06-2016>.

- d.d. 3 mei 2018 en de concept-Notitie 'reactie op bezwaarschrift m.b.t. reflecties' d.d. 13 april 2018 van Peutz.
- 4 mei 2018 Nadere memorie in aanvulling op het bezwaarschrift (met producties 24 t/m 26).
- 11 mei 2018 Reactie NAC op de bezwaarschriften (per e-mail op vrijdagmiddag om 16 uur). Deze reactie is ontijdig gelet op de 10-dagentermijn van art. 7:4 Awb.
- 15 mei 2018 Hoorzitting waar bezwaarden zijn gehoord door een ambtelijke commissie. Afgesproken wordt onder meer dat bezwaarden nog de gelegenheid krijgen om schriftelijk te reageren op de te laat ingediende stukken van het NAC. Verder moest verweerder op een aantal punten nog nadere informatie aanleveren, waarvoor de commissie een termijn van twee weken verleent.
- 17 mei 2018 Raadsadres van bezwaarden met verzoek tot volledige heroverweging van de besluitvorming (**productie 31**). Bezwaarden ontvangen van het college bericht dat dit raadsadres niet inhoudelijk wordt behandeld in verband met de lopende bezwaarprocedure.
- 29 mei 2018 Reactie namens bezwaarden op stukken NAC d.d. 11 mei 2018 en Reactie NAC op enkele delen pleitnota ondergetekende.
- 26 juni 2018 Bezwaarden ontdekken bij toeval bij de agendastukken voor de vergadering van 5 juli 2018 van de Commissie Algemene Zaken een voorstel voor een raadsvoordracht 'Kennismaken van een update over de stand van zaken met betrekking tot het Namenmonument'. Volgens bezwaarden wordt hierin aan de raad een verkeerde voorstelling van zaken gegeven en worden de voor de vergunningverlening gestelde randvoorwaarden en passant gedegradeerd tot, volgens B&W, niet bindende 'aandachtspunten'. Zij achten dit onbehoorlijk en het bestuur onwaardig.
- 28 juni 2018 Brief namens de buurt aan burgemeester en wethouders over bovengenoemde stukken, met een appel op het college deze stukken terug te trekken (**productie 32**). Op dit appel komt geen enkele reactie.

- 5 + 18 juli 2018 Instemming van commissie AZ resp. raad met raadsvoordracht 'Kennismen van een update over de stand van zaken met betrekking tot het Namenmonument'.
- 20 juli 2018 Reactie en nadere stukken verweerder (zoals toegezegd tijdens de hoorzitting van 15 mei), waaronder het inrichtingsplan en nadere memories inzake ruimtelijke kwaliteit, cultuurhistorie e.d.
- 20 augustus 2018 Reactie namens bezwaarden op nadere stukken verweerder (**productie 33**).
- 27 november 2018 Beslissing op bezwaar.

4 Zorgvuldigheid van de procedure; draagvlak, inspraak en vertrouwen

4.1 Algemeen

De buurt heeft in bezwaar aangevoerd dat het besluitvormingstraject dermate onzorgvuldig is geweest dat een volledige heroverweging van de besluitvorming nodig zou zijn. Zie het bezwaarschrift, p. 11-22 (over de besluitvorming over de locatiekeuze), en de nadere memorie van 4 mei 2018, in het bijzonder productie 26. Zo heeft er geen onderzoek naar draagvlak voor een namenmonument of zelfs maar de wenselijke vorm van een dergelijk gedenkteken plaatsgevonden en heeft de buurt ondanks toezeggingen daarover niet kunnen inspreken, noch op de locatiekeuze noch op het ontwerp.

Niettemin oordeelt de bezwaarschriftencommissie dat het zorgvuldigheidsbeginsel niet is geschonden. Inspraak maakt volgens de commissie geen onderdeel uit van de in de Wabo geregelde procedure (randnr. 8.30) en de omstandigheid "dat geen representatief onderzoek is gedaan naar het draagvlak voor het monument op deze locatie" betekent volgens de commissie niet dat aan het project geen medewerking kan worden verleend (randnr. 9.6). Waarom dat zo is, motiveert de commissie niet. De buurt stelt zich dan ook op het standpunt dat haar bezwaren in dezen onvoldoende gemotiveerd terzijde zijn geschoven.

Anders dan de adviescommissie beweert (randnrs. 8.30-8.31), is volgens de buurt duidelijk

- a) dat het wel degelijk de bedoeling van de gemeente was dat, in het kader van zorgvuldigheid van de procedure, buurtbewoners betrokken zouden worden bij het hele proces, in het bijzonder door inspraak;

- b) dat het wel degelijk de bedoeling van de gemeente was om, in het kader van de zorgvuldigheid van de procedure, onderzoek te doen naar een breed, maatschappelijk draagvlak voor 'een' namenmonument in Amsterdam, en
- c) dat bewoners van Amsterdam, onder wie buurtbewoners, wel degelijk over inspraak en draagvlak(onderzoek) geïnformeerd zijn door personen die geacht kunnen worden in de positie te verkeren daarover uitspraken te doen, en dat de buurtbewoners dan ook wel degelijk een gerechtvaardigd vertrouwen mochten hebben dat inspraak zou worden geboden en dat onderzoek naar draagvlak zou plaatsvinden dan wel had plaatsgevonden.

Dit blijkt uit diverse gemeentelijke documenten over het besluitvormingstraject.

4.2 Uitspraken over draagvlak en inspraak

De buurt volstaat hier met een weergave van de betrokken passages en in het de relevante zinsneden daarin; voor de uitgebreidere teksten wordt verwezen naar het overzicht traject besluitvorming (productie 29) en de betrokken bronnen.

- 13 november 2012 (zoals anderhalf jaar later verwoord in de Voordracht 'Voortgang projecten Namenwand en uitbreiding Hollandsche Schouwburg tot Nationaal Sjoa Museum' voor de collegevergadering 18 maart 2014; **productie 34**):
Het college besluit (vooralsnog expliciet vertrouwelijk) om medewerking te verlenen aan een onderzoek naar vestiging van een namenmonument in het Wertheimpark. Onderdeel van dit onderzoek **"zal zijn een brede en zorgvuldige maatschappelijke discussie over wenselijkheid van het NAC initiatief met de namenwand"** (zie p. 1 ad 3.).

En wat blijkt uit dit vergaderstuk? Deze 'maatschappelijke discussie' heeft zijn beslag gekregen op slechts één "informele informatieavond" op 19 juni 2013 voor genodigden, allen vertegenwoordigers van "betrokken instanties". Aanwezig waren onder meer vertegenwoordigers van een aantal joodse en Sinti/Roma organisaties, de Hollandsche Schouwburg en de Anne Frank Stichting. Uit het verslag van deze avond (**productie 35**) blijkt dat er veel verschil van mening bestaat over de wenselijkheid van het initiatief. Zo bleken bijvoorbeeld de vertegenwoordigers van de Hollandsche Schouwburg, waar al een namenwand met de 6.700 familienamen van de in en vanuit Nederland gedeporteerde en vermoorde slachtoffers van de Holocaust is gesitueerd, bepaald niet gelukkig met de plannen van het Auschwitz Comité. Een breed draagvlak kan uit deze bijeenkomst in ieder geval niet worden afgeleid.

Al een week na deze informatieavond is op een reeds geplande inspraakavond over de herinrichting van de Plantage Middenlaan tussen Wertheimpark en de Hortus, op 26 juni 2013, *melding* gemaakt van de plannen voor het namenmonument in het Wertheimpark. Vervolgens werd een werkgroep van

buurtbewoners ingesteld met als opdracht om te adviseren over de inpassing van een namenmonument in het Wertheimpark. Zodoende is de hele fase dat nog in den brede over *de wenselijkheid van het initiatief* gesproken moet worden overgeslagen, want men schakelt dan meteen door naar de *inpasbaarheid* van een monument in het Wertheimpark. Wenselijkheid en inpasbaarheid zijn echter twee heel verschillende dingen.

- 18 maart 2014:
B&W besluiten in te stemmen met de komst van het namenmonument in het Wertheimpark (productie 34; zie p. 1 onder 2.) en stadsdeel Centrum te verzoeken "ondermeer [sic] een zorgvuldige inspraakprocedure te voeren" (onder 3.). In de toelichting wordt gesteld (p. 3 ad 3.):
*"Nu in de voorfase slechts een beperkt aantal personen is betrokken, is het van groot belang dat nu in de vervolgfase **een zorgvuldige inspraakprocedure** wordt gevolgd."*
- 24 september 2015:
Brief van de burgemeester aan de raad, met procedurevoorstel voor het maken van een locatiekeuze (productie 5 bij het bezwaarschrift). De burgemeester schrijft: *"Het is onze ambitie om een monument te realiseren dat (...) **op voldoende en liefst groot draagvlak kan rekenen.**" (p. 2) en "Ik wil nogmaals benadrukken dat zorgvuldigheid nu gaat boven snelheid (slotzin op p. 3)."*

In het op diezelfde dag uitgebrachte persbericht 'Zorgvuldige procedure voor keuze locatie Namenwand (**productie 36**) staat over de voorgestelde procedure:

*"De keuze voor de plek voor het monument verloopt in twee fases: in de eerste fase worden beoordelingscriteria en wegingsfactoren, alsmede de inventarisatie van mogelijke locaties besproken met het Nationaal Auschwitz Comité (...) en vervolgens voorgelegd aan de gemeenteraad. In de tweede fase worden de mogelijke locaties voor het monument beoordeeld en gewogen en zal de gemeenteraad een keuze maken. Ook wordt dan een schetsontwerp van het monument vastgesteld, waarna met het betreffende stadsdeel **afspraken** worden gemaakt **over de te volgen inspraakprocedure**. Deze **zorgvuldige procedure** moet er toe leiden dat de meest geschikte locatie voor het monument wordt geselecteerd, die op een **zo groot mogelijk draagvlak kan rekenen.**"*

En aan het slot van het persbericht: *"De eerdere protesten uit de omgeving van het Wertheimpark onderstrepen (...) de noodzaak om bij de keuze van de locatie de zorgvuldigst denkbare procedure te volgen."*

De gemeente kan de ambitie inzake draagvlak en de toezegging inzake zorgvuldigheid echter ter zake niet gestand doen als draagvlak niet – breed – wordt

onderzocht en geen inspraak wordt geboden. En dat gebeurt niet, ondanks een volgende toezegging.

- 5 oktober 2015:
Bijeenkomst voor buurtbewoners met de burgemeester, Boudewijn Oranje en Janine van Pinxteren (beiden DB Bestuurscommissie Centrum), in vervolg op de tumultueus verlopen bijeenkomst van 2 juli 2014, over de procedure voor de locatiekeuze. De burgemeester zegt (zie het verslag, **productie 37**) dat besloten is opnieuw te beginnen en dat de verkeerde start van tafel is. Hij stelt een aantal zaken voor zoals: "**Gezamenlijk vaststellen (...) of de inmiddels geselecteerde criteria de juiste zijn ter gebruik bij de afweging van de lijst met 15 geselecteerde locaties; deelnemers kunnen deze lijst uitbreiden met andere potentiële locaties**". De burgemeester besluit de bijeenkomst, in antwoord op de vraag of de burger nog inspraak heeft, met de opmerking (zie verslag, p. 4): "**Burgers kunnen hun voorkeur uitspreken. Gemeenteraadbesluiten kunnen ter discussie worden gesteld.**"
- 4 november 2015:
Vergadering gemeenteraad; raadsvoordracht 'Kennismaken van de stand van zaken van het Proces Holocaust Namenmonument' (voornoemde productie 5). De raad besluit in te stemmen met deze voordracht en het daarin opgenomen procedurevoorstel van B&W. In de onderbouwing van het besluit wordt als onderdeel van de tweede fase van de procedure onder meer genoemd: "**Met de initiatiefnemer wordt dan tevens een schetsontwerp voor het Namenmonument vastgesteld. Vervolgens wordt met het betreffende stadsdeel overlegd over de te volgen besluitvormingsprocedure en inspraakprocedure.**"

Er is ondanks dit besluit geen enkele inspraakmogelijkheid georganiseerd. Mocht verweerder aanvoeren dat conform deze mededeling is gehandeld, namelijk dat overleg met het stadsdeel heeft plaatsgevonden, maar dat de uitkomst van dat overleg is geweest dat er *geen* inspraakprocedure zou hoeven plaatsvinden, dan houdt deze redenering geen stand. Ten eerste voorziet het procedurebesluit in de 'te volgen inspraakprocedure'. Dat kan niet worden uitgelegd als een vraag *of* er een inspraakprocedure komt, maar slechts als *hoe* deze zal worden ingericht. Ten tweede is er geen enkele aanwijzing dat dergelijk overleg heeft plaatsgevonden (en zou de buurt dan over de uitkomst van dat overleg moeten zijn geïnformeerd). Een Wob-verzoek waarmee alle relevante stukken zijn opgevraagd over alle mogelijk elementen in verband met het Namenmonument, heeft veel stukken opgeleverd, maar geen enkel verslag waarin sprake was van een dergelijk overleg. Er kan dus geconcludeerd worden dat wel beloofd is dat er een inspraakprocedure zou komen, en dat is toegezegd dat men daarover met het stadsdeel zou overleggen, maar dat dat niet is gebeurd.

- 18 december 2015
Overleg tussen ambtenaren en burgemeester (zo blijkt uit een ongedateerd memo 'Stand van zaken Holocaust Namenmonument' van twee ambtenaren aan stadsdeelvoorzitter B. Oranje; productie 9 bij het bezwaarschrift) over eerder gevoerd overleg met het NAC over de methodiek om te komen tot een locatiekeuze (criteria en matrix). De BM heeft blijkens dit memo tijdens het overleg op 18 december onder meer gemeld (zie p. 2):
"(...) Na dit haalbaarheidsonderzoek zal er een terugkoppel moment zijn met de BM, alvorens er een draagvlakonderzoek over deze locatie zal plaatsvinden."
- Begin 2016 - Onbekende datum – Notitie burgemeester Van der Laan tbv agendapunt voor algemene staf.
Er wordt gemeld dat er voor het NAC vijf locaties overblijven.
"In fase 2 wordt in de matrix het maatschappelijk draagvlak, alsmede de realisatiekansen meegewogen. (...) Er is in de planning voorzien dat een aantal locaties aan een nader onderzoek worden onderworpen en hierover ook overleg wordt gevoerd met de buurt c.q. deelraad waar de voorkeurslocaties zijn gesitueerd. (...) In de commissievergadering is er ruimte voor belanghebbenden een reactie te geven op de voorgestelde prioriteitskeuzelocatie."

Maatschappelijk draagvlak is niet in de matrix meegewogen. Dat had ook niet gekund, want dat draagvlak is nooit onderzocht. Overleg met de buurt heeft ook niet meer plaatsgevonden.

- 7 maart 2016: Overleg projectleider Polderman - burgemeester Van der Laan (zo blijkt uit een e-mail van 14 maart 2016 aan B. Oranje (voorzitter Bestuurscommissie stadsdeel Centrum, productie 30).
Oranje ontvangt verslag van de stand van zaken. Van der Laan heeft nog wel verschillende wensen, zoals *"Draagvlakonderzoek: Op enig moment moet er nog een draagvlakonderzoek komen."*
- 13 mei 2016 Persbericht over het door het college genomen locatiebesluit Weesperstraat.
"Als de gemeenteraad instemt, zal de initiatiefnemer een nieuw ontwerp laten maken. Daarvoor moet dan bij de Bestuurscommissie Centrum een omgevingsvergunning worden aangevraagd, waarna er ook weer een inspraakprocedure wordt ingericht."

Inspraak is niet hetzelfde als bezwaar en beroep. Van de gemeente mag worden verwacht dat zij dit onderscheid kent en dat daadwerkelijk is bedoeld, zoals ook in alle eerdere documenten, een inspraakronde in te richten. De standaard

voorzieningen op grond van Awb en Wabo hoeven immers niet te worden 'ingericht'.

- 31 mei 2016:
 Informatieavond mbt de locatiekeuze, op basis van uitnodiging door de gemeente. Er is ruimte voor vragen. De vertegenwoordigers van de gemeente Amsterdam, Boudewijn Oranje (voorzitter Bestuurscommissie Centrum) en Piet Polderman (projectmanager gemeente), geven antwoorden:
"Vraag: hoe is het maatschappelijk draagvlak getoetst?"
Antwoord: vanaf het eerste initiatief en de voorkeur van de initiatiefnemers om een Holocaust Namenmonument in Amsterdam te plaatsen hebben zowel het Nederlands Auschwitz Comité als de opeenvolgende gemeentebesturen verkend of er draagvlak is. (...) Dit alles overziende heeft het huidige gemeentebestuur in 2014 besloten [sic!] dat er voldoende draagvlak is voor een Holocaust Namenmonument in Amsterdam."

De bewering dat het draagvlak door opeenvolgende gemeentebesturen is verkend, is evident onjuist. In 2009 concludeerde het gemeentebestuur nog, onder verwijzing naar de Namenwand in de Hollandsche Schouwburg, dat twee monumenten die hetzelfde herdenken op een steenworp afstand niet wenselijk is. Het nieuwe gemeentebestuur dacht daar anders over, maar afgezien van de besloten, informele consultatie van enkele 'betrokken instanties' zoals de Hollandsche Schouwburg en het NIOD, op 19 juni 2013, heeft het geen enkel onderzoek naar draagvlak voor een namenmonument als dit verricht. Niet in het algemeen voor een namenmonument en niet onder buurtbewoners voor een namenmonument in hun buurt resp. op deze locatie. In de 2-fase procedure was expliciet opgenomen, en later ook door de burgemeester uitdrukkelijk herhaald, dat er onderzoek verricht zou worden naar haalbaarheid *en* draagvlak. Daaruit moet worden geconcludeerd dat op dat moment (eind 2015) nog steeds geen althans onvoldoende bekend was over het draagvlak, anders zou onderzoek immers niet meer nodig zijn.

En tijdens de informatieavond van 31 mei 2016 opnieuw:

"Vraag: kan (...) niet een proces opgetuigd worden waar bewoners en andere belangstellenden in een tussenfase geraadpleegd worden over een eerste schets of uitwerking?"

Antwoord: er is meer dan begrip op te brengen voor dit voorstel. De gemeente zal bij de initiatiefnemer een dringend beroep doen om met een procesvoorstel te komen, waarbij omwonenden en mogelijk ook andere belangstellingen geraadpleegd worden over het ontwerp."

Opeens wordt het organiseren van een inspraakmogelijkheid doorgeschoven naar het NAC, althans volgens het verslag (zie ook hierna p. 37-38). Wat hier van zij, ook de toezegging in het verslag is helder. Het lijkt er echter op dat de gemeente zelfs

deze belofte, een *dringend beroep* doen op het NAC, niet gestand heeft gedaan. Het NAC heeft in ieder geval op geen enkele manier gepoogd de buurt te betrekken bij de plannen. En de buurt is ook nooit meer ergens over geïnformeerd.

Dus: ongemerkt is de fase waarin inspraak ten aanzien van de aan te wijzen locatie zin had kunnen hebben, overgeslagen. Terwijl de buurt nog wachtte op een uitnodiging voor een inspraakbijeenkomst, was al op 9 juni 2016 de vergadering van de Commissie Algemene Zaken en op 22 juni 2016 de vergadering van de raad waarin over de locatiekeuze werd besloten:

"Op basis van voordracht van B&W van 10 mei 2016, wordt de raad verzocht in te stemmen met de Weesperstraatstrook als definitieve locatiekeuze voor het Namenmonument."

Een echte keuze was dit niet, omdat alleen voor de Weesperstraatstrook een haalbaarheidsstudie was uitgevoerd. Er werden geen alternatieven voorgelegd. Commissie en raad werd gevraagd in te stemmen met deze ene onderzochte locatie, en dat terwijl er nog geen ontwerp of zelfs maar een schetsontwerp bekend was.

Hiermee is dus, zonder enige toelichting aan de raad noch aan wie dan ook, het eerdere besluit van de raad dat de besluitvorming over het namenmonument binnen de raad in twee fases zou verlopen – dus dat de raad tweemaal inhoudelijk over het initiatief zou komen te spreken –, teruggebracht naar een procedure met één enkel raadsbesluit, het locatiekeuzebesluit. In dit verband is relevant dat de buurt niet was geïnformeerd over de gewijzigde procedure (evenmin als de raad), en ook niet over het feit dat het besluit over de locatie op de agenda stond bij commissie en raad. Het was al helemaal niet duidelijk dat dat feitelijk de enige en dus ook laatste bespreking van het namenmonument in de politieke arena zou zijn, waarmee de politiek-bestuurlijke besluitvorming de facto zou zijn afgerond (de rest, de vergunningverlening, was immers 'uitwerking'). De buurt wist niet beter dan en vertrouwde erop dat de vastgestelde procedure zou worden gevolgd, en ook dat daarin inspraak zou zijn voorzien zoals de gemeente herhaaldelijk had verklaard. Die onwetendheid c.q. dat vertrouwen, leidde ertoe dat er bij de vergadering van de commissie AZ geen insprekers vanuit de buurt aanwezig waren.

Voor zover verweerder zou willen betogen dat dit de beloofde inspraakmogelijkheid was, is dat ongeloofwaardig en had men daar in alle mededelingen en uitspraken dan in ieder geval wel duidelijker over mogen zijn. Daarbij merkt de buurt uitdrukkelijk op dat inspreken tijdens een commissievergadering niet kan worden aangemerkt als het type inspraak dat voor het Namenmonument in het vooruitzicht werd gesteld. Een commissievergadering betreft geen afzonderlijke inspraakbijeenkomst, de spreektijd is beperkt tot 3 minuten per inspreker en het is niet de bedoeling tot een debat of uitwisseling van gedachten te komen. Commissieleden kunnen een vraag stellen en daarop kan een antwoord worden

gegeven, dat is het zo'n beetje. Tijdens raadsvergaderingen is inspreken überhaupt niet mogelijk. En bovenal: in deze fase van de besluitvorming (voorjaar 2016) was er nog helemaal geen ontwerp bekend. Dus waarover had de buurt kunnen inspreken?

Alle bovenstaande citaten maken duidelijk dat de buurt alle reden had om te vertrouwen op een uitgebreide en zorgvuldige procedure waarin voldoende ruimte zou worden geboden voor inspraak, mede met het oog op het gewenste draagvlak. Ook blijkt dat er gegronde redenen waren voor de buurt om erop te vertrouwen dat er onderzoek gedaan zou worden naar draagvlak voor het monument. De burgemeester had immers meer dan eens benadrukt draagvlak essentieel te achten. En men kan niet uitgaan van draagvlak zonder dat daarnaar op enigerlei wijze onderzoek is gedaan.

4.3 Het vertrouwen van de buurt is beschaamd

De kern van het verhaal is of het terecht en gerechtvaardigd is dat bewoners van een stad erop vertrouwen (of zelfs: erop vertrouwen dat zij erop mogen vertrouwen) dat het bestuur meent wat het zegt en doet wat het zegt en dat raadsbesluiten die, ook voor gewone mensen, in uiterst heldere en begrijpelijke taal zijn geformuleerd, gewoon staat wat wordt bedoeld. Dat beloftes die schriftelijk worden gedaan in officiële overheidsdocumenten en die mondeling worden herhaald door de voorzitter van het stadsdeelbestuur, niet voor de goede sier maar voor het 'echie' zijn. Dat toezeggingen van de burgemeester, gedaan in een aparte bijeenkomst (op 5 oktober 2015) die als doel had het vertrouwen tussen het bestuur en de buurt te herstellen, gestand worden gedaan. Al met al simpelweg: erop kunnen vertrouwen dat de gemeente eerlijk is. Omdat de bewoners er in beginsel van uitgaan, er ook van willen uitgaan, en er vanuit *moeten* kunnen gaan, dat de gemeente niet jukt, zorgvuldig met zijn bewoners omgaat en zijn toezeggingen nakomt.

Het gaat dan ook niet aan dat verweerder in deze procedure verdedigt dat in heldere, Nederlandse taal neergelegde beslissingen en besluiten zomaar anders moeten worden uitgelegd en dat klare uitspraken van bestuurders geen gevolgen kunnen hebben, met het argument – want daar komt het op neer – dat burgers nou eenmaal niet zo maar kunnen of moeten vertrouwen c.q. geloven wat er staat of wat men zegt. Feitelijk zegt het bestuur hiermee dat het vindt dat het onverstandig is als mensen afgaan op wat zij lezen in een raadsbesluit en geloven wat ze horen als de burgemeester of de voorzitter van het stadsdeelbestuur iets zegt.

Het zou normaal moeten zijn dat bewoners van een stad bestuurders op hun woord geloven. Het zou ernstig zijn als dat niet zo was. Maar hier komt het vertrouwen de buurt duur te staan. Nog ernstiger is dat door deze opstelling van bestuurders de burgers hun vertrouwen verliezen. En niet zomaar burgers, maar heel betrokken burgers en buurtorganisaties, waarvan velen zich al jarenlang inzetten voor hun buurt en de bijzondere geschiedenis daarvan (zie ook par. 1.1 van het

bezwaarschrift). Het afzien van de beloofde inspraak en het volledig achterwege laten van wat voor vorm van consultatie dan ook van de buurt over locatie en/of vorm van het Namenmonument is een schending van het vertrouwensbeginsel en maakt de nadien, zonder deze elementen gevolgde besluitvormingsprocedure jegens de buurt onrechtmatig.

4.4 Inspraak essentieel

Waarom is dit vertrouwen essentieel? En direct in verband daarmee: waarom menen de mensen uit de buurt dat inspraak een essentieel onderdeel moet zijn van een zorgvuldige procedure? Feitelijk zijn daarvoor twee redenen.

De eerste reden is dat, hoewel het bestuur – toen bleek dat er niet zou worden voorzien in inspraak – steeds wees op de toekomstige mogelijkheid van bezwaar en beroep, het duidelijk is en zeker ook bekend mag worden verondersteld bij het bestuur, dat de mogelijkheden in bezwaar en beroep vanuit de juridische realiteit heel beperkt zijn. Dat maakt duidelijk dat goede, eerlijke inspraak in de fase vóór de besluitvorming voor bewoners essentieel is, zeker in een gevoelig dossier als dit waar bovendien draagvlak – terecht – heel belangrijk wordt gevonden. Inspraak is hét moment om gedachten, wensen en bezwaren mee te geven aan de initiatiefnemer, aan de ontwerper, en ook aan de gemeente als opsteller van de vergunningen en de voorwaarden daarbij. Inspraak is een essentieel moment van informatievergaring die kan, zelfs moet dienen als basis voor de noodzakelijke belangenafweging. Ook de burgemeester zag dat destijds in, zoals blijkt uit zijn herhaaldelijke verwijzingen naar het belang van inspraak en draagvlak. Het is dan ook onbegrijpelijk dat die inspraak niet is gefaciliteerd en helemaal niet heeft plaatsgevonden.

Pogingen van bewoners om, bij gebrek aan georganiseerde inspraak, hun stem dan ongevraagd toch te laten horen aan de relevante fora (via raadsadressen, inspreken bij commissie AZ en bij bestuurscommissie Centrum) liepen dood. Insprekers werden zeer afwerend behandeld, en daarbij was de vraag reëel waar ze eigenlijk moesten zijn; zij werden van het kastje (commissie Algemene Zaken) naar de muur (bestuurscommissie centrum) gestuurd en ook raadsadressen en brieven aan het college bleven feitelijk onbeantwoord en onbesproken.

De tweede reden is dat in dit geval het ontbreken van inspraak temeer klemt aangezien duidelijk is dat de gemeente haar sturing aan dit hele proces sterk baseerde op de meningen en wensen van het NAC. Hoewel uit een aantal stukken blijkt dat het bestuur aanvankelijk nog wel een aantal goede voornemens had (zoals een 2-fase procedure, inspraak, draagvlakonderzoek, beoordeling schetsontwerp in de raad vóór het locatiebesluit, zorgvuldige weging mogelijke locaties op basis van belangen en wensen van het NAC én ook op basis van belangen van bewoners, schriftelijk commentaar van het NAC dat onderdeel zou zijn van de politieke afweging) zijn deze voornemens *allemaal* onder druk van het

NAC verlaten (zie de laatste alinea van het verslag van een overleg met het NAC d.d. 25 november 2015, productie 7 bij het bezwaarschrift, en een kort daarna opgesteld memo van projectleider Polderman aan de burgemeester met een voorstel voor het versnellen van het besluitvormingsproces, productie 8 bij het bezwaarschrift). Het algemeen belang, waaronder de belangen van derden zoals de buurt, is daardoor volledig buiten beeld geraakt.

Het hele proces is uiteindelijk verlopen uitsluitend vanuit de wensen en belangen van het NAC. Het NAC wist te bewerkstelligen dat bij het locatiekeuzebesluit de criteria die de initiatiefnemer belangrijk achtte zodanig zwaar zouden wegen dat andere criteria feitelijk geen gewicht in de schaal konden leggen (zie daarover hierna par. 5.2) en ook dat de matrix die is toegepast bij de beoordeling van de locaties in het rapport is ingevuld zonder rekening te houden met het draagvlak (zie productie 30). Het relatief 'onderwaarden' van de belangen van de bewoners versus het relatief overwaarden van de belangen van het NAC betekent dat er geen sprake is geweest van een behoorlijke behartiging van de belangen van de buurt, wat nog eens is versterkt doordat verweerder de voor de ruimtelijke inpasbaarheid geformuleerde stedenbouwkundige randvoorwaarden hangende bezwaar is gaan devalueren tot niet bindende 'uitgangspunten' (zie daarover hierna par. 5.1).

En zo is er op geen enkele wijze sprake meer geweest van een adequate belangenafweging vanuit de verantwoordelijkheid die het bestuur van Amsterdam voor al zijn burgers heeft, ook voor de bewoners van de Plantage-Weesperbuurt. Zonder inspraak en zonder dat werkelijk naar hen is geluisterd, zijn de bewoners buitenspel gezet. Alleen achteraf hebben zij in een juridische procedure hun bezwaren mogen indienen, maar dat is mosterd na de maaltijd gebleken. De locatie is gekozen, het ontwerp gemaakt en vergund. En er is geen enkele bereidheid bij initiatiefnemer of bestuur tot aanpassing van ook maar één enkele steen.

In dit verband wordt nog gewezen op het volgende. Uit een advies van ICOMOS, de technische adviesdienst van UNESCO, van juli 2018 (**productie 38**) blijkt dat ook UNESCO haar zorgen uitspreekt over het feit dat verzuimd is de buurt in een vroeg stadium bij de plannen te betrekken: *"Finally it is noted that while addressing the potential impact of the proposed memorial on the Outstanding Universal Value of the property, it has become clear that procedural aspects of the approval of location and design of the memorial have raised concerns in terms of consultation with local communities. In relation to notification of the World Heritage Centre and ICOMOS, for such a sensitive project as this, consultations at the earliest concept stages of the project would have been helpful before location and design had been agreed, in accordance with paragraph 172 of the Operational Guidelines."* (p. 4; onderstreping toegevoegd).

4.5 Conclusie

Ondanks herhaaldelijke toezeggingen is het draagvlak voor een namenmonument in Amsterdam c.q. dit Namenmonument nooit onderzocht en is de inspraakmogelijkheid die de buurt steeds in het vooruitzicht werd gesteld, niet geboden. Er is daardoor in strijd met art. 3:2 Awb onvoldoende onderzoek gedaan naar voor dit bijzondere project relevante feiten en omstandigheden, waardoor deze feiten en omstandigheden en daaruit blijkende belangen ten onrechte niet in de besluitvorming konden worden en zijn meegenomen. Verweerder heeft dit ook in bezwaar niet onderkend. Van de "zorgvuldigst denkbare procedure" uit het persbericht van 24 september 2015 is geen sprake geweest, verre van dat. Alleen al hierom is de beslissing om de verleende vergunningen gewoon in stand te laten onrechtmatig jegens de buurt.

5 Andere gebreken in de besluitvorming

5.1 Status en betekenis Haalbaarheidsstudie en de daarin geformuleerde randvoorwaarden

Inleiding

In bezwaar heeft de buurt aangevoerd dat het ontwerp op verschillende punten in strijd is met de stedenbouwkundige randvoorwaarden die waren opgesteld voor een namenmonument op de locatie Weesperstraatplantsoen en dat de vergunning om die reden niet had mogen worden verleend (zie p. 21-22 van het bezwaarschrift). In het verweerschrift van 4 mei 2018 nam verweerder opeens het standpunt in dat deze stedenbouwkundige randvoorwaarden niet zijn 'vastgesteld' en daarom geen onderdeel uitmaakten van het toetsingskader. Dit standpunt heeft de buurt tijdens de hoorzitting bezwaar op 15 mei 2018 gemotiveerd weersproken (zie randnrs. 10-11 van de pleitnota; productie 39, p. 4). Zie verder ook p. 7-8 van de schriftelijke reactie d.d. 29 mei 2018 op de buiten de termijn van art. 7:4 Awb ingediende reactie namens het Auschwitz Comité en p. 8-11 van de schriftelijke reactie d.d. 20 augustus 2018 op de nadere stukken van verweerder d.d. 20 juli 2018.

Onderdeel van laatstgenoemde nadere stukken van verweerder was de voordracht van het college voor de raad waarin de raad wordt gevraagd kennis te nemen van een update over de stand van zaken met betrekking tot het Namenmonument (bijlage 8 bij de brief van verweerder van 20 juli 2018). In deze update is 'ter verduidelijking' gesteld dat in de Haalbaarheidsstudie 'abusievelijk' gesproken is van 'stedenbouwkundige randvoorwaarden' in plaats van 'aandachtspunten'. De raad heeft geen vragen gesteld over deze update. Verweerder heeft de instemming van de raad met de voordracht aangevoerd als (extra) argument voor zijn stelling dat de randvoorwaarden niet het toetsingskader voor de omgevingsvergunning vormen. De buurt heeft zich in haar reactie op deze stukken (nadere memorie d.d.

20 augustus 2018, productie 33) fel en gemotiveerd tegen deze verdraaiing van de feiten en dientengevolge onbehoorlijke gang van zaken verzet.

Desondanks heeft de bezwaarschriftencommissie geoordeeld dat van (bindende) randvoorwaarden geen sprake is en mede op basis hiervan is in de beslissing op bezwaar geoordeeld dat het project, ondanks het feit dat dit in strijd is met bedoelde randvoorwaarden – ‘aandachtspunten’ in de nieuwe terminologie van verweerder –, niet in strijd is met een goede ruimtelijke ordening.

Beroepsgrond (kern)

De buurt acht dit oordeel onjuist en voert hier dan ook als beroepsgrond aan dat verweerder de stedenbouwkundige randvoorwaarden ten onrechte heeft · gedegradeerd tot slechts aandachtspunten. Ik verzoek u de argumenten uit bovengenoemde stukken als hier herhaald te beschouwen ter onderbouwing van deze beroepsgrond. In aanvulling en ter toelichting het volgende:

Randvoorwaarden uitdrukkelijk onderdeel van raadsbesluit

De buurt heeft in de bezwaarfase onder verwijzing naar diverse gemeentelijke stukken onderbouwd dat het de bedoeling van de raad was dat het ontwerp aan de stedenbouwkundige randvoorwaarden moest voldoen en dat de randvoorwaarden daarom als onderdeel van het toetsingskader moeten worden aangemerkt. Het duidelijkst blijkt dit uit de motivering van het locatiekeuzebesluit van de raad van 22 juni 2016 (productie 13 bij het bezwaarschrift):

Ad 3. De conclusie uit het rapport "Holocaust Namenmonument haalbaarheidsstudie locatie Weesperstraat" is dat de Weesperstraatstrook om meerdere redenen geschikt is voor de plaatsing van het Namenmonument, wel dienen de in het rapport genoemde randvoorwaarden in acht genomen te worden.

...

Ad 5.. Met in achtneming van de randvoorwaarden uit de haalbaarheidsstudie het besluit te nemen de Weesperstraatstrook aan te wijzen als definitieve locatie voor het Holocaust Namenmonument.

Tijdens de informatieavond op 31 mei 2016 is dit ook zo aan de omwonenden gecommuniceerd, zie het verslag dat verweerder hiervan heeft opgesteld (productie 12 bij het bezwaarschrift, p. 1):

Veronika Meijer (stedenbouwkundige gemeente Amsterdam) geeft vervolgens een nadere toelichting op dit ruimtelijk onderzoek en de uitgangspunten die hieruit voortvloeien voor het ontwerp. Dit zijn onder meer: de bereikbaarheid van de metro en de Hofstuin, een verbetering van de openbare ruimte, een eigen doorgang naar de Hofstuin, een maximale lengte van het monument en, op beperkte onderdelen van de locatie, een maximale hoogte van het monument, verlichting, behoud van zoveel mogelijk bomen en waarborgen van sociale veiligheid. Piet Poïderman eindigt de reeks van presentaties door de aanwezigen te informeren over de vervolprocedure, waaronder bespreking van het besluit van B&W in de Commissie Algemene Zaken van 9 juni en de Gemeenteraad van 22 juni. Wanneer men zich aanmeldt is het mogelijk in te spreken op de Commissievergadering. Na het besluit over de locatie, is het aan de initiatiefnemer om, binnen de uitgangspunten van het ruimtelijke onderzoek, tot een ontwerp te komen.

Dus: het ontwerp moest worden gemaakt binnen de randvoorwaarden van de Haalbaarheidsstudie. Dat hier het woord uitgangspunten wordt gebruikt, maakt dit niet anders; uit de geciteerde de tekst blijkt onmiskenbaar dat de randvoorwaarden worden bedoeld en dat het de bedoeling is dat het ontwerp daar aan moet voldoen, daarbinnen moet blijven. Zie ook de beantwoording van één van de vragen van omwonenden op p. 2 van het verslag:

Vraag: hoe wordt de sociale veiligheid geborgd? Is er sprake van dode hoeken? En hoe wordt omgegaan met verlichting?
Antwoord: de initiatiefnemer en de ontwerper zullen zich moeten houden aan de uitgangspunten zoals gesteld door de gemeente. Een aantal uitgangspunten is specifiek gericht op het borgen van de sociale veiligheid. Van dode hoeken kan dan ook geen sprake zijn in het toekomstige ontwerp. De locatie zal voldoende verlicht zijn om eveneens de sociale veiligheid te borgen. Pas als aan deze, en andere uitgangspunten voldaan is, zal een bouwvergunning afgegeven kunnen worden.

“Zullen moeten houden aan”. Dat is dwingend. En zo iets zeg je niet over zaken die slechts ‘aandachtspunten’ zijn. Zie ook het verslag van een intern overleg dat op 1 november 2016 bij de gemeente plaatsvond (productie 16 bij het bezwaarschrift), waarin onder meer staat (tweede zin onder het kopje Communicatie): “De rol van het stadsdeel is de omgevingsvergunning toetsen aan de randvoorwaarden.” Ook intern wordt dus gesproken over randvoorwaarden, niet over aandachtspunten.

En ook ná de afgifte van de vergunningen schreef waarnemend burgemeester Van Aartsen aan mw. Catz, bestuurslid van de Plantage-Weesperbuurtvereniging (brief van 15 februari 2018, productie 40): “De gemeente heeft de procedures zorgvuldig doorlopen en ook de randvoorwaarden van de Haalbaarheidsstudie zijn meegenomen. De architect is op één punt afgeweken van de randvoorwaarden. Er kunnen minder bomen gehandhaafd worden dan in de randvoorwaarden genoemd. Dat is op zichzelf spijtig, maar zal binnen én buiten het monument worden gecompenseerd met de plaatsing van nieuwe bomen.” (onderstreping toegevoegd)

Zowel juridisch als naar normaal spraakgebruik betekent randvoorwaarde een voorwaarde waaraan moet zijn voldaan, een grens die niet mag worden overschreden. “Afwijken” wordt gebruikt als iets of iemand niet voldoet aan een

norm. Over de gebruikte terminologie en de betekenis die daaraan moet worden gehecht, kan dus weinig misverstand bestaan.

Oordeel bezwaarschriftencommissie is onjuist

Tijdens de hoorzitting is uitvoerig gesproken over de status van de Haalbaarheidsstudie en de daarin opgenomen randvoorwaarden, zie p. 10-12 van het verslag. De ambtelijke bezwaarschriftencommissie heeft in haar advies geoordeeld dat de gemeenteraad de Haalbaarheidsstudie niet heeft vastgesteld en (slechts) daarvan kennis heeft genomen (zie randnr. 5.9). Op basis hiervan concludeert de commissie in de kern dat van (bindende) randvoorwaarden om het monument in overeenstemming te kunnen achten met de goede ruimtelijke ordening geen sprake is (randnr. 5.11). Wel kunnen de "hierin opgenomen uitgangspunten" worden betrokken bij beantwoording van de vraag of het project niet in strijd is met een goede ruimtelijke ordening en de belangenafweging (zie, behalve randnr. 5.11, ook randnr. 8.2). Dit is een veel zachtere vorm van doorwerking, die de buurt zoals hierna zal blijken (par. 5.3 e.v.) uiteindelijk nagenoeg geen bescherming heeft geboden.

Het oordeel van de bezwaarschriftencommissie is onjuist en vindt geen grond in de feiten. Uit het feit dat de Haalbaarheidsstudie een ambtelijk stuk is en uit de aanname dat de raad dit niet als zodanig heeft vastgesteld (waarover discussie mogelijk is), wordt ten onrechte afgeleid dat de randvoorwaarden slechts als uitgangspunten beschouwd kunnen worden en niet als stedenbouwkundige randvoorwaarden kunnen worden aangemerkt waaraan de vergunningaanvraag had moeten worden getoetst. De Haalbaarheidsstudie en de randvoorwaarden die daarin zijn opgenomen zijn in deze juridische discussie namelijk twee te onderscheiden zaken. Ook als juist zou zijn dat de Haalbaarheidsstudie als zodanig niet is vastgesteld door de raad, heeft namelijk te gelden dat de raad blijkens de motivering van het locatiekeuzebesluit van 22 juni 2016 "met in achtneming van de randvoorwaarden uit de haalbaarheidsstudie" besluit de Weesperstraatstrook aan te wijzen als definitieve locatie voor het Holocaust Namenmonument. Daarmee heeft de raad deze voorwaarde vastgesteld. Gelet op de Haalbaarheidsstudie is dat ook terecht; de stedenbouwkundigen van de gemeente hebben in die studie een namenmonument immers ruimtelijke alleen inpasbaar geacht als aan die randvoorwaarden zou worden voldaan. Het oordeel van de commissie en de daarop gebaseerde beslissing kan dus geen stand houden. Ik licht dit verder toe aan de hand van de argumentatie van de commissie, die voor de leesbaarheid eveneens hieronder is opgenomen.

'Met inachtneming van de randvoorwaarden'

5.9 De commissie is, anders dan bezwaarden, van oordeel dat de gemeenteraad de Haalbaarheidsstudie niet heeft vastgesteld. Uit het raadsbesluit, publicatiedatum 29 juni 2016, volgt dat de gemeenteraad heeft ingestemd met de zwaardere weging en de locatie, en kennis heeft genomen van de overige stukken, waaronder de Haalbaarheidsstudie. Uit de onderbouwing van het besluit, waaronder Ad 5 "met in achtneming van de randvoorwaarden" en de datum van de gemeenteraadsvergadering op het schutblad van de Haalbaarheidsstudie, leidt de commissie ook niet af dat de gemeenteraad heeft ingestemd met de randvoorwaarden. Dit geldt ook voor de omstandigheid dat de Haalbaarheidsstudie als bijlage (Behoort bij besluit BWT 3210991 Gemerkt 15) bij de bouwvergunning is gevoegd.

De commissie oordeelt dat de raad de Haalbaarheidsstudie niet heeft vastgesteld. Volgens de buurt is deze aanneme niet relevant, omdat het in acht moeten nemen van de randvoorwaarden niet volgt uit de status van de Haalbaarheidsstudie, maar uit (de motivering van) het raadsbesluit tot instemming met de locatiekeuze. Zonder enige onderbouwing oordeelt de bezwaarschriftcommissie echter dat zij uit deze motivering "ook niet af[leidt] dat de gemeenteraad heeft ingestemd met de randvoorwaarden". Hoezo niet? Hoeveel duidelijker kan de tekst en de betekenis van het raadsbesluit zijn?

De raad heeft blijkens haar besluit van 22 juni 2016 kennisgenomen van de Haalbaarheidsstudie en de daarin opgenomen Stedenbouwkundige randvoorwaarden. Ter onderbouwing van dit besluit wordt ad 3 de conclusie van de Haalbaarheidsstudie aangehaald: de locatie is geschikt maar wel moeten de in het rapport genoemde randvoorwaarden in acht worden genomen. Met andere woorden: de locatie is geschikt mits aan bepaalde eisen wordt voldaan. Vervolgens heeft de raad ingestemd met de Weesperstraatstrook als definitieve locatiekeuze voor het Holocaust Namenmonument met als onderbouwing "Met in achtneming van de randvoorwaarden uit de haalbaarheidsstudie het besluit te nemen etc." (zie ad 5). Dit kan juridisch en feitelijk niet anders worden uitgelegd dan dat de raad de locatie als geschikte locatie heeft aangewezen onder de voorwaarde dat de randvoorwaarden uit de Haalbaarheidsstudie in acht worden genomen. Zonder inachtneming van de stedenbouwkundige randvoorwaarden wordt de locatie door de gemeentelijke stedenbouwkundigen niet geschikt geacht en de raad volgt dit advies op door de locatie aan te wijzen *met inachtneming van de randvoorwaarden*. Nogmaals, hoeveel duidelijker kan het zijn? Het oordeel van de commissie is, behalve ongemotiveerd, dus ook onbegrijpelijk.

Devaluatie van status Haalbaarheidsstudie/randvoorwaarden door (stilzwijgende) instemming van de raad?

5.10 Recentelijk is uw standpunt ook in de vergaderingen van de commissie Algemene Zaken en de gemeenteraad besproken. De gemeenteraad heeft in haar vergadering van 18 juli 2018, kennis genomen van een update over de stand van zaken met betrekking tot het Namenmonument met inbegrip van het ontwerp van het Namenmonument. Daarbij is de gemeenteraad geïnformeerd over uw standpunt dat de randvoorwaarden als uitgangspunt dienen voor de ontwerper van het monument en niet het toetsingskader vormen voor de bestreden besluiten. Zowel in de commissie Algemene Zaken als bij de gemeenteraad zijn geen inhoudelijke vragen ten aanzien van uw lezing van de status van de Haalbaarheidsstudie gesteld. De gemeenteraad heeft vervolgens ingestemd met de raadsvoordracht, dat wil zeggen met het "kennismemen van de update". Dit is, anders dan bezwaarden aanvoeren, niet in strijd met het rechtszekerheidsbeginsel, omdat dit geen wijziging, maar een bevestiging is van uw standpunt dat de gemeenteraad de Haalbaarheidsstudie niet heeft vastgesteld. Van een besluit met terugwerkende kracht is dan ook geen sprake.

Ook deze redenering van de bezwaarschriftencommissie is onnavolgbaar. Wat zegt de commissie? De raad is op 18 juli 2018 geïnformeerd over de stand van zaken. Daarin is het nieuwe standpunt van verweerder opgenomen, namelijk dat de randvoorwaarden slechts als uitgangspunt dienen en niet het toetsingskader vormen. Er zijn geen inhoudelijke vragen gesteld over deze lezing van verweerder en de raad heeft ingestemd met de raadsvoordracht tot kennismemen van de update. Dit is volgens de bezwaarschriftencommissie "een bevestiging van uw [verweerders] standpunt dat de gemeenteraad de Haalbaarheidsstudie niet heeft vastgesteld" en daarom geen wijziging van de status van de stedenbouwkundige randvoorwaarden. Hier worden de status van de Haalbaarheidsstudie en de status van de stedenbouwkundige randvoorwaarden ten onrechte op één hoop gegooid. De status van die laatste staat juist ter discussie en het standpunt van verweerder in die discussie wordt door de buurt gemotiveerd betwist (zie uitvoerig de schriftelijke reactie d.d. 20 augustus 2018). De commissie kan dan niet volstaan met zich achter (de instemming van) de raad te verschuilen, te meer niet daar zij die instemming afleidt uit het ontbreken van inhoudelijke vragen ten aanzien van verweerders lezing over de randvoorwaarden en verweerder de raad onjuist heeft voorgelicht.

Om met dit laatste te beginnen: in de raadsvoordracht staat onder het kopje 'Eerdere besluitvorming' dat de raad bij de locatiekeuze in 2016 – nogal afstandelijk geformuleerd – *een* haalbaarheidsstudie heeft betrokken "waaruit blijkt dat deze locatie (fysiek) geschikt is om een namenmonument te realiseren". Daarbij wordt ten onrechte niet vermeld dat de stedenbouwkundigen van Amsterdam in de Haalbaarheidsstudie tot die conclusie zijn gekomen met de toevoeging *dat dan wel de randvoorwaarden voor inpassing in acht moeten worden genomen*. Deze conclusie heeft de raad in de motivering van het locatiekeuzebesluit van 22 juni 2016 tot twee keer toe overgenomen (zie reeds hiervoor). Volgens de raadsvoordracht van 18 juli 2018 zouden deze randvoorwaarden als gezegd echter slechts 'aandachtspunten' zijn, 'uitgangspunten voor de ontwerper', die in de

Haalbaarheidsstudie 'abusievelijk' als stedenbouwkundige randvoorwaarden zijn geformuleerd.

Deze weergave van de besluitvorming uit 2016 is onwaarachtig en moet worden aangemerkt als een poging van verweerder om zich niet gebonden te achten aan de eerder omarmde randvoorwaarden. In alle gemeentelijke stukken uit de besluitvorming over het Namenmonument worden de in de Haalbaarheidsstudie opgenomen stedenbouwkundige randvoorwaarden namelijk aangeduid als randvoorwaarden die *in acht moeten worden genomen*, omdat ze *noodzakelijk* zijn voor een goede ruimtelijke inpassing van een Namenmonument op deze locatie (zoals blijkt uit alle vindplaatsen waarop in de bezwaarfase en in dit beroepschrift is gewezen). Bij geen weldenkend mens kon of kan er twijfel bestaan over het feit dat, toen indertijd de Haalbaarheidsstudie door het college aan de raad werd voorgelegd ter onderbouwing van het locatiekeuzebesluit, de daarin geformuleerde randvoorwaarden zijn bedoeld als kader voor de beoordeling van de ruimtelijke inpasbaarheid van een nog te ontwerpen namenmonument. De locatie wordt niet zonder meer geschikt geacht, doch met het stellen van een aantal specifieke voorwaarden moet het kunnen. Weinig mensen zullen in gemoede denken dat de bewering van verweerder nu, dat destijds abusievelijk foute terminologie is gebruikt en het slechts zou gaan om aandachtspunten, waar is en geen truc of onzin.

De buurt heeft deze handelswijze van verweerder dan ook als heel onbehoorlijk ervaren en het bestuur onwaardig.

Conclusie zonder onderbouwing, met enkel een halfslachtige berisping aan bestuur

5.11 De commissie concludeert dat aan de Haalbaarheidsstudie dan ook niet de betekenis kan worden toegekend die bezwaarden daaraan toegekend wensen te zien. De commissie is van oordeel dat de hierin opgenomen uitgangspunten, voor zover deze betrekking hebben op ruimtelijk relevante aspecten, mede kunnen worden betrokken bij beantwoording van de vraag of het project niet in strijd is met de goede ruimtelijke ordening en de belangenafweging. Van (bindende) randvoorwaarden om het monument in overeenstemming te kunnen achten met de goede ruimtelijke ordening en hieraan medewerking te verlenen, is naar het oordeel van de commissie echter geen sprake. Overigens is de commissie wel van mening dat de term "randvoorwaarden" in de Haalbaarheidsstudie onhandig gekozen is, zoals uw vertegenwoordiger op de hoorzitting ook heeft opgemerkt.

Ook hier komt de commissie tot een oordeel ("Van (bindende) randvoorwaarden etc. is naar het oordeel van de commissie echter geen sprake.") zonder daarvoor een motivering te geven. De commissie zegt dat het niet zo is, maar zij geeft geen (juridisch) argument waarom het niet zo is. Als halfslachtige berisping richting verweerder merkt de commissie nog op dat ook zij van mening is dat de term "randvoorwaarden" in de Haalbaarheidsstudie onhandig gekozen is. Dit is – afgezien van het feit dat de buurt daar helemaal niets aan heeft – een curieuze opmerking, want het tegenovergestelde is waar. Uit de Haalbaarheidsstudie blijkt dat die term juist heel bewust is gekozen; het doel van de studie was immers te

onderzoeken of de locatie geschikt is voor het Namenmonument en inzichtelijk te maken “welke randvoorwaarden en uitgangspunten noodzakelijk zijn voor een goede inpassing in de omgeving” (aldus de doelomschrijving op p. 5 van de Haalbaarheidsstudie). De stedenbouwkundigen van de gemeente waren in hoofdstuk 6 van de studie duidelijk van (deskundig) oordeel dat een namenmonument alleen inpasbaar zou zijn als aan bepaalde randvoorwaarden zou worden voldaan. En als gezegd, niet alleen in de Haalbaarheidsstudie wordt van randvoorwaarden gesproken; zelfs de bij uitstek deskundige Commissie Ruimtelijke Kwaliteit gebruikt de term randvoorwaarden en beschouwt deze als bindend (“dient te voldoen aan”). Zie het advies van de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit d.d. 28 juni 2017, kenmerk CWM-2017-007181:

De centrale vraag is of het kunstwerk zorgvuldig is ontworpen en een positieve bijdrage levert aan de kwaliteit van de openbare, stedelijke ruimte. Daarbij dient het kunstwerk eveneens te voldoen aan de ruimtelijke randvoorwaarden, opgenomen in de hierboven genoemde haalbaarheidsstudie.

Tussenconclusie

De buurt blijft dan ook bij het standpunt dat de stedenbouwkundige randvoorwaarden maatgevend zijn voor de ruimtelijke inpasbaarheid van het Namenmonument en dat de vergunningen, nu niet aan alle randvoorwaarden is voldaan, niet hadden mogen worden verleend (zie verder par. 5.3 e.v.). Omwonenden mochten erop vertrouwen dat een ontwerp voor het uiteindelijke namenmonument aan deze randvoorwaarden zou voldoen, die immers mede voor de bescherming van hun leefomgeving zijn opgesteld, en dat het bestuur bij strijd met die randvoorwaarden tot het oordeel zou komen dat het ontwerp in strijd is met een goede ruimtelijke ordening. Als voorwaarden voor inpasbaarheid worden geformuleerd en iets niet aan die voorwaarden voldoet, dan is dat iets dus niet inpasbaar en moet het worden aangepast of geweigerd. Dat is waar die randvoorwaarden voor dienen.

Toen bleek dat de ontwerper zich niet aan het gegeven kader had gehouden en het ontwerp op essentiële punten niet aan de randvoorwaarden bleek te voldoen, hebben omwonenden hierop in de bezwaarprocedure een beroep gedaan, in het legitieme belang van een goede ordening van ook hún woon- en leefomgeving. In juridisch opzicht kan er niet aan worden voorbijgegaan dat de randvoorwaarden zoals geformuleerd in de Haalbaarheidsstudie uitdrukking geven aan wat nodig is voor een goede ruimtelijke ordening; ze zijn door deskundigen (van de Dienst Ruimte en Duurzaamheid) opgesteld en de raad heeft zich er bij het locatiekeuzebesluit politiek-bestuurlijk en beleidsmatig aan gecommitteerd. Linksom of rechtsom is daarmee het vertrouwen gewekt dat, als er een namenmonument zou komen in het Weesperplantsoen, het bestuur erop zou toezien dat dit zou voldoen aan die randvoorwaarden. Maar wat zegt de bezwaarschriftencommissie hierover?

Ongemotiveerd oordeelt commissie dat met (motivering) raadsbesluit geen gerechtvaardigd vertrouwen is gewekt inzake randvoorwaarden

5.13 De commissie overweegt nogmaals dat de Haalbaarheidsstudie een ambtelijk stuk is dat niet door de gemeenteraad is vastgesteld. Dat in de raadsvoordracht voor de raadsvergadering van 22 juni 2016 ook over "met inachtneming" wordt gesproken maakt naar het oordeel van de commissie ook niet dat er sprake is van een gerechtvaardigd vertrouwen door omwonenden. Immers de gemeenteraad heeft de "randvoorwaarden" niet vastgesteld. De gebruikte terminologie betekent ook niet dat bezwaarden erop mochten vertrouwen dat deze voorwaarden het toetsingskader zouden vormen.

Wederom oordeelt de commissie zonder steekhoudende, juridische argumentatie dat iets 'niet zo' is. Waarom mag de buurt geen gerechtvaardigd vertrouwen ontlenen aan een raadsbesluit dat is onderbouwd met de zinsnede "met inachtneming van de randvoorwaarden uit de haalbaarheidsstudie"? Dit is een heldere en niet mis te verstane motivering van een besluit van het bij uitstek bevoegde orgaan, de gemeenteraad.

Bovendien is dit element uit het besluit ook nog richting omwonenden herhaald tijdens de informatieavond op 31 mei 2016. Zie het citaat in par. 5.1 van dit beroepschrift: "Na het besluit over de locatie, is het aan de initiatiefnemer om, *binnen* [curs. ABB] de uitgangspunten van het ruimtelijk onderzoek, tot een ontwerp te komen", alsmede het antwoord op twee van de vragen (zie p. 2 en 3 van het verslag, productie 12 bij het bezwaarschrift): "Pas als aan deze, en andere uitgangspunten voldaan is, zal een bouwvergunning afgegeven kunnen worden." en "De gemeente Amsterdam toetst het ontwerp en geeft de benodigde vergunningen af wanneer aan alle voorwaarden wordt voldaan." De buurt heeft er ook gelet op deze mededelingen op mogen vertrouwen dat een nieuw ontwerp voor een namenmonument zou worden getoetst aan de randvoorwaarden uit de Haalbaarheidsstudie.

Ook de commissie citeert deze zinnen (randnr. 5.15), maar schrijft deze als 'bron van gerechtvaardigd vertrouwen' vervolgens weg omdat de uitlatingen niet namens verweerder geuit zouden zijn en ook niet aan verweerder kunnen worden toegerekend. Zie onder 5.16:

5.16 De commissie is van oordeel dat, anders dan bezwaarden menen, hieruit niet volgt dat gerechtvaardigd vertrouwen is gewekt. In het algemeen kunnen geen rechten worden ontleend aan toezeggingen die niet zijn gedaan door of namens het ter zake bevoegde bestuursorgaan. De uitlatingen zijn niet namens u geuit en kunnen ook niet aan u toegerekend worden. Voorts zijn de uitlatingen onvoldoende concreet en onvoorwaardelijk om er vertrouwen aan te kunnen ontlenen.

Oordeel commissie is in strijd met jurisprudentie inzake vertrouwensbeginsel

Dit oordeel van de commissie is in strijd met de jurisprudentie die de commissie zelf (in voetnoot 4 van het advies) aanhaalt. In ABRvS 19 juli 2017, ECLI:NL:RVS:2017:1946, heeft de Afdeling geoordeeld dat van rechtens te honoreren verwachtingen ook sprake kan zijn als toezeggingen zijn gedaan door

een persoon waarvan de betrokkene op goede gronden mocht veronderstellen dat deze de opvatting van het bevoegde orgaan vertolkte. Deze situatie deed zich hier voor. De toezeggingen zijn gedaan tijdens een informatieavond, waarop niet alleen ambtenaren het woord hebben gevoerd maar ook Boudewijn Oranje, toenmalig voorzitter van het bestuur van het stadsdeel, het orgaan dat vanaf het moment van het locatiebesluit verantwoordelijk was voor het verdere traject en voor de besluitvorming ten aanzien van het verlenen van vergunningen inzake het Namenmonument. Het was dan ook niet toevallig en voor iedereen volstrekt logisch dat hij als de voorzitter van het stadsdeelbestuur woordvoerder was bij die bijeenkomst en bevoegd was tot uitspraken over voornoemde onderwerpen. Oranje was de hele avond aanwezig, ook toen zijn ambtenaren het woord voerden en vragen beantwoordden. Oranje stond ernaast toen zijn ambtenaren spraken en heeft hun mededelingen en toezeggingen niet tegengesproken noch zijn deze achteraf gecorrigeerd (het verslag van de informatieavond is door verweerder zelf opgesteld).

Aanwezigen mochten er dus op vertrouwen dat ook de mededelingen die tijdens deze bijeenkomst door de ambtenaren zijn gedaan en die achteraf in het verslag op schrift zijn gesteld en zijn verspreid, werden gedaan namens het bestuur. De mededelingen en toezeggingen moeten dan ook aan het bestuur worden toegerekend, te meer daar zij simpelweg overeenkomen met wat in de gemeentelijke besluitvorming (raadsbesluit 22 juni 2016) en andere gemeentelijke stukken is te lezen. Het oordeel van de commissie dat geen sprake is van gerechtvaardigd vertrouwen is dan ook onjuist. Er is wel degelijk – en keer op keer – gezegd dat een vergunning alleen zou worden verleend als het ontwerp aan de randvoorwaarden voor ruimtelijke inpasbaarheid zou voldoen. En dat zijn de randvoorwaarden die in de Haalbaarheidsstudie staan. Dit vertrouwen is met de verleende vergunningen beschaamd. En laten we wel wezen, is het gelet op de hele setting van de informatieavond wonderlijk dat de buurt de ambtenaren die het woord voerden op hun woord geloofde? Nee, het zou pas ernstig zijn als dat niet zo was (zie eerder par. 4.3).

Wonderlijk is de overweging ten overvloede van de commissie dat bezwaarden niet iets hebben gedaan of nagelaten wat niet zou zijn gedaan of nagelaten indien het vertrouwen niet zou hebben bestaan (zie de laatste zin van 5.17). De commissie doelt kennelijk op het dispositievereiste. Dat is een element dat in deze zaak niet aan de orde is, omdat de bezwaarden als derden zijn betrokken in de vergunningprocedure en iets doen of nalaten hier naar zijn aard niet speelt; honorering van het gerechtvaardigd vertrouwen is op zichzelf reeds het rechtens te beschermen belang. De buurt heeft zich inmiddels wel afgevraagd wat zij had kunnen doen, had moeten doen, als zij zich eerder had gerealiseerd dat de gemeente de initiatiefnemer niet aan de randvoorwaarden zou houden, met andere woorden: de randvoorwaarden zou degraderen tot uitgangspunten waaraan niet per

se behoefde te worden voldaan. Er was echter niets mogelijk. In het primaire besluit neemt verweerder het standpunt in dat het ontwerp aan alle voorwaarden voldoet. Tijdens de primaire besluitvormingsfase werd de buurt ook steeds verwezen naar de bezwaarprocedure als zij zich roerde. En pas in de loop van de bezwaarprocedure heeft verweerder de status van de randvoorwaarden afgezwakt.

In dit verband dringt zich ook de volgende vraag op. Had de buurt er serieus rekening mee moeten houden dat de gemeente alle verantwoordelijkheid voor een ontwerp van een zo belangrijk bouwwerk – te weten een nationaal Holocaust Namenmonument – aan een particulier zou geven, daarbij alles uit handen zou geven en de initiatiefnemer een totale vrijbrief zou geven om te beslissen over zaken als maatvoering, inpassing, effect op de omgeving, grootte, enzovoort? Dat de gemeente zonder enig helder toetsingskader carte blanche zou geven voor de bouw van een zeer groot monument in de openbare ruimte zonder daar nog noemenswaardige (stedenbouwkundige) invloed op te kunnen uitoefenen? Bewoners kunnen zich dat niet voorstellen. Dat gebeurt nooit en nergens in Amsterdam – en al helemaal niet in de historische delen van de stad. En ook daarom zouden zij niet op deze gang van zaken hebben kunnen anticiperen. Daarbij merken zij op dat toen het ontwerp bekend werd (eind 2016) inspraak voor verweerder al lang niet meer aan de orde was.

Voor zover de bezwaarschriftencommissie onder randnr. 5.18 nog opmerkt dat “voor het overgrote deel” aan het gestelde in de Haalbaarheidsstudie wordt voldaan, is dat feitelijk onjuist (waarover later meer) en niet relevant voor de vraag die de commissie poogt te beantwoorden, namelijk wat de status en betekenis van de Haalbaarheidsstudie en de daarin opgenomen randvoorwaarden is. Hetzelfde geldt voor de constatering dat er ook bij gerechtvaardigde verwachtingen belangen kunnen zijn die zwaarder wegen dan de belangen van degene jegens wie verwachtingen zijn gewekt. De buurt komt op beide punten later terug (zie in het bijzonder par. 6).

5.2 Het locatiekeuzebesluit

Inleiding

In bezwaar heeft de buurt aangevoerd dat de besluitvorming over de locatiekeuze in dit geval een wezenlijk onderdeel van de besluitvorming over het gedenkteken is, omdat het – kort weergegeven – gaat om een particulier initiatief in de openbare ruimte waarvoor de gemeente een locatie beschikbaar stelt. Zonder dit besluit zou het gedenkteken dus niet op deze locatie kunnen worden gerealiseerd. Zonder een door de gemeente beschikbaar gestelde locatie zou er geen monument kunnen worden gerealiseerd. Het NAC, een particuliere stichting, kon pas een aanvraag voor een bouwwerk in de openbare ruimte indienen, op een stuk grond waarvan het geen eigenaar was, nadat de raad een besluit over de locatie had genomen. Het

locatiekeuzebesluit was bovendien tweeledig; er werd een locatie 'toegewezen' voor een nog onbekend ontwerp, en er werden (rand)voorwaarden gesteld waaraan het ontwerp straks zou moeten voldoen met het oog op de ruimtelijke inpasbaarheid. Zie het bezwaarschrift van 14 maart 2018, par. 4 onder a (p. 11 e.v.), dat hier als herhaald moet worden beschouwd.

Locatiekeuze ten onrechte buiten herbeoordeling gelaten

De commissie heeft de bezwaargronden over de locatiekeuze echter niet willen bespreken, omdat zij de locatiekeuze – zo begrijpt de buurt uit overweging 5.21 van het advies – ziet als onderwerp van een 'politieke beslissing'. Het locatiekeuzebesluit is echter geen louter politieke beslissing, integendeel. Over de (politieke) vraag of de gemeente een locatie beschikbaar wil stellen, wordt helemaal niet gerept; sterker, daarover is zelfs nooit in de publieke arena gesproken (zie het slot van par. 3.1). Wel gaat het om het aanwijzen van de meest geschikte locatie, waarbij grotendeels ruimtelijke argumenten worden gebruikt. De commissie gaat ten onrechte voorbij aan deze ruimtelijke component van het locatiekeuzebesluit en aan het feit dat het locatiekeuzebesluit in zoverre constitutief is voor de nu verleende vergunning. Het locatiekeuzebesluit is niet zelfstandig vatbaar voor bezwaar en beroep. Deze voorbereidingsbeslissing kan en moet dus, anders dan verweerder beweert, wel degelijk in deze procedure aan de orde kunnen komen en worden getoetst althans worden meegenomen in de beoordeling of verweerder in alle redelijkheid tot verlening van de bestreden vergunningen had mogen komen. De buurt herhaalt daarom hier haar bezwaren ter zake (hier en daar is sprake van enige overlap met par. 4.2; voor een goed begrip van het verloop van het traject is dat echter onvermijdelijk).

Kern: de locatiekeuze is onzorgvuldig tot stand gekomen en inhoudelijk onjuist

Het besluit over de locatiekeuze is overhaast, op basis van onjuiste aannames en zonder werkelijke inhoudelijke afweging genomen. Bij de besluitvorming zijn toezeggingen aan de buurt over de te volgen procedure en de mogelijkheden van inspraak over het Namenmonument niet nagekomen. De locatie is aangewezen zonder kennis van het ontwerp, waardoor de huidige mismatch tussen ontwerp en locatie heeft kunnen ontstaan. En er is een locatie gekozen die geen draagvlak heeft in de buurt, terwijl er naar de stellige overtuiging van de buurt betere alternatieven zijn, óók in hun buurt. Ik licht dit toe.

De vooraf vastgestelde procedure

Op voorstel van burgemeester en wethouders heeft de raad op 4 november 2015 een procedure vastgesteld om op zorgvuldige wijze tot een locatiekeuze te komen (Raadsbesluit van 4 november 2015). De procedure waarmee de raad heeft ingestemd, voorzag in twee fases die volgens het raadsbesluit als volgt hadden moeten verlopen (p. 3 Voordracht behorend bij het raadsbesluit, productie 5 bij het bezwaarschrift):

Onderbouwing besluit

Ad. 1. De brief aan de gemeenteraad geeft de stand van zaken weer ten aanzien van het Holocaust Namenmonument en gaat in over de vervolg procedure. De procedure voor een locatiekeuze zal in twee fases verlopen. In de eerste fase wordt de methodiek voor een keuze van de mogelijke locatie aan de initiatiefnemer voorgelegd. De methodiek bestaat uit beoordelingscriteria en wegingsfactoren. Tevens worden de concept rapportages besproken. De initiatiefnemer kan zijn commentaar leveren. Suggesties worden overgenomen dan wel beargumenteerd weerlegd. Het resultaat hiervan wordt voorgelegd aan de gemeenteraad. Deze zal worden gevraagd in te stemmen met de methodiek voor de locatiekeuze. In een tweede fase wordt de matrix van locaties, mogelijk aangevuld met nieuwe locatievoorstellen, ingevuld en de wegingsfactoren worden toegepast. Er blijven waarschijnlijk een aantal kansrijke locaties over waar een kort haalbaarheidsonderzoek naar kan worden uitgevoerd. Uit de meest kansrijke locaties zal uiteindelijk een keuze worden gemaakt. Ook dit wordt eerst besproken met de initiatiefnemer. Met de initiatiefnemer wordt dan tevens een schetsontwerp voor het Namenmonument vastgesteld. Vervolgens wordt met het betreffende stadsdeel, overlegd over de te volgen besluitvormingsprocedure en inspraakprocedure. In een raadsvoordracht zal aan u de keuze voor een locatie worden voorgelegd.

In de eerste fase moest dus in overleg met initiatiefnemer NAC een methodiek worden vastgesteld, met beoordelingscriteria en wegingsfactoren. Tevens zouden de concept rapportages worden besproken, waarmee – met de kennis van nu – kennelijk werd gedoeld op de beschrijving van potentiële locaties in termen van haalbaarheid en wenselijkheid.⁵ Het resultaat moest worden voorgelegd aan de raad, met het verzoek in te stemmen met de methodiek.

In de tweede fase zou de matrix van locaties worden ingevuld en zouden de wegingsfactoren worden toegepast, waarna een kort haalbaarheidsonderzoek naar “waarschijnlijk een aantal kansrijke locaties” zou kunnen worden uitgevoerd. Uit de meest kansrijke locaties zou een keuze moeten worden gemaakt. Vervolgens zou “met de initiatiefnemer” een schetsontwerp worden vastgesteld en met het betreffende stadsdeel worden overlegd over de te volgen besluitvormingsprocedure en inspraakprocedure. Fase 2 zou ermee eindigen dat in een raadsvoordracht de keuze voor een locatie aan de raad wordt voorgelegd.

De procedure voorzag dus in twee beslistmomenten voor de raad: eerst het vaststellen van de methodiek, met beoordelingscriteria en wegingsfactoren, en daarna, nadat aan de hand van deze methodiek kansrijke locaties zouden zijn bepaald, een haalbaarheidsonderzoek zou zijn verricht én een schetsontwerp zou zijn vastgesteld, een besluit over de locatiekeuze. Hiermee zou zijn gewaarborgd dat aan de hand van een tevoren vastgestelde methodiek een *objectieve* beoordeling van potentiële locaties kon plaatsvinden en dat de raad bij de

⁵ Onderzoek in opdracht van de gemeente door RoyalHaskoningDHV (rapport Locatieadvies HNM d.d. 23 maart 2016).

locatiekeuze aan de hand van het haalbaarheidsonderzoek en het schetsontwerp ook (globaal) de implicaties voor de omgeving zou kunnen meewegen. Tevens zou een inspraakprocedure onder regie van het betrokken stadsdeel moeten plaatsvinden.

Noodzaak van een zorgvuldige procedure

De noodzaak van deze procedure is toegelicht in een brief van toenmalig burgemeester Van der Laan aan de raad d.d. 24 september 2015 (productie 5 bij het bezwaarschrift). De burgemeester schrijft hierin op p. 2:

Vervolg

Onlangs heb ik een gesprek gevoerd met het Bestuur van het Auschwitz Comité. In dit gesprek heb ik nogmaals mijn steun toegezegd om een Namenmonument in Amsterdam te realiseren. Ik heb daarbij ook begrip gevraagd voor de tijd die wij nemen om een zorgvuldige procedure in acht te nemen. Het is mijn overtuiging dat een initiatief voor een Holocaust namenmonument breed gedragen zal worden in de stad, indien de afweging zorgvuldig tot stand komt en alle mogelijke locaties zijn bestudeerd. De eerdere protesten tegen het voorstel het monument in het Wertheimpark te plaatsen onderstrepen eens te meer dat een zorgvuldige procedure is vereist. Ik heb bij het Bestuur van het Auschwitz Comité benadrukt dat ik niet wil dat aan een waardevol en belangwekkend initiatief afbreuk wordt gedaan door een besluit over de locatie te forceren. Het is onze ambitie om een monument te realiseren dat van respect getuigt voor de slachtoffers, dat op een waardige en historisch logische plek komt en dat op voldoende en liefst groot draagvlak kan rekenen.

Dus: een zorgvuldige procedure en afweging, opdat de locatiekeuze uiteindelijk op een "liefst groot draagvlak" kan rekenen en het monument breed gedragen zal worden; het was niet de bedoeling een besluit over de locatie te forceren.

Op p. 3 schrijft de burgemeester nog:

Ik wil nogmaals benadrukken dat zorgvuldigheid nu gaat boven snelheid.

Vastgestelde procedure ten onrechte niet gevolgd

De vastgestelde procedure die een zorgvuldige besluitvorming zou moeten waarborgen, is echter niet gevolgd. Zoals ook uit het verloop van de besluitvormingsprocedure (zie paragraaf 3) blijkt:

- er is geen sprake geweest van twee onderscheiden fases: de eerstvolgende keer dat het namenmonument op de agenda stond, op 22 juni 2016, heeft de gemeenteraad ingestemd met de methodiek, inclusief een zwaardere weging van door initiatiefnemer NAC opgegeven criteria, én zonder inspraak en zonder (schets)ontwerp van het beoogde gedenkteken ingestemd met het Weesperstraatplantsoen (in het besluit aangeduid als Weesperstraatstrook) als definitieve locatiekeuze voor het Holocaust Namenmonument;

- er is geen scheiding geweest tussen het vaststellen van de methodiek en het locatieonderzoek aan de hand van die methodiek: beide worden in één rapport geadresseerd (Locatieadvies HNMonument d.d. 23 maart 2016⁶);
- de wegingsfactoren zijn eenzijdig door het NAC gedicteerd. In het Locatieadvies staat daarover (p. 37):

6.3 Wegingsmatrix met gewogen criteria

De initiatiefnemer voor het HNMonument, het Nederlands Auschwitz Comité hecht bijzondere waarde aan de vier doelcriteria die in de wegingstabel bovenaan staan. Dit zijn de criteria die ontleend zijn aan de doelstelling voor het monument. Voor het Comité tellen deze criteria veel zwaarder dan de overige criteria.

Om die reden is een tweede wegingsmatrix gemaakt waarin aan deze groep van vier criteria een hoger relatief gewicht toegekend wordt. Deze wegingsmatrix met gewogen criteria is afgebeeld op blz 39. De scores in de groep 'Doelcriteria', gemarkeerd met een paarse balk tellen drie maal zo zwaar.

De vier doelcriteria betreffen: Binnen Joods Kwartier, Prominente locatie/locatie met statuur, Zichtbaar en herkenbaar vanaf de openbare weg en Openbaar toegankelijk. Op aandringen van het NAC zijn deze criteria driemaal zo zwaar meegewogen als de criteria waarin het algemeen belang is vertegenwoordigd (inpassingscriteria, omgevingscriteria en haalbaarheidscriteria);

- als gevolg hiervan is de methodiek, waarvan de wegingsfactoren deel uitmaakten, niet objectief vastgesteld, maar *subjectief* en werd in feite toegeschreven naar het Weesperstraatplantsoen. Locaties buiten het Joods Kwartier, bijvoorbeeld in Amsterdam Zuid of Oost waar vandaan ook veel Joodse Amsterdammers zijn weggevoerd, maakten met deze weging geen enkele kans en zijn dus alleen maar in schijn een optie geweest;
- ten tijde van het locatiekeuzebesluit op 22 juni 2016 was nog geen (schets)ontwerp voor het gedenkteken bekend, waardoor de implicaties voor de omgeving van *dit* ontwerp in het raadsbesluit geen rol hebben kunnen spelen. Dit maakt de bij datzelfde besluit vastgestelde randvoorwaarden dus des te belangrijker, omdat die de grenzen weerspiegelen waarbinnen op dat moment zowel het bestuur als de raad een gedenkteken in het Weesperstraatplantsoen aanvaardbaar achtte;
- er heeft geen enkele inspraak over het ontwerp voor de locatie Weesperstraatplantsoen plaatsgevonden. Er is uitsluitend een informatieavond geweest, op 31 mei 2016, waarin omwonenden zijn geïnformeerd over de voordracht van B&W aan de raad inzake de locatiekeuze, over het haalbaarheidsonderzoek en de verdere procedure. Het ontwerp was toen nog niet bekend; er viel dus nog niet veel in te spreken. De gemeente heeft de omwonenden op die bijeenkomst verzekerd dat de initiatiefnemer zich zou moeten houden aan de stedenbouwkundige randvoorwaarden zoals neergelegd in het haalbaarheidsonderzoek (zie hiervoor par. 6.1). Een

⁶ Rapport van RoyalHaskoningDHV, voluit: Locatieadvies Holocaust Namen Monument in Amsterdam.

inspraakavond zou nog komen, zo werd toegezegd. In het verslag van de avond (productie 12 bij het bezwaarschrift) is van deze toezegging gemaakt dat de gemeente *bij de initiatiefnemer* een dringend beroep zal doen om met een procesvoorstel te komen, waarbij omwonenden en mogelijk ook andere belangstellenden geraadpleegd worden over het ontwerp. Het NAC heeft dat niet gedaan; het ontwerp is in alle stilte voorbereid en alleen in kleine kring gepresenteerd. De buurt is voor een voldongen feit gezet.

- Pas eind 2016 is het ontwerp door het NAC her en der gepresenteerd, eerst in "koffiegesprekken" met verschillende belanghebbenden (zo blijkt uit het verslag van een overleg van de gemeentelijke stuurgroep Namenmonument van 1 november 2016, productie 16 bij het bezwaarschrift) en op 16 december 2016 in een presentatie aan de pers. Er heeft geen voor alle omwonenden toegankelijke presentatie plaatsgevonden. Slechts een tiental speciaal daarvoor uitgenodigde mensen, die zich eerder in het debat over het ontwerp voor het Wertheimpark hadden gevoerd, hebben op 20 december 2016 kennis kunnen nemen van het ontwerp. Zie het overzicht besluitvorming in paragraaf 3. Er werd tijdens die bijeenkomst benadrukt dat niet om commentaar werd gevraagd en dat het geen inspraak bijeenkomst was. De bedoeling was slechts de schetsen van het ontwerp te laten zien en eventuele vragen te beantwoorden.

Waarom is van de afgesproken procedure afgeweken?

Waarom is afgeweken van de zorgvuldige procedure waarmee de raad op voorstel van de burgemeester had ingestemd? Uit stukken van de gemeente blijkt dat het NAC al drie weken na het vaststellen van de procedure heeft aangedrongen op spoed (p. 2 verslag overleg d.d. 25 november 2015 tussen het NAC en de gemeente, productie 7 bij het bezwaarschrift). Naar aanleiding daarvan heeft de burgemeester besloten om de twee fasen ineen te schuiven en de zwaardere wegingsfactoren van het NAC mee te nemen, aldus een ongedateerd memo 'stand van zaken Holocaust Namenmonument' (productie 9 bij het bezwaarschrift). Zie pagina 1:

De BM heeft het volgende gemeld:

- De wegingsfactoren moeten worden meegenomen (alle 4 de criteria zouden een weging 5 kunnen krijgen)
- Hij ondersteunt het voorstel om ter wille van de "snelheid" de in de brief aan de gemeenteraad genoemde twee fasen ineen te schuiven en in een voordracht aan de gemeenteraad voor te leggen. De planning is nu dat dit in juni 2016 zou moeten plaatsvinden.

Opeens gaat snelheid dus boven zorgvuldigheid. De burgemeester 'overruledde' het raadsbesluit inzake de te volgen procedure. De raad werd zelfs niet over dit besluit geïnformeerd.

Tussenconclusie

Doordat de door de raad vastgestelde procedure niet is gevolgd en de twee fasen waarin de besluitvorming zou plaatsvinden in elkaar zijn geschoven, is geen sprake geweest van een *objectieve* beoordeling van de verschillende locaties. Nog voordat de methodiek was vastgesteld, is de keuze op het Weesperstraatplantsoen gevallen. Die keuze was overhaast en niet met objectieve feiten en argumenten onderbouwd.

De gebrekkige methodiek van de locatiekeuze

Daar komt bij dat het scoren van de verschillende locaties op de afzonderlijke criteria nagenoeg zonder heldere systematiek, zonder toelichting of duiding, oppervlakkig en in veel gevallen volledig onnavolgbaar is geweest. De scores voor het Weesperstraatplantsoen zijn op een aantal punten evident onjuist. Verder blijkt uit het Locatieadvies dat de methodiek niet bedoeld was om *één* locatie aan te wijzen, maar om als 'eerste ronde' meerdere kansrijke locaties te identificeren en te vergelijken. Een meer gedetailleerd onderzoek zou moeten volgen in de fase van haalbaarheidsonderzoek en ontwerp, waarbij het uitdrukkelijk de bedoeling was dat voor *een aantal* locaties zo'n meer gedetailleerd haalbaarheidsonderzoek zou worden verricht (zie de toelichting op het raadsbesluit inzake de locatiekeuze, productie 4 bij het bezwaarschrift). Ik licht e.e.a. toe aan de hand van de methodiek en de toepassing daarvan op het Weesperstraatplantsoen.

De criteria voor de locatiekeuze staan beschreven in hoofdstuk 4 van het RHK-rapport 'Locatieadvies Holocaust Namen Monument in Amsterdam' d.d. 23 maart 2016 (hierna: Locatieadvies). De criteria vallen uiteen in doelcriteria (de wensen van het NAC), inpassingscriteria (is de locatie geschikt gezien vanuit het monument), omgevingscriteria (is de locatie geschikt gezien vanuit de omgeving) en haalbaarheidscriteria (technisch, financieel e.d.). De criteria worden gescoord op een zogenoemde 'korte' schaal van drie, namelijk + / o / -, volgens het Locatieadvies (p. 19) omdat het doel is kansrijke locaties te identificeren en te vergelijken; daarvoor volstaat volgens RHK een scoring *op hoofdlijnen*. Per criterium worden de standaard scores + / o / - verklaard en toegelicht (p. 19-23 van het Locatieadvies).

In hoofdstuk 5 van de Haalbaarheidsstudie wordt een korte beschrijving gegeven van alle potentiële locaties. Over het Weesperstraatplantsoen staat in algemene zin op p. 27:

Gezien de beperkte ruimte, de aanwezige bomen, de aanwezige monument(en) en de toegang tot de binnentuin zijn de mogelijkheden voor inpassing van een HNMonument beperkt.

De locaties worden als volgt gescoord (ongewogen matrix, p. 36 Locatieadvies):

	Wertheimpark	Weesperstraat	J.D. Meijerplein	P. Weesperman plantsoen	Waterlooplein	Mr. Visser Plein	Stadhuis	Nieuw Uilenburgstraat	Holl. Schouwburg	Amstelpark	Amsterdamse Bos	Beatrixpark	Oosterpark	Joodse Begraafpl. Zeeb.	Oostenpoortplein	Jacob Obrechtplein
Mogelijke oplossingsrichtingen																
In gebouw							o	o					o			
Paviljoen	o	o		o				o	o	o	o	o	o	o	o	o
Sculptuur	o	o	o	o	o	o			o	o	o	o	o	o	o	o
Doelcriteria																
Binnen Joods kwartier	+	+	+	o	+	+	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-
Prominente locatie / statuur	+	+	+	o	+	+	+	+	-	+	+	+	o	-	-	-
Zichtbaar en herkenbaar vanaf openbare weg	-	+	+	+	o	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Openbaar toegankelijk	o	+	+	+	+	+	o	o	o	o	+	+	+	+	+	+
Inpassingscriteria																
Relatie Joodse erfgoed / monumenten Holocaust	+	+	+	-	o	+	o	o	+	-	o	-	-	+	-	+
Waardige en rustige herdenkplaats	o	o	o	o	-	-	o	o	+	+	+	+	o	+	-	-
Beschikbare ruimte	+	o	+	+	+	+	o	+	+	+	+	+	+	+	o	o
Aanuitbaarheid	+	-	-	-	-	-	+	+	+	+	-	-	+	+	o	o
Toezicht	-	-	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-
Bereikbaarheid	o	+	+	o	+	+	-	-	o	+	-	o	o	-	o	-
Verkeersveiligheid	+	+	+	+	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Omgavingscriteria																
Effect op nabije functies	o	o	-	-	-	o	o	-	+	o	o	o	o	+	o	-
Effect natuur en groen	-	o	o	o	o	+	+	+	-	o	o	o	o	+	-	o
Effect op (sociale) veiligheid	o	+	o	o	-	-	o	o	o	+	+	+	+	+	-	o
Effect op stadsbeeld	o	o	o	o	-	-	o	o	o	+	o	o	o	+	-	o
Haalbaarheidscriteria																
Herinschikking voorgevoeren	+	o	-	-	+	-	+	o	o	-	-	-	-	o	-	-
Technische aspecten	-	o	-	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+
Kostenniveau gemeente	-	o	o	o	o	o	-	-	o	o	o	o	o	+	o	o
Realisatietermijn	o	o	o	o	o	o	-	o	+	o	o	o	o	o	o	o
Totaalscore	+2	+6	+3	0	0	-1	+6	-1	+7	+4	+1	0	+1	+1	-8	-5

Het Weesperstraatplantsoen behoort samen met onder meer het Stadhuis, de Hollandsche Schouwburg en het Amstelpark tot de locaties waaraan de meeste punten worden toegekend. Een aantal scores bij het Weesperstraatplantsoen is echter niet conform de standaard voor de betrokken scores zoals weergegeven op p. 9-23 van het Locatieadvies, waardoor het Weesperstraatplantsoen ten onrechte zoveel punten 'scoort'. Dit betreft in de volgorde van bovenstaande matrix:

- Prominente locatie/statuur +: een + staat voor "gelegen op prominente locatie/locatie met statuur". Het Weesperstraatplantsoen, gelegen naast de drukke Weesperstraat en de ingang van de metro, is geen prominente locatie in de stad en heeft al helemaal geen statuur. De locatie is alleen 'bekend' omdat hij langs een doorgaande verkeersroute ligt. Vgl. het Mr. Visserplein, dat score o heeft gekregen. De score + is onjuist en had hooguit een o moeten zijn.
- Openbaar toegankelijk +: een + staat voor "locatie permanent vrij toegankelijk". Dat is nu nog het geval, maar niet na realisering van het gedenkteken dat 's avonds immers met hekken wordt afgesloten. Hier had dus, evenals bij het Wertheimpark of de Hollandsche Schouwburg, beide tijdens openingsuren gewoon vrij toegankelijk maar 's avonds gesloten, score o moeten worden gegeven.
- Relatie Joodse erfgoed / monumenten Holocaust +: een + staat voor "HNMonument in of direct naast een bekend monument van Joods erfgoed of Holocaust". Op dit moment huisvest het Weesperstraatplantsoen inderdaad een ander Joods monument, te weten het Monument van Joodse Erkentelijkheid. Dit monument moet echter wijken voor het namenmonument, dus de score had

hier hooguit o mogen zijn (“HNMonument nabij een bekend monument van Joods erfgoed of Holocaust”).

- Waardige en rustige herdenkplaats o: een o staat voor “omgeving soms levendig, maar geschikt voor herdenking en contemplatie”. De omgeving van het Weesperstraatplantsoen is *altijd* druk, vanwege langsrijdend autoverkeer en de vele fietsers (gemiddeld ruim 500 per uur) die passeren. Gezien de ligging direct naast de drukke Weesperstraat is de score – op zijn plaats (“Drukke en onrustige omgeving die minder geschikt is voor herdenking en contemplatie”). Voor herdenkingen biedt de kleine, straks volgepropte locatie helemaal geen ruimte.
- Verkeersveiligheid +: een + staat voor “locatie en omgeving HNMonument verkeersluw en verkeersveilig”. Deze score is onnavolgbaar. Als gezegd ligt de locatie langs een drukke verkeersader en een doorgaande fietsroute. Ter vergelijking: het Mr. Visserplein, waarvoor hetzelfde geldt, heeft voor verkeersveiligheid een score – (“locatie en omgeving HNMonument met druk verkeer en verkeersonveilig”). Deze score is ook voor het Weesperstraatplantsoen op zijn plaats, zeker bij het gedenkteken dat nu is vergund. Rondom het Weesperstraatplantsoen, dat na realisatie helemaal ‘gevolgd’ is met de muren van het gedenkteken, is nagenoeg geen vrije openbare ruimte waarnaar bezoekers bij drukte of calamiteiten kunnen uitwijken. Zie over de verkeers(on)veiligheid hierna par. 5.5.
- Effect op nabije functies o: een o staat voor “neutraal effect op bestaande functie en gebruik van directe omgeving”. Ook deze score is niet goed verdedigbaar. Door de omvang van het namenmonument is wat nu een openbaar plantsoen is, niet meer als zodanig te gebruiken. De bewoners van de woningen die direct uitzicht geven op het Weesperstraatplantsoen hebben straks zicht op een onregelend gedenkteken (“een schreeuw, een aanklacht, een waarschuwing; een monument dat uitdrukkelijk niet moet opgaan in de omgeving” – aldus het NAC in de raadscommissievergadering d.d. 15 oktober 2015) in plaats van een groen plantsoen. Dat is redelijkerwijs niet aan te merken als een neutraal effect.
- Effect natuur en groen o: een o staat voor “neutraal, geen merkbaar effect”. Ook deze score is onnavolgbaar. Voor het gedenkteken moeten 25 bomen worden gekapt, waarvoor er slechts 8 terugkomen; het gebied transformeert van een groen plantsoen tot een plek van steen met nog maar enkele, vanwege de muren veel kleinere bomen. Zie uitvoerig het bezwaarschrift tegen de kaptoestemming en par. 5.6 van dit beroepschrift. Dat komt overeen met score - (“negatief effect: vele bestaande bomen kappen, verkleining groen areaal”) en die score had hier moeten worden toegekend.

- Effect op (sociale) veiligheid +: een + staat voor “positief effect op sociale onveiligheid in omgeving van het HNMonument”. Er is tegenwoordig, anders dan een aantal jaar geleden, geen veiligheidsprobleem in het Weesperstraatplantsoen; de opening van en aansluiting op de Hoftuin heeft in dat opzicht een heel positief effect gehad. Dat effect zal worden teniet gedaan door het vergunde gedenkteken. Het namenmonument wordt aangemerkt als een kwetsbare locatie (p. 20 Locatieadvies), om welke reden de politie een nachtelijke afsluiting noodzakelijk heeft geoordeeld. Het object is door de driehoek als een hoog risico object beoordeeld (zie annotatie ten behoeve van overleg tussen burgemeester en stadsdeelvoorzitter d.d. 22 december 2017; **productie 41**). Zoals hierna (par. 5.5) nog zal worden toegelicht, leidt ook de vormgeving van het vergunde namenmonument tot sociale *onveiligheid*; er zal sprake zijn van een onoverzichtelijk stelsel van hoge muren op een smal, met heggen en hekken omsloten terrein dat een meter lager ligt dan het straatniveau. Daarbij past score - (“in en rondom het HNMonument sociale onveiligheid”), de score die ook is gegeven aan de vergelijkbare locaties Waterlooplein en Mr. Visserplein.
- Effect op stadsbeeld o: een o staat voor “geen effect”. Deze score is evident onjuist en had score - moeten zijn (“negatief effect; verbreekt zichtlijnen, onttrekt belangrijke elementen aan het zicht”). Door de komst van het gedenkteken worden de uit cultuur-historisch oogpunt essentiële zichtlijnen tussen de Hoftuin en de Weesperstraat verbroken en wordt de achterliggende historische bebouwing bijna volledig aan het zicht onttrokken. Zie uitgebreider par. 5.4 alsmede het advies van de technische commissie van UNESCO (productie 38).
- Kostenniveau gemeente o: een o staat voor “acceptabel kostenniveau verwacht”. Inmiddels is duidelijk dat de gemeente na realisatie van het monument, al dan niet als nieuwe eigenaar, verantwoordelijk zal zijn voor alle beheers- en onderhoudslasten die tot in lengte van dagen structureel en voor een substantieel bedrag op de gemeentelijke begroting zullen drukken. De score moet dan ook - zijn (“zeer hoge kosten voor de gemeente verwacht”).

Een reële score volgens de – sowieso betwistbare – methodiek zou voor de locatie Weesperstraatstrook zeker 10-12 punten lager moeten zijn geweest, dus negatief. Dat geldt ook voor de gewogen score, omdat twee van de driemaal zwaarder wegende doelcriteria (de paarse balk in de matrix hieronder) een o hadden moeten scoren in plaats van een +, hetgeen neerkomt op een correctie van -6 punten. Een reële score conform bovenstaande had voor de Weesperstraatstrook in de gewogen matrix tot een score tussen de 2 en -2 punten moeten leiden, waarmee de

Weesperstraatstrook tot één van de laagst scorende locaties zou hebben behoord, zie de gewogen matrix op p. 39 van het Locatieadvies (met correcties):

	Wertheimpark	Weesperstraat	L.D. Meijerplein	P. Westerman pleint.	Weesperplein	Riv. Visser Plein	Stadhuis	Nive Uilendaelstraat	Rijk Schouwburg	Armsplein	Arnhemdreef foy.	Beethovenpark	Oranjepark	Joseph Bergsma bij Zeeb.	Oranjespoorplein	Jan van Goyenkade
Mogelijke opbouwingsrichtingen																
In gebouwd							0	0					0			
Paviljoen	0	0		0				0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sculptuur	0	0	0	0	0	0										
Doelcriteria																
Binnen Joods kwartier	+	+	+	0	+	+	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-
Prominente locatie / status	+	0	+	0	+	0	+	+	0	+	+	0	0	0	0	0
Zichtbaar herkenbaar vanaf openbare weg	+	+	+	0	+	+	+	+	0	+	+	+	+	+	+	+
Openbaar toegankelijk	0	+	0	+	+	+	+	+	0	0	+	+	+	+	+	+
Opbouwingsrichting																
Relatie inrichting omgeving / monumenten Holocaust	+	+	0	+	0	+	0	0	+		0	-	-	-	-	+
Waardige en rustige herdenkplaats	0	0	-	0	0	-	0	0	+	+	+	+	0	+	-	+
Beschikbaar ruimte	+	0	+	+	+	+	+	0	+	+	+	+	+	+	0	0
Afsluitbaarheid	+	-	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	-
Rooster	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Beschikbaarheid	0	+	+	0	+	+	+	0	+	+	0	0	0	0	0	0
Verkeersveiligheid	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Omgevingsrichting																
Effect op nabije functies	0	0	-	-	-	0	0	-	+	0	0	0	0	+	0	-
Effect natuur en groen	-	0	-	0	0	0	+	+	0	0	0	0	0	+	-	0
Effect op (sociale) veiligheid	0	+	0	0	0	-	0	0	0	+	+	+	+	+	+	0
Effect op stadbeeld	0	0	0	0	-	0	0	0	+	0	0	0	0	+	-	0
Maatschappelijke Richting																
Historische aspecten	+	0	-	-	+	+	+	0	0	-	-	-	-	0	-	-
Technische aspecten	-	0	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Karakteristiek gemeente	-	0	-	0	0	0	0	-	0	0	0	0	0	0	0	0
Buurtontwikkeling	0	0	0	0	0	0	0	0	+	+	+	+	+	+	+	+
Totaalscore	+4	+14	+11	+4	+6	+5	+8	-5	+7	+2	+1	-2	-1	7	-12	-9

Wegingmatrix: de scores in de paarse balk tellen 3 maal zo zwaar

Voor zover in reactie op deze correcties naar voren zou worden gebracht dat een aantal criteria door RHK zijn gescoord zoals ze zijn gescoord omdat er destijds nog geen concreet ontwerp was en dus deels nog niet bekend kon zijn welke effecten zich zouden kunnen voordoen, onderstreept dit de relevantie van de bezwaren tegen de door het bestuur gevolgde procedure. De scoring door RHK was slechts bedoeld, kon ook slechts bedoeld zijn, als een scoring op hoofdlijnen. Deze scoring had nooit ten grondslag mogen worden gelegd aan de definitieve locatiekeuze, wat ten onrechte wel is gebeurd. Er is na deze scoring op hoofdlijnen immers uitsluitend voor de Weesperstraatstrook een haalbaarheidsonderzoek uitgevoerd; de raad heeft door het ontbreken van haalbaarheidsonderzoeken naar andere kansrijke locaties dus niet eens de mogelijkheid gehad een andere locatie dan de Weesperstraatstrook in overweging te nemen. Al het bovenstaande maakt dat het volgens de buurt niet onaannemelijk is dat op aandringen van het NAC, dat na het échec van het Wertheimpark een sterke voorkeur voor het Weesperstraatplantsoen had uitgesproken, in het Locatieadvies doelbewust naar de locatie Weesperstraatstrook toe is geredeneerd.

Het haalbaarheidsonderzoek

De gemeentelijke dienst Ruimte en Duurzaamheid heeft het haalbaarheidsonderzoek verricht met een tweeledig doel: (nader) te onderzoeken of de locatie Weesperstraatstrook geschikt is voor een namenmonument en inzichtelijk te maken welke randvoorwaarden en uitgangspunten noodzakelijk zijn

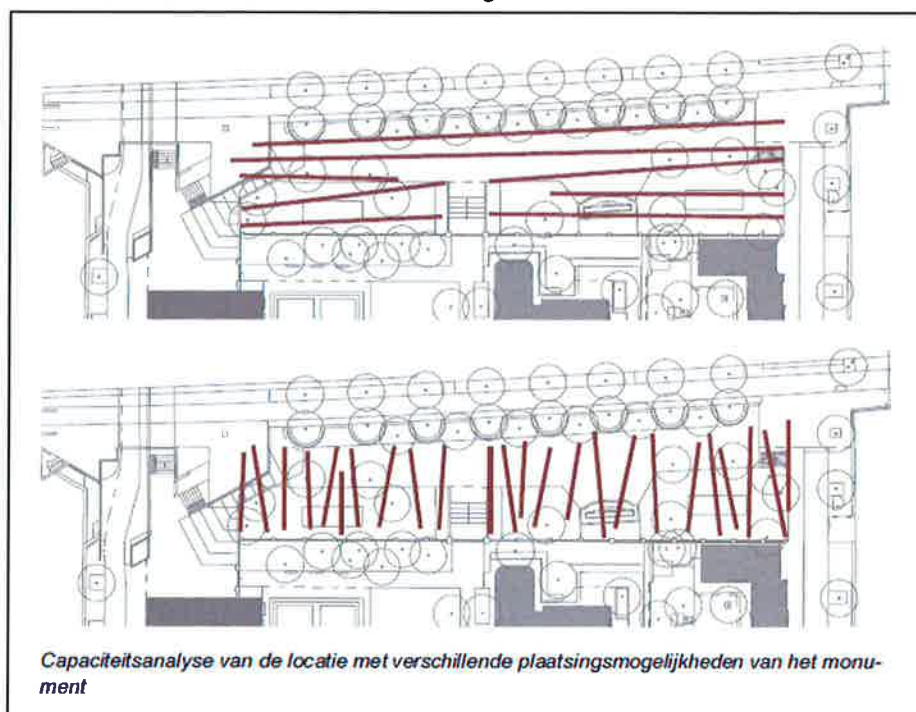
voor een goede inpassing in de omgeving (aldus p. 5 van de Haalbaarheidsstudie, behorend bij het bestreden besluit):

Doel

Het doel van deze haalbaarheidsstudie is te onderzoeken of de locatie Weesperstraat geschikt is voor het Namenmonument. Ook wordt inzichtelijk gemaakt welke randvoorwaarden en uitgangspunten noodzakelijk zijn voor een goede inpassing in de omgeving.

Het is niet toevallig dat men het hier onderscheidenlijk heeft over randvoorwaarden en uitgangspunten. Daarmee is duidelijk dat dat voor de opstellers twee verschillende begrippen zijn. Randvoorwaarden zijn randvoorwaarden. Zie eerder par. 5.1.

Volgens de Haalbaarheidsstudie (p. 23 en p. 31) is de omvang van de locatie, die 20 meter breed is en 80 meter lang, "juist groot genoeg" voor een toekomstig namenmonument van ca. 400 meter lengte:

Deze conclusie, waarbij nog wordt opgemerkt dat de maat van 400 meter 'indicatief' is, verbaast niet; er was immers al een voorkeur voor deze locatie uitgesproken. Uit het Locatieadvies blijkt overigens dat die 400 meter als maximum moet worden beschouwd. Blijkens het Locatieadvies zou namelijk afhankelijk van de beschikbare locatie en het specifieke ontwerp 100 tot 380 meter muurlengte nodig zijn voor het weergeven van de namen (aldus de conclusie op p. 17).

Ten tijde van het opstellen van deze studie was er nog geen ontwerp voor het gedenkteken. Een toets van het ontwerp voor deze locatie, zoals RHK in opdracht

van de gemeente eind 2014 wel voor het Wertheimpark heeft verricht (de 'Studie Effecten Holocaustnamenmonument in het Wertheimpark d.d. 24 november 2014), heeft voor het Weesperstraatplantsoen nimmer plaatsgevonden.

Voor de werkelijke inpasbaarheid is daarom vooral het tweede deel van de Haalbaarheidsstudie van belang. Daarin worden de (stedenbouwkundige) randvoorwaarden voor de inpassing geformuleerd (hoofdstuk 6, p. 25-27). Deze randvoorwaarden betreffen onder meer de maximale hoogte, mede in verband met de te behouden essentiële zichtrelatie tussen de Weesperstraat en de tuin van de Diaconie (ook wel Hoftuin), de routing, behoud van de bestaande niveaoverschillen in het gebied, minimale doorloopbreedte van het trottoir, verlichting, te handhaven bomen en de sociale veiligheid. Deze randvoorwaarden moeten waarborgen dat het namenmonument, waarvoor als gezegd ten tijde van de besluitvorming over de locatie nog géén ontwerp bestond, uiteindelijk ook daadwerkelijk goed kan worden ingepast in de omgeving.

Het locatiekeuzebesluit van de raad is mede gebaseerd op deze Haalbaarheidsstudie. Het ontwerp van Libeskind waarvoor de vergunning is verleend voldoet op een aantal essentiële onderdelen echter niet aan de stedenbouwkundige randvoorwaarden (zie de gronden hierna). Dat desondanks een omgevingsvergunning voor dit ontwerp is verleend, maakt de gebrekkige besluitvorming over de locatiekeuze voor de omwonenden extra wrang. Zij zijn in mei 2016 geconfronteerd met het feit dat de Weesperstraatstrook als voorkeurslocatie werd aangewezen, op basis van een (deels arbitraire) scoring op hoofdlijnen zonder dat al iets bekend was over het beoogde ontwerp. Hun enige bescherming lag nog in de stedenbouwkundige randvoorwaarden die tegelijkertijd werden vastgesteld. Die randvoorwaarden zijn door de ontwerper vervolgens echter met voeten getreden en ten onrechte is de aanvraag niet aan de randvoorwaarden getoetst. Ook in retrospectief pakt de besluitvorming inzake de locatie dus uiterst onzorgvuldig uit.

Conclusie

De gebreken bij de locatiekeuze tasten ook de legitimiteit van de besluitvorming over de vergunningaanvraag aan. Als gevolg van de onzorgvuldige besluitvorming over de locatiekeuze getuigt ook het besluit tot vergunningverlening voor dit ontwerp op deze locatie niet van een zorgvuldige besluitvorming en evenredige belangenafweging. De buurt meent dan ook dat het bestuur haar bezwaren in dezen in alle redelijkheid niet had mogen afwijzen en tot een integrale heroverweging van óók de locatie voor het Namenmonument had moeten besluiten.

5.3 De toepassing van art. 33.1 van de planregels

Algemeen

De omgevingsvergunning is verleend met toepassing van de afwijkingsbevoegdheid van art. 33.1 van het bestemmingsplan. Voorwaarde voor toepassing van deze bevoegdheid is dat die toepassing niet tot gevolg heeft dat de karakteristiek van het stadsgezicht in onevenredige mate wordt aangetast en/of aan de ruimtelijke kwaliteit van het plangebied in onevenredige mate afbreuk wordt gedaan.

In bezwaar heeft de buurt aangevoerd dat niet aan deze voorwaarde is voldaan, nu het hoge, kolossale Namenmonument, deels uitgevoerd in sterk spiegelend roestvrijstaal, de uit cultuurhistorisch oogpunt essentiële zichtrelatie (verbeeld op p. 24 van de Haalbaarheidsstudie) tussen de Weesperstraat en de Hoftuin doorbreekt en ook door zijn omvang en contrasterende vormgeving een aantasting van de cultuurhistorische waarden ter plaatse vormt (gemotiveerd bezwaarschrift d.d. 14 maart 2018, p. 39-40).

Tevens heeft de buurt zich op het standpunt gesteld dat het Namenmonument gezien zijn omvang überhaupt niet met de algemene afwijkingsbevoegdheid vergund had mogen worden (pleitaantekeningen hoorzitting 15 mei 2018, randnr. 18 e.v.). Naast onder meer kiosken, straatmeubilair, duikers en bruggen, worden gedenktekens genoemd in het lijstje met 'gebouwen en bouwwerken geen gebouw zijnde' van artikel 33.1 van het bestemmingsplan. Voor gebouwen geldt, om binnenplans te worden toegestaan, een maximale bouwhoogte van 5 meter en een maximale oppervlakte van 15 m². Deze maatvoering, voor de meeste gedenktekens wel toereikend, wordt met het beoogde namenmonument vele malen overschreden. Het monument varieert in hoogte van 3 tot bijna 7 meter hoog, beslaat volgens de aanvraag een oppervlakte van 152 m² en heeft een totale lengte van zeker 250 meter. Eigenlijk gaat het bij de grootte van het monument over de hele locatie, een terrein van ongeveer 1800 m² dat in zijn geheel voor het gedenkteken in gebruik zal worden genomen. Daarbij heeft de buurt de vraag gesteld of het werkelijk zo zou zijn, zoals verweerder betoogde, dat voor een bouwwerk geen gebouw zijnde geen enkele maatrestrictie zou gelden, zeker in Amsterdam waar afwijkingsbepalingen restrictief plegen te worden uitgelegd.

Toepasselijkheid van art. 33.1 van het bestemmingsplan

De commissie overweegt onder 7.5 dat volgens algemeen spraakgebruik onder 'gedenkteken' een monument moet worden begrepen en dat het Namenmonument als zodanig kan worden aangemerkt. Omdat art. 33.1 geen beperkingen ten aanzien van de maatvoering van gedenktekens bevat, staat de omvang van het monument volgens de commissie niet aan toepassing van art. 33.1 in de weg.

De buurt kan zich niet met dat oordeel verenigen. Zij bestrijdt niet dat het Namenmonument ook een gedenkteken is. Het Namenmonument is echter meer dan dat alleen. Bezoekers “komen een gedenkplaats binnen” (aldus de ruimtelijke onderbouwing, p. 9), met het monument wordt een verblijfsgebied gecreëerd (ruimtelijke onderbouwing p. 15) en het monument wordt – ook – als een “bezienswaardigheid” beschouwd (ruimtelijke onderbouwing p. 18). 's Avonds wordt het gebied afgesloten met hekken, waardoor het niet meer voor het publiek – en voor omwonenden – toegankelijk is. Van het huidige openbaar plantsoen (met bestemming verkeer) verandert het gebied dus in een (voor een ieder gratis toegankelijke) bezienswaardigheid die 's avonds dicht is; van een verkeersbestemming is evident geen sprake meer. Door de vergunningverlening vindt dan ook in feite een onomkeerbare bestemmingswijziging plaats, wat met toepassing van art. 33.1 van het bestemmingsplan niet mogelijk is. Daarvoor is de afwijkingsbevoegdheid ex art. 3.1.6 lid 1 onder c Wro art. 2.12 lid 1 onder a Wabo immers niet bedoeld. Evenals bij zijn ‘voorganger’, de binnenplanse ontheffing, moet het bij toepassing van de afwijkingsbevoegdheid gaan om het buiten werking stellen van beperkende voorschriften, niet om een wijziging van de bestemming. Daarvan is als gezegd evident sprake.

Als gevolg hiervan is het verkeerde toetsingskader gehanteerd (waarover hieronder meer) en de verkeerde procedure gevolgd. Niet de reguliere procedure, maar de uitgebreide procedure had moeten worden doorlopen. De buurt meent dat dit gebrek niet met toepassing van art. 6:22 Awb kan worden gepasseerd. De mogelijkheid van het geven van zienswijzen in de fase van een ontwerpbesluit kan niet op één lijn worden gesteld met de bezwaarprocedure, omdat bedenkingen in de ontwerpbesluitfase de bestuurlijke besluitvorming nog werkelijk kunnen beïnvloeden en er ook toe kunnen leiden dat een initiatiefnemer zijn plannen onder druk van het bestuur (c.q. een dreigende weigering van de vergunning) aanpast. In de bezwaarfase is op papier weliswaar volledige heroverweging mogelijk, in de praktijk is dit vaak een wassen neus en ook in dit dossier is gebleken dat de bezwaren, na een beoordeling door een ambtelijke commissie, één voor één zijn weggeschreven zonder dat het bestuur zich werkelijk over de bezwaren heeft gebogen.

Onevenredige aantasting

In reactie op de bezwaargrond dat niet is voldaan aan de voorwaarde dat de karakteristiek van het stadsgezicht niet in onevenredige mate wordt aangetast en/of aan de ruimtelijke kwaliteit van het plangebied in onevenredige mate afbreuk wordt gedaan, oordeelt de commissie dat beide met de bouw van het Namenmonument niet worden aangetast (randnr. 7.10). De onderbouwing op basis waarvan de commissie tot dit oordeel komt, heeft verweerder pas tijdens de bezwaarprocedure naar voren gebracht (addendum van 3 mei 2018). De buurt heeft niet de middelen om een onafhankelijke cultuurhistorisch deskundige om een tegenadvies te vragen

en ziet er – mede omdat op het gebied van de cultuurhistorie verschillende stromingen bestaan en de ervaring leert dat een tegenadvies gezien de terughoudende rechterlijke toets zelden tot succes leidt – dan ook vanaf die argumentatie in detail te bestrijden. Wel zal hierna worden ingegaan op de aantasting van de zichtrelatie met de Hoftuin (par. 5.4).

Daarbij stelt de buurt zich op het standpunt dat het bestuur als gevolg van de onterechte toepassing van art. 33.1 een verkeerde beoordelingsmaatstaf heeft aangelegd. Het gaat er niet om of het stadsgezicht – in de dubbele ontkenning van art. 3.31 – 'niet in onevenredige mate' wordt aangetast, maar of het ontwerp uit een oogpunt van goede ruimtelijke ordening passend is in de omgeving. De lat ligt dus hoger dan waar het bestuur hem heeft gelegd.

Ten slotte wijst de buurt op de verschillende publicaties van bekende en minder bekende deskundigen waarin kritiek wordt geuit op het ontwerp en in het bijzonder de omvang van het Namenmonument in relatie tot de locatie (zie de knipselmap, productie 28). De buurt ziet hierin een deskundige bevestiging van het standpunt dat het ontwerp niet past op deze locatie. In par. 6 en par. 7 kom ik op de betekenis van deze kritiek nog terug.

5.4 Zichtlijnen; aantasting van cultuurhistorische waarden

De buurt heeft in bezwaar betoogd dat het Namenmonument leidt tot een onevenredige aantasting van cultuurhistorische waarden, in het bijzonder de zichtrelatie tussen de Weesperstraat en de Hoftuin en de historische bebouwing daaromheen (o.a. de Hermitage). Zie het bezwaarschrift, p. 22-28 en p. 39-40. De buurt verzoekt u het daar gestelde als hier herhaald te beschouwen. De buurt beroept zich hierbij op de randvoorwaarde uit de Haalbaarheidsstudie onder het kopje 'Zichtrelatie' (p. 27; voor het gemak hier herhaald):

Zichtrelatie

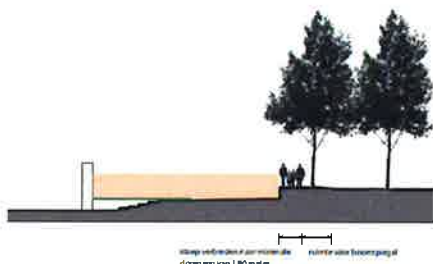
Voor de inpassing van het Namenmonument op deze locatie is het essentieel dat de zichtrelatie tussen de straat en de tuin van de Diaconie in stand blijft. De toegangspoort en de centrale as van de tuin moeten vanaf de Weesperstraat waarmeembaar blijven. Dat kan op verschillende manieren: door het positioneren van het namenmonument haaks/schuin op de straatrichting of door de bouwhoogte beperkt te houden tot ca. 3 meter aan weerszijden van de locatie en tot ca. 2 meter gemeten vanaf het niveau van het plantsoen ter hoogte van entree van de tuin. De hoogte van 3 meter komt overeen met de hoogte van de eerste bouwlaag van de aanliggende bebouwing.

Uit de Haalbaarheidsstudie kan worden afgeleid dat hiermee is bedoeld enige keuzeruimte te laten: óf een bouwhoogte van maximaal 2-3 meter (overeenkomend met één bouwlaag) óf een haakse/schuine positionering ten opzichte van de Hoftuin. Oftewel, als in het ontwerp vanwege de situering van de muren niet wordt

gegarandeerd (door schuine of haakse plaatsing) dat de zichtrelatie vanaf de Weesperstraat op de tuin van de Diaconie in stand blijft, dan moeten de muren zo laag worden gehouden dat het zicht op de Hoftuin *over* de muren heen gegarandeerd kan blijven.

De verbeelding van de genoemde hoogtes – zie de afbeeldingen op p. 25 van de Haalbaarheidsstudie (p. 23 van het bezwaarschrift) – laat zien dat de randvoorwaarden deze veel bredere strekking hebben, te weten een zichtrelatie met de hele Hoftuin, dan waarvan verweerder in bezwaar uitgaat. De toegangspunt en de centrale as moeten hoe dan ook waarneembaar blijven. De hoogte van de muren, maximaal 2 meter, moet worden gemeten vanaf het niveau van het plantsoen dus de voet van het monument. Dat is een stuk lager dan de Weesperstraat. Zie p. 27 van de Haalbaarheidsstudie: “tot ca. 2 meter gemeten van het niveau van het plantsoen ter hoogte van entree van de tuin.” Op dat moment werd ervan uitgegaan dat de entree van het monument aan de Weesperstraat zou komen, tegenover de centrale as van de Hoftuin.

En het gaat daarbij niet alleen om de vraag of de as zichtbaar is voor wie daar precies tegenover staat. Als dat bedoeld was, dan zou als randvoorwaarde zijn gesteld dat er ‘een smal doorkijkje’ behouden zou moeten blijven ter breedte van de toegangspoort van de Hoftuin. De zichtrelatie is gevisualiseerd op p. 24 van de Haalbaarheidsstudie (samen met de randvoorwaarden inzake de toegankelijkheid resp. de te behouden bomen), waarbij de rode pijltjes aangeven wat bedoeld wordt met ‘zichtrelatie handhaven’.

- principegebied
- optioneel bij te behouden gebied
- toegang
- te behouden bomen

Randvoorwaarden voor de inpassing en dwarsdoorsnede met verbreedde stoep

Steun in Masterplan Wibautas

Voor deze uitleg vindt de buurt ook steun in het Masterplan Wibautas, vastgesteld door de raad op 13 februari 2002 (zie bijgevoegd raadsbesluit en de betrokken pagina's⁷ uit het Masterplan; **productie 42**). Hierin is het kaderstellend Basisontwerp Reconstructie Wibautas neergelegd, met onder meer vier basisprofielen voor vier onderscheiden deelgebieden. Het Masterplan bevat verder randvoorwaarden ten aanzien van bouwhoogten, rooilijnen en maat en gebruik van de plint, om de ruimtelijke samenhang van de Wibautas te garanderen. Deze staan per gebied in een 'envelop'. Zie p. 9:

In het verlengde van de Opdrachtformulering heeft de Stuurgroep Wibautas besloten een beperkt aantal, maar strikte randvoorwaarden in het Masterplan op te nemen, die er voor moeten zorgen dat de samenhang van projecten gegarandeerd is. Het gaat hierbij onder andere om randvoorwaarden ten aanzien van bouwhoogten, rooilijnen en gebruik van de begane grondverdieping - de 'plint'. We noemen deze set randvoorwaarden een 'envelop'. De envelop is in het voorjaar van 2001 opgesteld in overleg met de betrokken managers en stedenbouwkundigen van de projecten.

Eén envelop betreft de Weesperstraat. In de envelop voor de Weesperstraat nemen de randvoorwaarden voor eventuele bebouwing van de Weesperstraatstrook een bijzondere plaats in vanwege de groene binnengebieden die "mooie ruimtelijke contrasten opleveren". Dit wordt als volgt omschreven (p. 55):

Weesperstraat – stadsstraat, grachten en groene binnengebieden

Een sterk kenmerk van de Weesperbuurt is de combinatie van de 17de eeuwse grachten niet alleen met de 'moderne' Weesperstraat, maar vooral ook met een groot aantal groene binnengebieden. Dit levert mooie ruimtelijke contrasten op. De envelop borduurt daarom grotendeels door op de bestaande situatie. Op een paar punten kunnen 'weeffouten' hersteld worden.

De Amstelhof zal een nieuwe bestemming krijgen. Onderzocht wordt of vestiging van een dependance van de Hermitage uit Sint Petersburg kansrijk is. Dit zou een enorme impuls voor een veelzijdiger gebruik van het gebied kunnen zijn. Rond de Amstelhof kunnen de ruimtelijke contrasten sterker worden door de realisering van een beperkt bouwvolume tussen de Weesperstraat en de tuin van de Amstelhof. Het volume aan de Weesperstraat wordt opgetild en laat een vrij zicht op de tuin. Via de tuin kan een nieuwe entree gemaakt worden naar de Amstelhof.

Dus: een beperkt bouwvolume tussen de Weesperstraat en de tuin van (toen nog) de Amstelhof is mogelijk, waarbij het volume aan de Weesperstraat moet worden opgetild en vrij zicht laat op de tuin. Met andere woorden: eventuele bebouwing moet op 'sokkels' en moet vrij zicht op de tuin laten. Dit is in de 'envelop' uit het Masterplan Wibautas in de volgende randvoorwaarden gegoten (waarbij ter plaatse van de projectlocatie Bouwhoogte 3 geldt, zie p. 54 van het Masterplan):

Rooilijn:	bouwgrens
Bouwhoogte 1:	bestaande situatie
Bouwhoogte 2:	aansluitend op aanliggende bebouwing
Bouwhoogte 3:	max. 11 m, 0-5 m 30% bebouwd
Plint:	5 m
Vervangend parkeren ondergronds:	0
Groen:	openbaar toegankelijk van zonsopgang tot zonsondergang

⁷ Het Masterplan Wibautas telt in totaal 102 pagina's; uit een oogpunt van duurzaamheid wordt volstaan met toezending van uitsluitend de relevante pagina's en de titelpagina.

Voor 'Bouwhoogte 3' geldt: er mag weliswaar maximaal 11 meter hoog worden gebouwd, tot een hoogte van 5 meter mag slechts 30% van de grond worden bebouwd. En een eventueel bouwwerk moet tot een hoogte van 5 meter vrij zicht laten op de tuin en zal dus moeten worden opgetild. Per saldo moet een groot deel van het zicht op de Hoftuin dus vrij blijven.

Ook uit een passage op p. 45 blijkt dat juist voor wat nu de Hoftuin is al in het Masterplan meer beperkingen zijn gesteld (vgl. de zinsnede dat wordt afzien van "nadere architectonische bepalingen" "met uitzondering van de aansluiting op de monumentale, groene Amstelhof") dan voor andere stukken van de

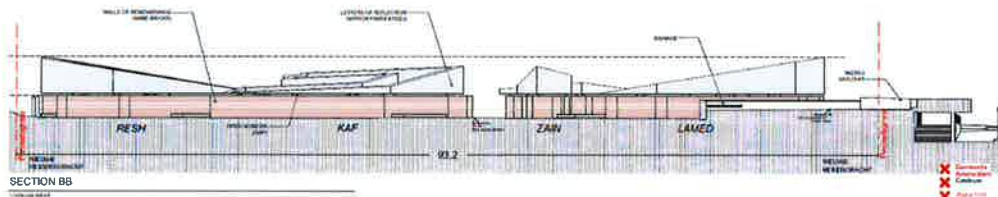
Weesperstraat/Wibautas:

Het beeld van continue stadsboulevards kan versterkt worden door op onbenutte plekken rond de as bebouwing toe te voegen of door bij sloop-nieuwbouw meer rekening te houden met de context. De strakke inrichting van het maaiveld en de beplanting vormen de drager van het ruimtelijk beeld. Daarom wordt – met uitzondering van de aansluiting op de monumentale, groene Amstelhof – afgezien van nadere architectonische bepalingen. Binnen de envelop bestaat veel vrijheid. Ook ten aanzien van de bestemming van de bebouwing worden geen nadere bepalingen opgenomen. Gekoerst wordt op maximale menging inclusief woningbouw.

In de bebouwingsenvelop worden wel bepalingen opgenomen ten aanzien van de maat en het gebruik van de begane grondverdiepingen – de plint van de gebouwen – en ten aanzien van parkeeroplossingen. In het algemeen geldt dat de hoofdentrees van de gebouwen aan de Wibautas aan de straat dienen te liggen.

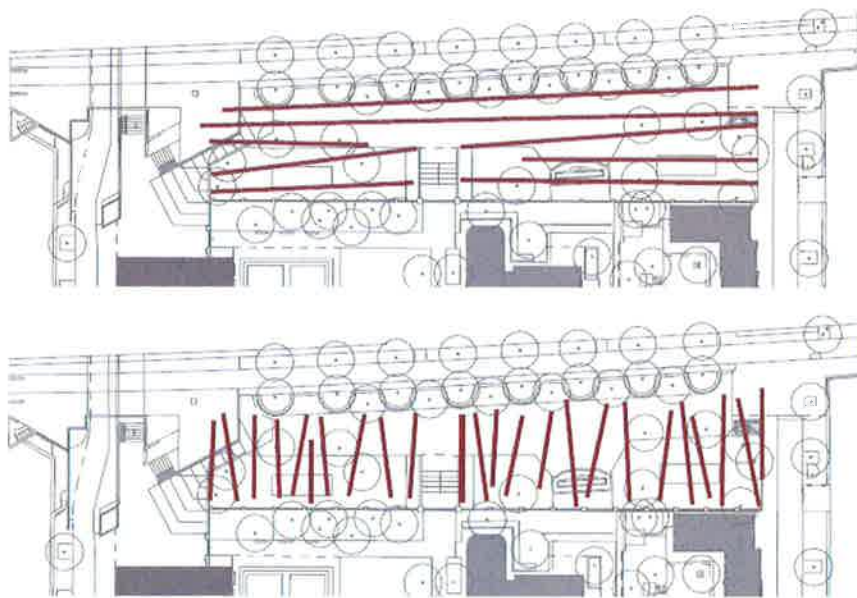
Strijd met de randvoorwaarden

Het vergunde Namenmonument voldoet niet aan deze randvoorwaarden, noch die uit de Haalbaarheidsstudie noch die uit het Masterplan. Het ontwerp biedt nagenoeg geen zicht meer op de Hoftuin, alleen het zicht op de toegangspoort en het pad daarachter dat naar de Hermitage leidt (de 'centrale zichtas') is over een heel beperkte breedte 'vrijgehouden' (volgens de bezwaarschriftencommissie over een breedte van 2.80 meter; exacte maten ontbreken op de tekeningen). Dat het om een relatief kleine zichtopening gaat en dat er over de overgrote lengte van het Namenmonument vanaf de Weesperstraat géén zicht op de Hoftuin is, blijkt duidelijk uit één van de situatietekeningen (tekening 300 B, p. 17 van de tekeningenset behorend bij de vergunning):

Niettemin oordeelt de bezwaarschriftencommissie dat wel is voldaan aan het 'uitgangspunt' ten aanzien van de zichtrelatie (zie randnr. 8.3.6.3). De buurt begrijpt gelet op het bovenstaande niet hoe de commissie tot dit oordeel heeft kunnen komen. Inderdaad zijn bepaalde onderdelen van het monument "deels haaks of schuin gepositioneerd", zoals de commissie constateert. Die positionering is echter

beduidend meer schuin dan haaks. Haaks betekent loodrecht, waarbij op veel plekken langs de muren de tuin in zou kunnen worden gekeken, ook door wie langs de locatie loopt, fietst of rijdt. De buurt wijst nogmaals op de hierboven afgebeelde visualisatie en op de plaatsingsmogelijkheden uit de capaciteitsanalyse van de Haalbaarheidsstudie (p. 23), waarin eveneens van een – naar keuze – parallelle dan wel min of meer haakse positionering wordt uitgegaan:

Capaciteitsanalyse van de locatie met verschillende plaatsingsmogelijkheden van het monument

Het is bij het vergunde ontwerp echter nagenoeg onmogelijk om vanaf de Weesperstraat *tussen* de elementen van het monument door recht de Hoftuin in te kijken (behalve precies in het midden tegenover de centrale as van de Hoftuin). Van een haakse positionering als bedoeld in de Haalbaarheidsstudie is dan ook geen sprake. Het is juist de combinatie van richtingen, muren die knikken van haaks naar schuin en zelfs min of meer parallel aan de Weesperstraat, die het vrije zicht op de tuin effectief frustreert.

De commissie bagatelliseert dit en doet de argumenten van de buurt af met een dooddoener ("De omstandigheid dat (...) betekent naar het oordeel van de commissie niet dat niet aan het uitgangspunt ten aanzien van de zichtrelatie wordt voldaan."). Volgens de commissie blijven "op een aantal punten" namelijk doorzichten gehandhaafd en blijven de toegangspoort en centrale as vanuit een brede hoek waarneembaar. De plattegronden tonen echter duidelijk dat er slechts vanaf een zeer smal stukje Weesperstraat zicht is op de centrale as en de gebouwen daar achter (de Hermitage), dus dat is bepaald geen zicht uit een brede hoek. Daarnaast is er slechts vanaf een beperkt aantal punten zicht op de Hoftuin (slechts op een paar punten een doorkijk naar rechts, de tuin aan de linkerkant is in

het geheel niet meer zichtbaar), waarbij de bebouwing aan de rechterkant (Nieuwe Herengracht) bijna geheel en aan de linkerkant (Nieuwe Keizersgracht) geheel door het monument aan het zicht onttrokken worden.

Tijdens de hoorzitting bezwaar heeft het NAC door middel van videobeelden een digitale 'zichtlijnenstudie' vertoond, waarbij de camera van zuid naar noord langs de Weesperstraat 'liep' met het oog gericht op het monument en wat daarachter lag. Afgezien van de midden-as was er slechts sporadisch een glimp van de Hoftuin te zien; de meeste meters was er uitsluitend muur te zien. Voor zover het al mogelijk is vanaf de Weesperstraat op een paar punten door het monument heen de tuin in te kijken, kan men slechts schuin noordwaarts in de tuin kijken – waarbij de bebouwing aan de noordkant echter niet in beeld kan komen – en is in het geheel geen doorzicht mogelijk naar de zuidelijke kant van de tuin. Een adequate zichtlijnenstudie op papier wordt overigens node gemist, want daaruit zou dit onmiddellijk blijken.

Er is gelet op het voorgaande niet voldaan aan het vereiste dat de zichtrelatie tussen Hoftuin en Weesperstraat behouden moet blijven. Nogmaals, de visualisatie op p. 24 van de Haalbaarheidsstudie laat wat dat betreft aan duidelijkheid niet te wensen over en sluit aan bij de randvoorwaarden uit het Masterplan Wibautas, dat voor de opstellers van de Haalbaarheidsstudie – de stedenbouwkundigen van de gemeente Amsterdam – zeker bekend en richtinggevend zal en *moet* zijn geweest. Volgens de commissie zou de visualisatie in de Haalbaarheidsstudie echter (slechts) een schematische weergave betreffen. Opnieuw een voorbeeld van het ongemotiveerd wegschrijven van bezwaren. Want hoezo? Waaruit blijkt dat deze randvoorwaarde of dit uitgangspunt zo moet worden uitgelegd als de commissie doet, alsof in feite alleen het zicht op de toegangspoort en de centrale as van belang is? Zou dat werkelijk de betekenis zijn van de woorden 'zichtrelatie handhaven', ondersteund met zeven rode pijltjes op de relevante afbeelding in de Haalbaarheidsstudie? De buurt meent dat deze uitleg niet strookt met wat in de Haalbaarheidsstudie uit een oogpunt van ruimtelijke inpasbaarheid aan eisen over de zichtrelatie is gesteld. Ook om deze reden kan de vergunning voor dit ontwerp dan ook niet in stand blijven.

5.5 Veiligheid en verkeer

In bezwaar heeft de buurt aangevoerd dat het vergunde Namenmonument in verschillende opzichten niet veilig is (bezwaarschrift, p. 28-34). De buurt verzoekt u deze gronden als hier herhaald te beschouwen. De bezwaren zijn mede onderbouwd met een analyse van het Delft Safety & Security Institute (productie 17 bij het bezwaarschrift) en een door een stedenbouwkundige opgestelde verkeerskundige toets (productie 18 bij het bezwaarschrift), waar uitdrukkelijk opnieuw naar wordt verwezen.

Het beoogde Namenmonument voldoet door zijn ligging en zijn vormgeving niet aan de veiligheidseisen die uit een oogpunt van een goede ruimtelijke ordening moeten worden gesteld aan een dergelijk monument. Aan verschillende randvoorwaarden uit de Haalbaarheidsstudie, gesteld uit een oogpunt van veiligheid, is niet voldaan. De commissie acht de bezwaren echter ongegrond. In navolging van verweerder verwijst zij daarbij onder meer naar hangende bezwaar door verweerder ingebrachte nadere 'adviezen' van politie en brandweer. Wat daarbij opvalt, is dat die adviezen niet stoelen op onderzoek, niet gemotiveerd zijn, en dat de commissie zich bij het weerleggen van bezwaren regelmatig bedient van zinnen als "(...) maakt het voorgaande niet anders" en "(...) doet daaraan niet af". Bezwaren worden dus simpel weggewimpeld en niet serieus genomen. En vooral: er wordt geen enkele poging gedaan tot een objectieve weging of inhoudelijke beoordeling van de ingebrachte bezwaren. Dat getuigt niet van een zorgvuldige besluitvorming. En de zorgen van de buurt zijn niet weggenomen, integendeel.

De zorgen van de buurt zijn tweërlei: de sociale veiligheid en de verkeersveiligheid.

Sociale veiligheid

De commissie volgt het standpunt van verweerder en meent (randnrs. 8.3.10.1-8.3.11 en 8.4-8.10) dat geen sprake is van een onveilige situatie. Veiligheid zou voldoende gewaarborgd zijn vanuit de aanname dat met het geschatte aantal van maximaal 200 personen tegelijkertijd aanwezig "er geen problemen met veilig vluchten te verwachten zijn", dat niet iedereen op dezelfde plek zal staan, en dat het grootste deel van de bezoekers altijd drie verschillende kanten op kan vluchten. Tijdens de hoorzitting bezwaar is, in reactie op verweerder, aangegeven waarom deze aannames ongefundeerd zijn (zie randnr. 25 van de pleitnota). Zo geldt er bijvoorbeeld geen maximum aantal personen en zal het aantal bezoekers bij herdenkingen en andere piekmomenten gemakkelijk hoger zijn – en substantieel ook – en zullen bezoekers zich ook buiten die momenten vaak in groepen bewegen, dus zich juist niet verspreid over de locatie bevinden.

Ter onderbouwing van dit laatste het volgende (vgl. de opmerking van de commissie in randnr. 20 dat de buurt niet had onderbouwd waarom de te verwachten bezoekersaantallen waarvan in de ruimtelijke onderbouwing wordt uitgegaan onjuist zouden zijn). Een studie van RHK uit 2014 waarin een onderzoek werd gedaan naar het Wertheimpark als mogelijke locatie (*RHK Studie effecten Holocaustnamenmonument in het Wertheimpark Amsterdam, 24/11/2014*) komt – anders dan de brandweer – met onderbouwde gegevens. In paragraaf 4.11 wordt op basis van de feitelijke bezoekersaantallen in de Hollandsche Schouwburg in 2012, namelijk 43.466, een inschatting gemaakt wat dat zou betekenen voor bezoekers van het toekomstige Namenmonument. Men rekent dan op een 50.000-

100.000 per jaar voor het Namenmonument en dat leidt tot een verwachte top van 1.000 bezoekers per dag, met “op drukke uren een top van 200 bezoekers of meer”.

In de afgelopen vijf-zes jaar zijn er meer toeristen in Amsterdam. Ook het Joods Cultureel Kwartier blijkt jaar op jaar meer bezoekers te trekken, in 2017 een recordaantal van 370.000 (**productie 43**). Dit getal betreft een optelsom van alle bezoekers aan plekken en instellingen in de buurt. Er zal zeker sprake zijn van een overlap, maar verwacht mag worden dat de meesten ook naar het Namenmonument zullen gaan als dat eenmaal zal zijn gerealiseerd; dit ligt immers op een steenworp afstand van al deze instellingen, in de openbare ruimte en is gratis toegankelijk. In 2017 gingen 76.000 bezoekers naar de Hollandsche Schouwburg, dat is ongeveer 75% meer dan in 2012, Nog los van een te voorziene verdere stijging van het aantal toeristen in Amsterdam – er wordt wel een stijging van 50% voor de komende tien jaar voorspeld – en daarmee ook een verdere stijging van het aantal bezoekers van het Joods Cultureel Kwartier, mag op basis hiervan worden aangenomen dat uitgegaan moet worden van drukke dagen met ruim 1.750 bezoekers per dag (1.000 x 1,75), op top-uren leidend tot 350 bezoekers of meer die tegelijkertijd aanwezig. Het is daarmee duidelijk dat het aantal bezoekers dat soms tegelijkertijd ter plekke zal zijn, per uur substantieel hoger zal liggen dan het aantal van 200 waarvan in de ruimtelijke onderbouwing en bij alle veiligheidsadviezen wordt uitgegaan. Dit alles nog los van de reële verwachting – door verweerder echter niet meegenomen – dat het Namenmonument ook nog wel eens ‘toevallige’ bezoekers van de Hermitage zal krijgen, die via de Hof tuin ook naar het monument zullen worden getrokken. In 2017 ontving de Hermitage meer dan 500.000 bezoekers.

De commissie voert de volgende punten aan ter onderbouwing dat er geen probleem is met de veiligheid:

- a) het feit dat “beveiliging van het monument meerdere malen in de driehoek is besproken”;
- b) de nachtelijke afsluiting van het monument;
- c) plaatsing van camera’s die worden uitgelezen;
- d) de politie is bij onraad snel ter plaatse;
- e) de bevindingen van het door bezwaarden overgelegde rapport van een medewerker van de TU Delft zouden niet relevant zijn “omdat niet wordt ingegaan op de eisen die het Bouwbesluit stelt” (randnr. 8.5).

De buurt meent dat deze argumenten de bezwaren die eerder zijn ingebracht niet weerleggen. Het laatste punt (e) is zelfs zorgelijk, omdat het laat zien dat verweerder, ook als het gaat om zoiets belangrijks als de veiligheid van bezoekers en omwonenden, de mogelijke risico’s met een formalistische blik benadert (‘wat deze deskundige zegt doet er niet toe, want hij gaat niet in op de eisen van het

Bouwbesluit'). Men lijkt niet te beseffen dat het hier gaat om een bijzondere plek, een zeer apart bouwwerk, met een zeer bijzondere vormgeving, en vooral een plek van een zeer bijzondere betekenis. De gemeente noch de bezwaarschriftencommissie wil ingaan op het feit dat het, hoe je het ook wendt of keert, een monument betreft dat door zijn aard simpelweg meer risico loopt op narigheid dan zo maar een willekeurig ander bouwwerk op een locatie die voor (veel) publiek toegankelijk is. Die angst, die dreiging, mag kennelijk niet hardop worden genoemd, een zwijgen dat het de omwonenden niet makkelijker maakt zich veilig te voelen.

In welk opzicht is het Namenmonument dan onveilig?

- ***algehele (sociale) onveiligheid***

De commissie erkent dat het niet onwaarschijnlijk is dat ook ongewenste bezoekers binnenkomen en dat dat niet door camera's kan worden voorkomen. Niettemin worden alle bezwaren weggewoven. Daarvoor wordt verwezen naar nadere adviezen van brandweer en politie. Die adviezen zijn echter inhoudsloos; er wordt niet gereageerd op de opgeworpen vragen en zorgen en er blijkt niet van onderzoek naar mogelijke risico's. De politie schaaft zich achter "wat het gezag hierover in de driehoek heeft bepaald" (advies 5 juli 2018, door verweerder op 20 juli 2018 in de bezwaarprocedure ingebracht). En wat heeft de driehoek bepaald? Dat het Namenmonument "wordt beschouwd als een regulier oorlogsmonument met Joodse symbolische waarde". De driehoek zal "een aantal zichtbare en niet-zichtbare maatregelen nemen". Behalve de camera's wordt nog aan andere nader te ontwerpen "preventieve (veiligheids)maatregelen" gedacht, zoals drempels en banken. Die zijn inmiddels ingetekend op het inrichtingsplan (bijlage 1 bij de brief van verweerder d.d. 20 juli 2018). En volgens verweerder is de politie bij onraad snel ter plaatse.

De als verweer ingebrachte argumenten overtuigen niet. Banken en drempels zouden zelfs vluchtroutes kunnen belemmeren en vormen geen preventie tegen mensen die al binnen zijn. Over de afgelopen jaren blijkt uit onderzoek dat de politie bij een spoedmelding in 85% van de gevallen binnen een kwartier aanwezig is, in het merendeel daarvan binnen de 10 minuten. Dat wordt als redelijk beoordeeld. Maar de eigenlijke vraag is, helemaal op drukke dagen, wat voor narigheid er daadwerkelijk voorkomen *kan* worden. De buurt wees al op de dreiging van terreur op die plek. Ook in de pleitnota herhalen bezwaarden hun zorg (randnr. 26). En ook de driehoek zelf heeft gelet op de aard van het monument het object als een 'hoog risico object' beoordeeld (zie eerder par. 5.2 en productie 41). Maar gemeente noch commissie willen er op ingaan, zoals de commissie het stelt omdat het zou gaan om "een zuiver speculatieve observatie".

Deze afwerende houding en de verdere zwijzaamheid van de gemeente stellen de bewoners niet erg gerust. Iedereen in Amsterdam en in Nederland weet dat er risico's zijn rond plekken met een joodse betekenis of joodse signatuur. De politiehuisjes naast de Hollandsche Schouwburg en de Portugese synagoge, om maar een voorbeeld te noemen, tonen dat de dreiging bij deze plekken serieus genomen wordt. De huisjes zijn nu vervangen door permanent cameratoezicht. Het grote verschil met het Namenmonument is dat mensen, ook kwaadwillenden, op die plekken inmiddels *niet* meer zomaar naar binnen kunnen. Aanslagen zouden daar alleen buiten kunnen plaatsvinden, op straat, en niet binnen. Niet *in* de Hollandsche Schouwburg, niet *in* de synagoge. Bij het Namenmonument is dat wezenlijk anders. En de hier beschreven risico's hangen in belangrijke mate samen met *dit* ontwerp op *deze* locatie; een minder besloten vormgegeven monument op een (niet verdiept liggende) ruimere locatie zou beduidend minder risico's meebrengen.

- ***Vluchtveiligheid; in het bijzonder de noorduitgang is onveilig***

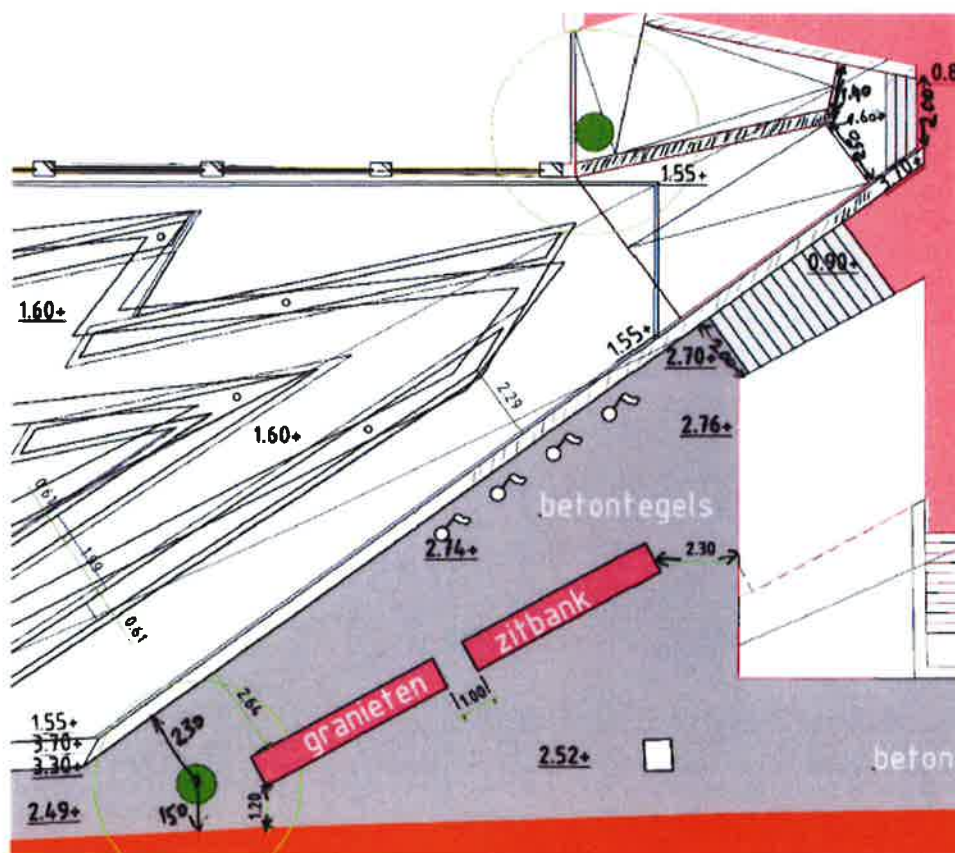
De uitgangen moeten als nooduitgang kunnen fungeren en moeten faciliteren dat bezoekers, ook in geval van paniek, snel en veilig de locatie kunnen verlaten. Er is in het bezwaarschrift (zie p. 32) uitgebreid betoogd waarom de noorduitgang (zijde Nieuwe Herengracht) in dat opzicht niet voldoet en waarom dat tot onveilige situaties zal leiden. Bezoekers met een rolstoel, rollator of kinderwagen zullen het terrein wegens trapjes of treden niet kunnen verlaten via de uitgang Hoftuin en evenmin via de (zuidelijke) uitgang Nieuwe Keizersgracht, en zijn dus aangewezen op één uitgang, namelijk die aan de kant van de Nieuwe Herengracht. De hellingbaan daar is wegens ruimtegebrek "ongemakkelijk opgevouwen" (aldus verkeerskundige Van Voskuilen, p. 2 productie 18 bij het bezwaarschrift) om voldoende lengte te krijgen en heeft daardoor een scherpe knik.

In het advies (randnr. 8.3.10.3) verwijst de commissie naar verweerder die stelt dat met de beoogde maatvoering van de hellingbaan bij de noordingang rolstoelen elkaar in tegengestelde richting kunnen passeren. Maar is dat wel zo?

Wat de beoordeling lastig maakt, is dat de exacte maten op geen enkele tekening zijn weergegeven; de bij de vergunning behorende tekenset geeft alleen hoogtes aan en kennelijk moet dan maar uit de plattegrond op schaal worden afgeleid hoe lang en breed een muur, doorgang etc. is. Ten tijde van de hoorzitting was er ook nog veel onduidelijkheid over de precieze inrichting van de openbare ruimte rondom het monument. De gemeente was, zo werd verteld, al vanaf januari 2018 bezig met het ontwerpen van de openbare ruimte. Pas bij brief van 20 juli 2018 van verweerder aan de bezwaarschriftencommissie werd uiteindelijk het maaiveldontwerp beschikbaar gesteld (bijlage 1 bij die brief). Bij zorgvuldige bestudering hiervan door de buurt bleek onlangs dat er een fout in de maatvoering van de trap aan de buitenkant van de noordingang zat (**productie 44**). Nadat de

gemeente op deze fout was gewezen, is op 17 januari 2019 een nieuwe tekening met de juiste maatvoering c.q. smallere trap toegestuurd (**productie 45**). Volgens verweerder is dit de inrichtingstekening die overeenkomt met de tekening van de architect en was in de (ongedateerde) tekening van juli 2018 ten onrechte de nieuwe metro-ingang niet verwerkt. Voor het vervolg wordt uitgegaan van de nieuwe tekening.

Er ontbreken op deze tekening echter op een aantal essentiële punten precieze maten, onder meer wat betreft de situatie bij de uitgang aan de noordzijde (breedte van hellingbanen, afmetingen van plateautje waar men draait). Ter verduidelijking van haar zorgen en bezwaren heeft de buurt daarom de maten uit de schaal van de tekening gedestilleerd en vervolgens op de tekening ingetekend (**productie 46**), hier verkleind weergegeven:

En dan wordt duidelijk hoe krap de ingang aan de noordzijde werkelijk is – als gezegd de enige rolstoel-ingang van het monument. De hellingbaan naar boven heeft aan het eind van het eerste stuk een breedte van 1.40 m, daarna moet er een draai van ongeveer 150 graden gemaakt worden op een klein plateautje van op het breedste stuk 1.60 m diep, waarna de hellingbaan vervolgt met een breedte van 2.50 m. Niet valt in te zien hoe rolstoelen elkaar hier veilig kunnen passeren of veilig kunnen omkeren als passeren niet lukt, op dit smalle plateautje in deze

v-vormige bocht. Een rolstoelgebruiker die zich op eigen kracht voortbeweegt, heeft volgens het Bouwbesluit namelijk een breedte nodig van minimaal 1.20 m om personen te kunnen passeren (en anders 0.85 m). Die 35 cm extra zijn om personen te kunnen passeren, niet andere rolstoelgebruikers. Daarvoor zal minimaal tweemaal 0.85 m nodig zijn. Verder is een ruimte van minimaal 1.50 m bij 1.50 m nodig om zelf met een rolstoel te kunnen keren (toelichting op art 4.23 Bouwbesluit – vrije doorgang verkeersroute). Als het plateautje al aan deze eis voldoet, is dat minimaal. Ter illustratie: de gemeente stelt in verband met de draaicirkel van rolstoelen een minimum breedte van 2.70 meter voor het perron van tramhaltes voor.

En de situatie bij de noordingang kent nogal wat specifieke problemen waarmee de minimum eis uit het Bouwbesluit geen rekening houdt, namelijk het feit dat iemand in een rolstoel in een noodgeval naar beneden moet over een hellingbaan die aan het eind versmalt, waarna men op een klein plateautje een bocht van 150 graden moet maken. Wie in haast of paniek deze bocht niet goed neemt, zal rechtdoor schieten en met rolstoel en al van de traptreden kukelen. Onderstaande visualisatie, overgenomen uit een van de presentaties van de ontwerper, moge dit illustreren:

Al met al is het de buurt een raadsel hoe men hier kan spreken van een veilige uitgang en toereikende vluchtweg.

Met betrekking tot de (on)toereikendheid van de vluchtmogelijkheden wijst de buurt nogmaals op het rapport van de TU Delft waarin wordt gewezen op het gevaar van stuwning als gevolg van de kanalisering van de bezoekersstromen in de langwerpige vorm van het gedenkteken. Enkel op basis van de (standaard) eisen van het Bouwbesluit en het Besluit brandveilig gebruik en basishulpverlening overige plaatsen stelt de brandweer dat er, omdat aan deze eisen zou zijn voldaan, geen stuwning kan ontstaan. Zonder enige onderbouwing wordt de analyse van de TU

Delft, die wel de bijzonderheden van het Namenmonument meeneemt, terzijde gesteld. Dat getuigt niet van een zorgvuldige beoordeling en afweging.

Verkeersveiligheid

De buurt heeft ook bezwaren ingediend in verband met de verkeersveiligheid. In het bijzonder maakt zij zich zorgen over het smalle trottoir dat in de lengte tussen het Namenmonument en het fietspad langs de Weesperstraat loopt. Verwezen zij naar het bezwaarschrift, p. 33-34. In aanvulling daarop brengt zij, in reactie op de onderbouwing van de beslissing op bezwaar (randnrs. 8.11-8.13 van het advies), het volgende naar voren.

- ***te weinig ruimte voor voetgangers langs het monument***

Volgens het rapport van Goudappel Coffeng, waarnaar de commissie verwijst, verandert het aantal voetgangers niet substantieel en is een breder voetpad daarom niet per se noodzakelijk. Dat is een bijzondere voorspelling waar het gaat om een monument met een volgens de ruimtelijke onderbouwing verwacht aantal van 70.000 bezoekers (het NAC zelf sprak eerder overigens over 200.000 verwachte bezoekers per jaar, onder andere bij de voorbereiding van de plannen voor het Wertheimpark; zie verder het hiervoor gestelde over de enorme toename van het aantal bezoekers van het Joods Cultureel Kwartier). Dit zijn extra voetgangers. Iedereen die komt, ook zij die met de auto of met de fiets komen, is immers het laatste stukje voetganger. En ook is duidelijk dat velen van hen zich in groepen zullen verplaatsen (de initiatiefnemer zelf noemt bijvoorbeeld schoolreisjes).

Het geplande trottoir is, met z'n krappe 2 meter breedte, dan ook werkelijk smal. Te smal, meent de buurt, vooral omdat het gaat om de hele lengte langs de strook met het Namenmonument (waar mensen dus zullen stilhouden om over de heg heen naar het monument te kijken, foto's te nemen e.d.), omdat er geen trottoirband is en het trottoir dus direct overgaat op het fietspad, omdat aan de andere kant een (altijd enigszins overhangende) heg van 80 cm hoog is gesitueerd waardoor ook daar geen enkele uitwijkmogelijkheid is. En dat, een essentieel gegeven, terwijl dit stuk trottoir de doorgaande route is van de Weesperbuurt naar de metro en vice versa – zoals de gemeente zelf ook al eerder licht denigrerend de groenstrook een "passantenruimte" en een "doorgangsroute" noemde, wat in kern juist is daar gedurende hele dag veel voetgangers door dit gebied van A naar B lopen. Diezelfde mensen blijven straks ook komen – en daar komen dan nog de 70.000 of (veel) meer te verwachten bezoekers bij.

En dat in twee richtingen. Mensen lopen vaak met z'n tweeën naast elkaar en men kan elkaar dan niet passeren dus bij tegenliggers zal men achter elkaar moeten gaan lopen of men zal 'even' op het direct naast gelegen fietspad stappen waar

sprake is van een drukke route met doorgaand fietsverkeer. Van toeristen kan, zo leert de ervaring, vrij zeker verwacht worden dat zij regelmatig zo maar ineens op het fietspad zullen stappen. Dit alles levert onveilige situaties op.

De Haalbaarheidsstudie had het over een minimum doorloopbreedte van 1.80 meter doch stelde daarbij dat de voorkeur bestond voor een breedte van 3.60 meter. De stedenbouwkundigen van de gemeente brachten deze aanbeveling niet voor niets in. Dit gaat over het garanderen van veiligheid ter plekke en onttrekt zich daarmee aan de discussie over de vraag in hoeverre de Haalbaarheidsstudie wel of niet 'is vastgesteld'. Safety first. De gemeente vermeldde in het verweerschrift (d.d. 4 mei 2018, p. 5) nog met stelligheid dat de vrije doorloopbreedte van het trottoir na realisatie van monument 2.50 meter breed zou zijn. In diverse stedelijke normen wordt wel gesproken over 2.40 m als een goede breedte, en dat is dan *exclusief* trottoirband. Hier is, zoals gezegd, in het geheel geen trottoirband, dus feitelijk gaat er nog 15 centimeter van de beschikbare breedte af en blijft er effectief slechts zo'n 1.75 m over.

Van de in de ruimtelijke onderbouwing genoemde "gemiddelde breedte van 2 meter" (p. 21) is sowieso geen sprake. Nog altijd is geen onderbouwing gegeven waarom is afgeweken van het advies uit de Haalbaarheidsstudie en ook van het gemeentelijk beleid dat bij drukke publiektrekkers zelf ook uitgaat van een voetpad van minstens 3.60 meter.

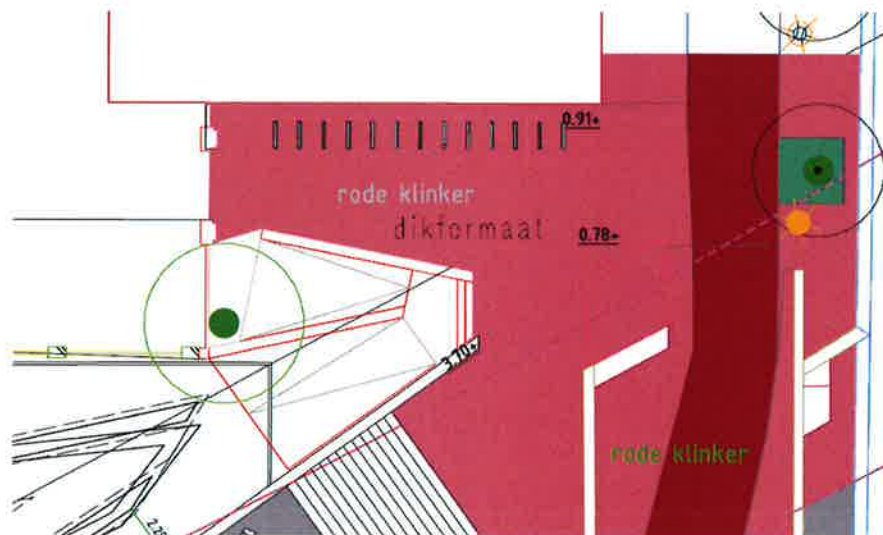
Wat betreft de ruimte voor de voetgangers geven de nieuwe tekeningen ook elders reden tot zorg. Lopend van zuid naar noord kunnen de voetgangers twee doelen hebben. Ofwel ze willen naar beneden, richting de Nieuwe Herengracht en de metro-ingang, of ze willen rechtdoor langs de Weesperstraat over de Vaz Dias brug richting het Waterlooplein. Voor die laatste groep is de doorgang erg smal. Lopend van zuid naar noord worden ze als het ware automatisch in de richting van de trap gesluisd. Daar waar het monument naar links terugbuigt, staat één van de gespaarde bomen, die de verkeersruimte daar in tweeën deelt. Daarachter gaat de deling door vanwege de geplaatste granieten zitbanken. Zie de door de buurt van maatvoering voorziene tekening (productie 46 en eerder in dit beroepschrift).

Vanaf de kern van de boom is er aan de rechterkant nog maar 1.50 meter beschikbaar. De boom heeft een spiegel, die zal minimaal een straal van ongeveer 1 meter hebben, dus gaat er minstens 50 centimeter van de beschikbare breedte af en blijft slechts een krappe 1 meter brede doorgang over. Dat is onvoldoende voor een trottoir waar nu reeds veel mensen lopen, en dat aantal zal, zo mag worden aangenomen, groter worden. Ook tussen de punt van de bank en het fietspad is het maar 1.20 m breed. Lopen de mensen door langs de muur, dan moeten zij terugsteken tussen de banken door (doorgang van 1.00 m breed) dan wel achter de bank langs, of anders gaan zij de trap naar beneden, waar ze niet willen zijn.

- **onvoldoende en ongeschikte voorzieningen voor fietsen**

Volgens de ruimtelijke onderbouwing (p. 20) wordt aan de kopse kant aan de zijde Nieuwe Keizersgracht een fietsenstalling gerealiseerd met 20 plaatsen. Op de tekeningen behorend bij de vergunning is daarvan niets te zien, dus dat is (nog) niet gegarandeerd. De commissie gaat ervan uit (in randnr. 8.13) dat aan *beide* kopse kanten zal worden voorzien in fietsparkeren. Waarop dat is gebaseerd, weet de buurt niet zeker. Wel zijn op het nieuwe inrichtingsplan dat verweerder op 20 juli 2018 heeft toegestuurd aan beide zijden van de projectlocatie een aantal grijze streepjes te zien. Wellicht (een legenda ontbreekt) zijn daarmee fietsnietjes bedoeld?

Indien dit inderdaad de beloofde fietsvoorzieningen zijn, wijst de buurt op het volgende. De nietjes staan precies bij de uitgangen van het Namenmonument. De beoogde fietsvoorzieningen raken dus direct aan de toegankelijkheid en veiligheid van het monument. Dit is vooral problematisch aan de noordzijde. Aan die kant zijn de nietjes pal naast de toegang tot de hellingbaan gesitueerd én pal naast de toegang tot de Hoftuin (zie onderstaande uitsnede uit het inrichtingsplan):

Van de toch al niet erg brede toegangsweg tot de hellingbaan en de zijpoort van de Hoftuin – voor bezoekers van de Hoftuin/Diaconie die vanuit de metro komen en niet door het Namenmonument willen lopen – wordt een stuk van zeker 2 meter breed 'afgesnoept' (een geparkeerde fiets neemt gemiddeld 1.75 m x 0.70 m ruimte in; fietsen zullen vanwege de sturen veelal 'dakpansgewijs' tegen de nietjes worden neergezet, dus in de praktijk meer uitsteken dan die 1.75 m). Daarbij leert de ervaring dat dit soort fietsparkeervoorzieningen een magneet zijn voor fietsen. De nu kennelijk ingeplande fietsvoorzieningen zullen dan ook ten koste gaan van de toegankelijkheid en van de veiligheid. Dit gegeven is ten onrechte niet

meegenomen bij dit ontwerp en al helemaal niet bij besluitvorming. In de onderzoeken, berekeningen en adviezen ten aanzien van de (vlucht- en verkeers)veiligheid is met deze versmalling en mogelijke blokkades door teveel of rommelig geparkeerde fietsen immers geen rekening gehouden, want toen was dit alles nog niet zo ontworpen en ingericht. Nu het gaat om een substantiële versmalling van de toegangsweg, kan verweerder zich ter onderbouwing van het oordeel dat de veiligheid niet in het geding is dus niet op deze onderzoeken en adviezen beroepen.

Daarnaast moet nog worden opgemerkt dat deze paar fietsnietjes ook nog eens volstrekt onvoldoende zullen zijn, gelet op het verwachte aantal bezoekers van het Namenmonument. En behalve deze bezoekers zullen ook bezoekers van de Hoftuin, van de Hermitage en van de metro van deze voorziening gebruikmaken. Voor meer fietsparkeervoorzieningen biedt de directe omgeving van het Namenmonument echter geen plaats, waaruit eens te meer blijkt dat de locatie te krap is voor dit grote, publiektrekkende monument.

Daar komt dan nog bij dat bij evenementen en herdenkingen er tijdelijke fietsvakken in de omgeving zouden moeten worden ingericht (aldus ook de commissie, randnr. 8.13). Daarvoor geldt dezelfde vraag: waar zou dat dan moeten? Waar is de ruimte voor dergelijke fietsvakken? In de directe omgeving van het Namenmonument is die ruimte er eenvoudigweg niet.

Waarom is dit alles zo bedacht? Waarom is de stoep te smal, zijn uitgangen zo krap en kunnen de fietsers en de voetgangers eigenlijk niet uit de voeten? De gemeente heeft als gezegd meer dan een half jaar besteed aan het maken van een inrichtingsplan. Wat er nu voorligt, is kennelijk het maximale dat erin zat. De buurt kan geen andere conclusie trekken dan: het monument is te groot, de ruimte die overblijft te krap. Het past er gewoon allemaal niet in.

De verleende vergunning getuigt niet van een goede ruimtelijke ordening.

5.6 De kaptoestemming

In een afzonderlijk bezwaarschrift (**productie 47**) heeft de buurt bezwaren aangevoerd tegen de omgevingsvergunning die verweerder (aan zichzelf) heeft verleend voor de kap van in totaal 25 bomen – van de huidige 34 – om de realisatie van het Namenmonument mogelijk te maken. In bezwaar is van één van deze bomen komen vast te staan dat deze niet zal worden gekapt (boom 2718); verweerder heeft de kaptoestemming voor deze boom in bezwaar herroepen, zodat het nu nog gaat om 24 te kappen bomen. De noodzaak van de kap vloeit uitsluitend voort uit de komst van het Namenmonument zoals vergund. Voor géén van de bomen is kap anderszins nodig; het gaat dus om gezonde bomen.

De buurt heeft zich in bezwaar vooral gekeerd tegen het feit dat bomen zullen worden gekapt in strijd met de vooraf door de raad gestelde randvoorwaarden. Daarin was namelijk bepaald dat in ieder geval de twee beeldbepalende iepen aan weerszijden van het 'Dankbaarheidsmonument' en de als structuurbepalende bomengroep aangeduide dubbele rij bomen langs het fietspad gehandhaafd moesten blijven. Zie de argumentatie in het bezwaarschrift, waarvan de buurt uw rechtbank verzoekt die hier als herhaald en ingelast te beschouwen.

Uit het advies van de bezwaarschriftencommissie blijkt dat zich maar liefst vier weigeringsgronden voordoen (randnrs. 16 t/m 20) en dat, omdat die gronden niet dwingend zijn, er een belangenafweging moet plaatsvinden. In bezwaar was aangevoerd dat van zo'n belangenafweging niet is gebleken. De commissie meent dat bij de primaire besluitvorming wel sprake is geweest van een belangenafweging, maar constateert tegelijkertijd dat niet was gebleken dat alle betrokken belangen waren meegenomen in de beslissing (randnr. 21.4). Omdat verweerder volgens de commissie in het verweerschrift wel is ingegaan op de door bezwaarders aangevoerde belangen, wordt dit gebrek in de primaire besluitvorming nu hersteld geacht en oordeelt de commissie onder verwijzing naar overwegingen over (de bezwaren tegen) de omgevingsvergunning bouwen dat het bestuur het belang van het realiseren van het monument van zwaarder gewicht heeft mogen achten dan de belangen die met behoud van de bomen zijn gediend. De kaptoestemming wordt – als gezegd met uitzondering van boom 2718 – in stand gelaten.

De buurt kan zich hiermee niet verenigen. Verweerder is namelijk ook in de bezwaarfase helemaal niet ingegaan op de verschillende belangen, maar heeft kort weergegeven slechts gezegd 'er is 400 meter muur nodig en dat alle bestaande bomen gehandhaafd zouden blijven, is geen uitgangspunt geweest' (zie randnr. 13 van het verweerschrift van 4 mei 2018). Beide is onjuist; er is niet per se 400 meter muur nodig en de buurt heeft niet betoogd dat behoud van *alle* bomen als eis werd gesteld. De bezwaren van de buurt tegen de kaptoestemming zijn hiermee dan ook niet weerlegd.

Onder verwijzing naar par. 5.1 van dit beroepschrift en het bezwaarschrift tegen de kaptoestemming herhaalt de buurt dat in de Haalbaarheidsstudie voor de ruimtelijke inpasbaarheid van een namenmonument als voorwaarde is gesteld dat eerdergenoemde bomen behouden zouden blijven. Dus niet *alle* bestaande bomen, maar wel een deel daarvan. Slechts twee van deze bomen staan *op* de projectlocatie (de beeldbepalende iepen); de structuurbepalende bomengroep staat er nota bene naast (te weten langs het fietspad). De stedenbouwkundigen van de gemeente hebben de ontwerper dus geen onredelijke eisen gesteld.

Anders dan verweerder stelt, is er niet per se 400 meter muur nodig voor een namenmonument. In het Locatieadvies, het rapport van RHK waarin voor 16 locaties de mogelijkheden voor een namenmonument zijn verkend, is tevens verkend wat voor soort monument zou kunnen beantwoorden aan het programma van eisen en de wensen van het NAC. Op basis daarvan en aan de hand van verschillende voorbeelden elders uit de wereld concludeerde RHK dat een minimale lengte van 100 meter nodig zou zijn om alle 102.000 namen leesbaar en tastbaar weer te geven. In het ontwerp dat destijds voor het Wertheimpark was gemaakt, was gekozen voor een presentatie waarvoor 380 meter muur nodig was. RHK concludeerde op basis hiervan dat *afhankelijk van de specifieke locatie* en het gekozen ontwerp een lengte van 100-380 meter nodig zou zijn (p. 17 Locatieadvies). En op diezelfde pagina: *“Het is aan de opdrachtgever om samen met de ontwerper de balans te vinden tussen enerzijds de wensen voor leesbaarheid en tastbaarheid en anderzijds de mogelijkheden en beperkingen van de locatie.”*

Die balans is niet gevonden – en schijnbaar ook niet gezocht. Er is een ontwerp gemaakt dat dusdanig hoog en omvangrijk is (brede muren met stalen opbouw) en zodanig is gepositioneerd (in de vorm van Hebreeuwse letters), dat geen van de te behouden bomen kan worden gehandhaafd (zie uitvoeriger p. 8 van het bezwaarschrift). De ‘noodzaak’ voor de kap is dus een door (de ontwerper van) de initiatiefnemer gecreëerde noodzaak, een belang dat is gecreëerd door de keuze om niet te voldoen aan de heldere, vooraf gestelde randvoorwaarden. De buurt acht het om deze redenen onterecht dat dat gestelde belang wordt gehonoreerd. Wat verweerder presenteert als een noodzaak is een veronachtzaming van de voorwaarden (ook al heeft verweerder het over ‘uitgangspunten’) die de gemeente uit een oogpunt van een goede ruimtelijke inpassing voor deze locatie zelf heeft geformuleerd, een locatie die diezelfde gemeente nota bene om niet aan de initiatiefnemer ter beschikking stelt. De gemeente heeft zich niet willen inlaten met het hele ontwerpproces. Sterker, zij heeft, ondanks het bij het locatiebesluit behorende vastgestelde kader, de initiatiefnemer in alles vrij gelaten en vergunning verleend zonder enige toets aangaande het ontwerp. Het belang dat de gemeente hier stelt heeft de kenmerken van een self fulfilling prophecy.

Dit klemt te meer daar, anders dan verweerder stelt, niet c.q. niet volledig wordt voldaan aan de herplantplicht. In bezwaar is er reeds op gewezen dat de herplant waarin de vergunning voorziet grotendeels een sigaar uit eigen doos is, omdat de herplant plaatsvindt in het kader van de vergroening van de Weesperstraat die toch al gepland stond (het zogenoemde Knowledge Mile Park; zie p. 10 e.v. bezwaarschrift). Met andere woorden: ook zónder de kap van de bomen uit het Weesperstraatplantsoen zouden deze bomen al worden geplant. Verweerder heeft dit tijdens de hoorzitting bezwaar ook ruiterlijk erkend (zie randnr. 22.4 van het advies van de bezwaarschriftencommissie). Met een juridische truc probeerde verweerder dit vervolgens te repareren; de juridische status van de herplantplicht

zou een andere zijn dat de status van het project Knowledge Mile Park. De buurt heeft daar tegenin gebracht dat verweerder hiermee voorbij gaat aan het feit dat de herplantplicht niet iets juridisch is, maar iets feitelijks: door kap verdwijnen er bomen en daarvoor in de plaats moet elders groen terugkomen, in vergelijkbare hoeveelheid en kwaliteit. Bovendien heeft ook het Knowledge Mile Park een juridische basis, namelijk in het Gebiedsplan. Zie p. 3-4 van de nadere memorie van 20 augustus 2018, die hier als herhaald en ingelast moet worden beschouwd. Zonder op deze argumenten in te gaan, dus zonder enige motivering, volgt de bezwaarschriftencommissie echter de stelling van verweerder (zie randnr. 22.4).

De buurt herhaalt dan ook haar standpunt dat het bestuur in alle redelijkheid niet tot deze belangenafweging had kunnen komen. De noodzaak die als een zwaarwegend belang wordt gepresenteerd, is geen werkelijke noodzaak en mag dus niet zoveel gewicht krijgen als het bestuur daaraan toekent. Het belang van behoud van het groen wordt daarentegen ten onrechte van minder gewicht geacht, de mooie woorden van de bezwaarschriftencommissie daarover ten spijt – “De commissie is zich ervan bewust dat houtopstanden in een compacte stad als Amsterdam een schaars goed vormen, waarmee zorgvuldig moet worden omgegaan” (randnr. 21.4). Verweerder gaat blijkens zijn besluit helemaal niet zorgvuldig om met dit schaarse goed. Schaars groen, waaronder twee beeldbepalende iepen, verdwijnt in strijd met de vooraf door de gemeente gestelde voorwaarden; in plaats van een gebied met een landschappelijk karakter, zoals ook de CRK verlangde, ontstaat een versteend gebied; in plaats van de verkoeling die de huidige bomen de stad bij warm weer bieden, zal er door de bakstenen muren met roestvrijstalen opbouw een nieuw ‘hitte eiland’ ontstaan in de toch al sterk versteende omgeving van de Weesperstraat (veel hoge bebouwing, bestrating en asfalt). En waarvoor? Uit het Locatieadvies blijkt dat er ook een namenmonument gerealiseerd had kunnen worden zonder dat zoveel bomen zouden hoeven sneuvelen. De aanvrager heeft, geheel uit vrije wil, ervoor gekozen geen rekening te houden met het gestelde kader. Dat in het ontwerp geen rekening is gehouden met de randvoorwaarden behoort dan ook voor risico van de aanvrager te komen en niet te worden afgewenteld op de buurt. Verweerder had, alle belangen afwegend, geen kaptoestemming mogen verlenen (en de ontwerper terug naar de tekentafel moeten sturen).

6 Belangen en belangenafweging

6.1 Algemeen

We herhalen het nog maar een keer. Dit dossier is anders dan alle andere dossiers. Bijzonder aan dit dossier is dat het gaat om een particulier initiatief voor een bouwwerk dat een nationaal monument zal zijn, waarvan de realisatie grotendeels met publiek geld wordt gefinancierd en dat geheel met publiek geld zal worden

onderhouden. Een monument dat volgens de initiatiefnemer⁸ “een schreeuw” moet zijn, confronterend en beklemmend, dat niet mag opgaan in de omgeving, maar dat wel op een piepkleine locatie in de directe woonomgeving van velen wordt gesitueerd. Een monument dat één van de grootste tragedies uit de Nederlandse en Europese geschiedenis beoogt te herdenken, maar over de vorm en functie waarvan geen enkel publiek-maatschappelijk debat heeft plaatsgevonden.

In bezwaar heeft de buurt hierom een appel op het bestuur gedaan: doe een stap terug en ga eerst in alle openheid nadenken en debatteren over hoe een nationaal namenmonument in Amsterdam tot stand zou kunnen komen (zie het slot van het bezwaarschrift en met name de notitie ‘Waarom is een volledige heroverweging van een Holocaust namenmonument logisch en noodzakelijk?’, productie 26 bij de nadere memorie van 20 augustus 2018). Over hoe samengewerkt had kunnen of moeten worden met het particulier initiatief, in casu het Auschwitz Comité, maar daarbij zeker ook met anderen. Wie, welke personen, organisaties en maatschappelijke geledingen, zouden bij het hele proces kunnen of zelfs moeten worden betrokken? Hoe kan draagvlak worden gegarandeerd, wat voor procedures zouden voor de totstandkoming van een dergelijk project moeten worden ingericht (vgl. het selectieproces voor het beroemde Holocaust monument in Berlijn) en hoe kan een zorgvuldige en evenwichtige belangenafweging plaatsvinden?

Verder geldt dat naarmate een project ingrijpender is voor de omgeving, van het bestuur meer zorgvuldigheid wordt verwacht bij de besluitvorming, in het bijzonder bij de toetsing aan normen die voor de bescherming van de omgeving, van derden, zijn gesteld. Daaraan heeft het in deze procedure ontbroken, óók op het punt van de belangenafweging.

Er is in deze zaak een door de aanvrager centraal gesteld belang. En er zijn andere belangen, die haaks (kunnen) staan op het gestelde belang. Bij de belangenafweging gaat het om het wege van dat gestelde belang tegen die mogelijke andere belangen. Om dat te kunnen doen, moeten deze verschillende belangen worden geconcretiseerd en geëxpliciteerd – niet alleen de belangen waarvoor de buurt opkomt, maar óók het door de aanvrager gestelde belang.

6.2 Het gestelde belang

Het gestelde belang betreft dit namenmonument, het monument waarvoor de benodigde vergunningen zijn verleend. Het gaat daarbij in deze procedure om *dit* ontwerp op *deze* locatie. De aanvrager in deze zaak is het Nederlands Auschwitz Comité. Het NAC nam het initiatief voor een nationaal monument om de slachtoffers van de Holocaust te herdenken. Een publiek monument. Vanuit de

⁸ Aldus het verslag van het overleg van 25 november 2015 tussen het NAC en ambtenaren van de gemeente (productie 7 bij het bezwaarschrift, p. 2).

statuten trekt het NAC 'het belang van de realisatie van een namenmonument' aan zich. Het neemt dit belang op zijn particuliere schouders. Vanwege het gewicht van de catastrofe die het Namenmonument zichtbaar en tastbaar maakt en de historische duiding van één van de zwartste bladzijden van onze geschiedenis, is het monument volgens het NAC van nationaal belang (vgl. randnr. 9.2 van het advies van de bezwaarschriftencommissie).

Dat is echter niet zomaar evident. Niet iedereen kan zich zomaar een 'nationaal belang' toe-eigenen, zomaar een eigen project benoemen als een algemeen belang, dat aan zich trekken en van daaruit zwaar gewicht aan een project toekennen. Ergens zal een legitimatie daarvan moeten plaatsvinden, zodat ook rechtens sprake is van dat veronderstelde of gestelde zwaarwegende, algemene belang. Die legitimatie kan bijvoorbeeld worden gevonden in draagvlak en een publiek-maatschappelijke discussie, of in een ander door de overheid ingericht proces om te komen tot een breed gedragen monument. Die legitimatie ontbreekt in dit geval, althans, c.q. in ieder geval, voor *dit* ontwerp op *deze* locatie.

Feitelijk vindt het NAC, en zo is het door voorzitter Grishaver ook vaak verwoord, dat een initiatief is genomen voor iets dat eigenlijk – en al lang – door de overheid had moeten worden gerealiseerd. Dat kan zo zijn, maar dat is geen excuus, en ook geen legitimatie, om je van niets of niemand meer iets aan te trekken, en ook niet om 'eigen' wensen en belangen – wensen en belangen waarover geen anderen zijn geconsulteerd – veel zwaarder te willen laten wegen dan wensen en belangen van anderen, om zelf geformuleerde criteria zoals bijvoorbeeld de wens het monument te plaatsen in het Joods kwartier zwaarder te laten wegen dan criteria die voortkomen uit 'het algemeen belang'. Ook als de overheid dit project zelf had geïnitieerd, had zij niet zo geïsoleerd en solistisch kunnen handelen. Ook de overheid had bij het maken van de plannen, bij het maken van keuzes over de locatie en het ontwerp, de verantwoordelijkheid gehad om de belangen van anderen te betrekken, onder wie omwonenden maar ook anderen, discussie te organiseren en input van andere stakeholders te vragen. Dat zal als de overheid een nationaal monument opricht, zo mag worden aangenomen, ook zo gaan. En dat had ook bij een particulier initiatief voor een nationaal monument in de openbare ruimte moeten gebeuren.

Het NAC heeft zelf aangekoerst op de keuze voor deze locatie. Deze keuze is door de driemaal zo zware weging van de door het NAC gewenste criteria feitelijk afgedwongen; met name door de criteria Joods kwartier, zichtbaarheid vanaf de openbare weg en openbare toegankelijkheid, vielen andere potentiële, kansrijke locaties af. En het NAC heeft zonder bemoeienis van wie dan ook bepaald dat er een groot en ontregelend Namenmonument moest komen, ontworpen door Libeskind (die om dit soort ontwerpen bekend staat).

Waarom deze keuzes? Er is nergens ooit duidelijk gemaakt wat het *specifieke belang* is van een monument dat vanuit nu juist *deze* keuzes is ontwikkeld. Ook niet dat deze specifieke keuzes noodzakelijk zijn om dat algemene of nationale belang van herdenking van (de slachtoffers van) de Holocaust te dienen. Er is niet gemotiveerd waarom nu juist deze keuzes bijdragen aan het voor nationaal herdenken noodzakelijke draagvlak, gemeenschappelijkheid en toekomstbestendigheid.

Deze vragen vormen in deze procedure de essentie omdat ze raken aan de vraag hoe groot eigenlijk het belang is van *dit* ontwerp op *deze* plek. Waarin zit precies het gewicht? De antwoorden zijn daarom relevant, en zelfs essentieel, voor de uitvoering (en achteraf de toetsing) van de taak van het bestuur om te zorgen voor een zorgvuldige belangenafweging.

6.3 Het belang van herdenken

Ook de buurt vindt dat het herdenken van (de slachtoffers van) de Holocaust belangrijk is. Dat is geen punt van discussie. Maar hoe krijgt herdenken vorm? Herdenken krijgt betekenis in het kader van een sociale samenhang. Stilstaan krijgt gewicht als je dat samen doet. De vorm, de plek, het moment, hoe en waar het herdenken vorm krijgt, komt voort uit een gedeelde betrokkenheid. Zo ontstaat een plek van inspiratie en reflectie die aan betekenis en aan belang wint als veel mensen er deel van mogen uitmaken. Als velen in Nederland, en velen in de buurt, zich erbij betrokken en ermee verbonden kunnen voelen.

Het is dus belangrijk hoe keuzes worden gemaakt over de vragen die voorliggen, zoals: wat voor soort monument moet er komen en op welke plek? Daarover had in een breed kader, vanuit breed geformuleerde vragen en uitgangspunten, van gedachten moeten worden gewisseld. Nu is dat niet gebeurd.

En niet alleen de buurt, ook veel anderen vanuit verschillende achtergronden, met verschillende argumenten, zijn kritisch over de wijze waarop het ontwerp van Libeskind het herdenken in een bepaalde, niet aan publiek debat onderworpen richting stuurt ("Dit monument neemt ons denken over."). Zie de diverse artikelen in de knipselmap (productie 28).

6.4 Het gestelde belang van *dit* ontwerp op *deze* plek ter discussie

Tijdens de hoorzitting bezwaar heeft de buurt, mede in reactie op het verweer, aangevoerd dat het belang dat volgens de initiatiefnemer "groter dan welk belang dan ook" is, niet per se dit Namenmonument in het Weesperstraatplantsoen betreft. Zie randnr. 30 e.v. van de pleitnota, waarvan de inhoud hier als herhaald moet worden beschouwd. De bezwaarschriftencommissie negeert dit argument geheel c.q. manoeuvreert er omheen (vgl. de randnrs. 9.4-9.10; het argument van de buurt wordt aangehaald in 9.3). De buurt acht dat onjuist.

Zoals hierboven gesteld kan het belang van *een* namenmonument niet gelijk worden gesteld met het belang van dit ontwerp op deze plek en heeft de gemeente verzuimd te onderbouwen waarom juist de realisatie van dit monument een zwaarwegend algemeen belang dient. Zo is er geen draagvlakonderzoek gedaan, niet voor een namenmonument in het algemeen, niet voor wat de meest wenselijke vormgeving van een namenmonument zou zijn en niet voor dit specifieke ontwerp op deze plek.

Er zijn in de loop van de tijd wel heel wat heldere aanwijzingen geweest dat in ieder geval niet 'iedereen' overtuigd is van het belang van dit type monument c.q. dit monument op deze plek. En niet zomaar niet iedereen. Voormalig burgemeester Cohen, bijvoorbeeld, voelde zoals bekend niets voor het initiatief van het NAC. Ook bleek uit het verslag van de ook in par. 4.2 al genoemde informele informatiebijeenkomst van 19 juni 2013 (zie productie 35), waar een aanzienlijk aantal joodse organisaties spraken over het initiatief, dat velen, en het is relevant hier in het bijzonder de Hollandsche Schouwburg te noemen, niet blij waren met het idee. Een andere vroegere burgemeester van Amsterdam, Ed van Thijn, erkende onlangs in een interview in het Parool dat hij gemengde gevoelens heeft bij dit Namenmonument: *"Ondanks alle waardering die ik heb voor Daniel Libeskind's ontwerp, vind ik het Namenmonument een stap te ver. De Holocaust is zo dominant, zo catastrofaal, je hebt al die namen toch eigenlijk niet nodig om dat te verduidelijken."* In de pers waren ook andere kritische geluiden te horen over dit monument op deze plek (zie productie 28 voor de bronnen waarnaar hierna wordt verwezen). Onder de critici zijn naast veel 'gewone mensen' uit het hele land ook 'bekende Nederlanders' zoals bijvoorbeeld Herman Vuijsje, Abram de Swaan, David Barnouw, of Ruben Vis. Vuijsje zei onlangs in een radio interview: *"Wat een rare, primitieve gedachte dat je de omvang van de misdaad zou kunnen weergeven, evenaren, door een heel groot monument te bouwen"*. En over de inpassing van het monument op deze locatie schrijft oud-directeur van ARCAM – centrum voor architectuur, stedenbouw en landschapsontwerp – Maarten Kloos: *"Je kunt er lang en breed over filosoferen, maar punt blijft dat de gekozen plek geen omvangrijk bouwvolume verdraagt en dat het door architect Libeskind ontworpen object daarentegen juist veel en veel meer ruimte verdient."* Ook hebben veel 'gewone' mensen, mensen die zelf de oorlog hebben overleefd, nabestaanden, gewone Nederlanders van joodse of niet-joodse komaf, kunstenaars en wetenschappers, soms publiekelijk, soms aan de buurt, laten weten dit specifieke monument niet te willen en het niet eens te zijn met de enormiteit en met de uitstraling. Velen vinden dat het monument te groot is en de plek te klein. En velen vinden dat dit niet de manier is waarop een nationaal Holocaust-monument vorm zou moeten krijgen.

Het NAC brengt naar voren dat het duizenden steunbetuigingen heeft gekregen. Niet onwaarschijnlijk is dat dat steunbetuigingen zijn voor 'een' monument of voor 'een' namenmonument' en niet expliciet voor *dit* ontwerp op *deze* plek. Steun voor 'een' namenmonument is in deze procedure niet relevant. Het gaat in de belangenafweging immers uitdrukkelijk en alleen om dit ontwerp op deze locatie.

Hetzelfde geldt voor de financiële steun die het NAC krijgt van gemeenten en van provincies. Deze steun wordt door het NAC gebracht als bewijs dat *dit* monument door 'heel Nederland' wordt gesteund en dat daaraan dus een groot belang wordt gehecht. Het is echter de vraag wat die steun van de gemeenten precies betekent. Is het niet in het algemeen een blijk van support voor het herdenken van de slachtoffers? Een duiding dat daaraan inderdaad groot belang wordt gehecht. Welke gemeente heeft dit ontwerp en zijn locatie bestudeerd en komt alleen om die reden tot het besef dat zij dit initiatief willen steunen? Zouden de gemeenten niet ook, en net zoveel, hebben willen bijdragen aan een ander ontwerp en/of op een andere locatie? Net zoals veel gemeenten initiatieven voor eigen namenmonumenten nemen of steunen?

Nogmaals: dat in Nederland groot belang wordt gehecht aan het herdenken van (de slachtoffers van) de Holocaust is evident en ook door de buurt onweersproken. In het verlengde daarvan lijkt er zeker steun voor 'een' Holocaust monument en vast ook voor een namenmonument. Maar hier is aan de orde waarin nu precies het bijzonder grote belang gelegen is voor dit specifieke ontwerp op deze plek. Het is dit ontwerp dat leidt tot zoveel kritiek en zoveel bezwaren.

In de algehele belangenafweging behoort dan ook te worden meegenomen dat het NAC zijn doelstelling, het realiseren van een Namenmonument, ook met een ander ontwerp en/of op een andere locatie zou kunnen realiseren. Het belang 'groter dan welk belang dan ook' betreft dus wellicht de realisatie van *een* namenmonument, maar niet per se dit Namenmonument. Verweerder heeft dat miskend.

6.5 De beperkte belangenafweging van verweerder

Hoe gaan verweerder en de commissie om met de belangen en de afweging van die belangen? Allereerst worden in de juridische werkelijkheid van dit dossier alleen mensen als belanghebbende gezien die binnen een straal van 250 meter van de plek wonen. Hun stem mag mee (c.q. tegen) wegen. En precies dat maakt dat hun stem te licht wordt bevonden. Hun belang wordt versmald tot "de omstandigheid dat het plantsoen wordt herontwikkeld (...) waardoor het Weesperstraatplantsoen voor de buurt verloren gaat" (randnr. 9.8) en dat belang weegt minder zwaar dan het belang van "een monument voor alle Nederlandse slachtoffers van de Holocaust in de voormalige Joodse buurt" (randnr. 9.5).

Hoe zou vanuit die benadering hun stem ook zwaarder kunnen wegen? De zeer smalle uitleg van het begrip van 'belanghebbende' in de beperkte juridische werkelijkheid leidt namelijk tot de onmogelijkheid van een adequate belangenafweging. Immers: kan het belang van een naar zijn aard beperkte kring individuele omwonenden überhaupt opwegen tegen het zo onbetwiste zwaarwegende belang van 'een' nationaal Namenmonument?

Maar dat stelt de buurt ook helemaal niet. Essentieel is dat het zowel voor *hen* alleen gaat om 'dit' specifieke namenmonument, als ook dat het in de algemene belangenafweging alleen kan draaien om *dit* specifieke monument.

6.6 Het begrip belanghebbenden en andere belangen

Tegenover het gestelde belang, waarbij de buurt nogmaals aandacht vraagt voor de kanttekeningen die hierboven zijn gemaakt, staan dus verschillende andere belangen. Verweerder heeft die andere belangen onvoldoende onder ogen gezien, de inhoud daarvan niet op voldoende waarde geschat en ten onrechte niet meegewogen.

Allereerst hoort het feit dat de aanvrager geen onderbouwing geeft voor het gestelde 'algemeen belang' bij dit ontwerp, betrokken te worden bij (de gedachtenvorming rond) de belangenafweging. Hierboven werd reeds vermeld dat velen kritiek hebben geuit op de keuze om met *dit* ontwerp op *deze* locatie het herdenken aan de slachtoffers van de Holocaust vorm te geven. Tot deze critici behoren óók mensen voor wie dit monument geacht kan worden bedoeld te zijn, namelijk nabestaanden, direct betrokkenen, mensen met directe banden met de joodse gemeenschap, etc.

Degenen onder hen die niet vlakbij het Weesperplantsoen wonen, zullen in de strikte juridische zin binnen deze procedure niet als "belanghebbende" worden beschouwd. Toch horen hun belangen gelet op het publieke en (beoogd) nationale karakter van het monument een plaats te hebben in de belangenafweging van het bestuur daarover. Ook zij kunnen immers beschouwd worden als 'belanghebbend' bij het monument, te weten als 'de doelgroep' van een dergelijk monument, en behoren in letterlijke zin misschien wel tot de meest belanghebbenden die men zich kan voorstellen. Het bestuur zag dat destijds ook in. Niet voor niets werd immers in 2012 door het college besloten tot een 'brede en zorgvuldige maatschappelijke discussie over de wenselijkheid van het initiatief van het NAC. Dat ziet op een breder perspectief dan dat van de juridisch 'belanghebbenden' uit de buurt. Via een ruim draagvlakonderzoek en inspraak hadden deze belangen tijdig in de besluitvorming kunnen worden meegenomen. Nu dit niet is gebeurd, had verweerder deze belangen ambtshalve of in het kader van de beslissing op bezwaar moeten meewegen.

Deze belangen zijn daarbij wel degelijk onder de aandacht van verweerder gebracht. Er zijn namelijk ook mensen die er zo over denken en die wel horen bij de buurt. Zie bijvoorbeeld het persoonlijke verhaal van P.Catz, als inleiding bij de hoorzitting van de bezwaarcommissie (productie 39). Een buurtbewoner die (als bestuurslid van de Plantage-Weesperbuurtvereniging) in de procedure feitelijk opkomt voor een belang van velen, van mensen die – ook – een beeld hebben van hoe het herdenken van ook hun geschiedenis wel en niet zou moeten worden ingericht. Alleen hebben zij – toevallig of juist niet toevallig – niet het initiatief genomen tot het oprichten van een monument

Het tweede punt dat onderdeel behoort te zijn van de belangenafweging, ligt in het verlengde van het bovenstaande. Dat betreft de overtuiging van velen, ook van de buurt, dat een belangrijk monument, zo belangrijk als een nationaal Holocaust monument, het gevolg moet zijn van een gezamenlijk proces. Dat een en ander vorm krijgt vanuit het besef dat het belang van een dergelijk monument (mede) gelegen is in zijn ontstaansgeschiedenis, in een proces van totstandkoming waarin alle betrokkenen (c.q. allen die vanuit de geschiedenis en de sociale en politieke realiteit als betrokkenen en belanghebbenden kunnen worden aangemerkt) een stem kunnen krijgen. Dat dat bij dit proces, leidend tot dit monument op deze locatie, niet het geval is geweest, is evident. Verweerder heeft in bezwaar ten onrechte niet onderkend dat ook dit element een plek in de belangenafweging had behoren te hebben en had moeten leiden tot een volledige heroverweging.

6.7 Belangenafweging en de argumenten van de bezwaarschriftencommissie

In het licht van het bovenstaande reageert de buurt nog op een aantal overwegingen uit het – door verweerder immers overgenomen – advies van de bezwaarschriftencommissie die in het teken staan van de belangenafweging (de randnrs. 9 en 10).

In 9.3 wordt samengevat dat bezwaarmakers op dit punt hebben aangevoerd

- a) dat het NAC zijn doelstelling, zijn belang, ook elders zou kunnen realiseren, maar dat de bewoners hun woongenot niet zo maar kunnen verplaatsen
- b) dat voor de doelstelling van het monument de hoge RVS opbouw niet noodzakelijk is,
- c), dat het monument leidt tot een verslechtering van de directe woonomgeving van velen,
- d) dat het Weesperplantsoen feitelijk aan de openbare ruimte wordt onttrokken,
- e) dat de Hoftuin wordt overschaduwd,
- f) dat het rustige plantsoen wordt vervangen door een enorm en ontregelend monument waaraan bewoners zich niet kunnen onttrekken en
- g) dat schaars openbaar groen zonder noodzaak moet verdwijnen.

Uit deze opsomming blijkt dat het ook de commissie duidelijk is dat alle bezwaren expliciet betrekking hebben op *dit* ontwerp op *deze* locatie. Zij zijn niet bedoeld als bezwaren tegen 'een' namenmonument. Dat is ook in de bezwaarfase een aantal malen uitdrukkelijk vermeld. De commissie gaat echter voorbij aan andere bezwaren die zijn ingebracht, zoals, in het bijzonder, het gebrek aan betrokkenheid bij en gemeenschappelijkheid in de totstandkoming van het hele project, de afwezigheid van openbare discussies over en onderliggende motivering van de keuzes. Hiervoor is reeds aangegeven waarom de buurt meent dat deze elementen hadden moeten worden meegenomen in de belangenafweging en het bestuur tot een volledige heroverweging van het project hadden moeten brengen (zoals in feite de bedoeling was na het échec bij het Wertheimpark in 2014).

In randnr. 9.4 staat het standpunt van verweerder ten aanzien van het bezwaar 'onttrekking van de openbare ruimte' (punt d hierboven). Verweerder stelt dat hiervan geen sprake is aangezien het terrein voor ieder toegankelijk blijft. De afsluiting 's avonds – naar verluidt al vanaf 17 of 18 uur 's middags – dient ertoe om overlast tegen te gaan, wat volgens verweerder ook in het belang is van omwonenden. De commissie herhaalt het verweer van de gemeente, maar gaat er verder niet op in. De buurt meent dat het verweer niet overtuigt. De ruimte binnen het monument kan moeilijk als gewone openbare ruimte worden gezien, ook als het overdag – zo'n acht of negen uur per etmaal – toegankelijk is voor iedereen. Het is geen waardevrije omgeving meer, er zal naar de bedoeling van de initiatiefnemer een confronterende en beklemmende sfeer heersen. Bovendien is er dag en nacht sprake van gericht en actief cameratoezicht. Mensen zullen de ruimte tussen hoge muren in een Holocaust herdenkings-monument nooit helemaal als 'openbaar gebied' ervaren en zich op de zitelementen rond de muren nooit zo vrij voelen als op een bankje in een parkje. De opmerking dat de afsluiting in verband met tegengaan van overlast ook in belang is van de omwonenden getuigt van wel erg weinig begrip voor de gevoelens en bezwaren van betrokkenen. Immers, de dreiging van overlast is niet alleen reëel, maar is ook juist het gevolg van de komst van het Namenmonument en zeker niet iets waar de omwonenden om hebben gevraagd laat staan verheugd over zouden moeten zijn.

Onduidelijk is waarom in het kader van de belangenafweging relevant is dat, zoals in randnr. 9.4 wordt gememoreerd, de commissie welstand en monumenten enthousiast was en de symboliek van de locatie had geprezen. Deze commissie beoordeelt het ontwerp en wat er van dat oordeel ook zij, dat doet niet af aan het feit dat de nachtelijke afsluiting een beperking van het gebruik van de locatie door het publiek c.q. de buurt meebrengt. Ook de bezwaarschriftencommissie noemt in randnr. 9.5 nog eens dat het gaat om een monument voor alle slachtoffers van de Holocaust in de voormalige Joodse buurt, en citeert nog eens de ruimtelijke motivering bij de aanvraag. Als concrete onderbouwing van het belang van *dit* ontwerp schieten deze observaties als gezegd te kort. Er ontbreekt, zowel bij het

NAC als bij de gemeente, een onderliggende analyse van wenselijke functies en vormen van gedenken, een neerslag van een denkproces, aan de hand waarvan een geschikt ontwerp kon worden ontwikkeld, en aan de hand waarvan vervolgens het belang van het uiteindelijke, precieze ontwerp kan worden afgemeten. Zonder een dergelijke analyse en onderbouwing komt aan dit ontwerp op deze locatie geen bijzonder zwaar gewicht toe.

Randnr. 9.6 bevat opmerkelijke overwegingen. De commissie stelt dat uit de behandelingen in de gemeenteraad in 2016 en 2018 *blijkt* dat er brede politieke steun is voor het monument. De commissie heeft het hier over 'het' monument, maar dat is niet juist. In 2016, ten tijde van het locatiebesluit, was er nog helemaal geen ontwerp en bestond dus slechts steun voor 'een' monument op deze locatie. En ook in 2018 is helemaal niet over het ontwerp gesproken. De vergunningen waren toen reeds verleend en de raad is alleen gevraagd om in te stemmen met 'Kennismaking van een update over de stand van zaken'. De opmerking houdt dan ook geen verband met het specifieke ontwerp dat in deze procedure aan de orde is. De veronderstelling dat schier zwijgen van de gemeenteraad aangemerkt kan worden als 'brede politieke steun', en, in het verlengde, dat die steun dan vervolgens met zich brengt dat *dit* monument ook van zwaarwegend belang is, is te gemakkelijk.

In totaal heeft het onderwerp namenmonument sinds het begin van dit traject in 2014 slechts driemaal op de agenda van de raad gestaan. Daarbij is op zijn minst opmerkelijk dat er nooit sprake is geweest van discussie, debat of enige gedachtewisseling over wat voor soort monument, wat voor soort ontwerp men dan zou willen. Zelfs over de locatie is geen discussie geweest (er is maar één locatie aan de raad voorgelegd), en ook niet over het feit dat de belangen van het NAC driemaal zwaarder zouden moeten wegen dan de criteria met het oog op het algemeen belang (c.q. de belangen van omwonenden). De gemeenteraad heeft zichzelf gewoon buiten spel laten zetten toen, nog geen maand nadat de raad de procedure had vastgesteld waarin een expliciete rol voor haarzelf was voorzien, het college besloot die procedure weer drastisch in te korten. De uitzonderlijke momenten dat de raad uitdrukkelijk uitgenodigd werd iets te zeggen, in te stemmen met iets dat het bestuur had besloten – zoals met die ene voorkeurslocatie en met die update die de facto het overboord gooien van de randvoorwaarden als toetsingskader betekende, werd er geen woord gewijd aan de essentiële punten. Het lijkt erop dat alles te gevoelig was, of te beladen, of misschien, in 2018, gewoon te laat. Wat het ook was, in ieder geval is het opmerkelijk dat men zich beperkte tot algemene steunbetuigingen en dat er door het ontbreken van enig inhoudelijk debat aan de cruciale punten simpelweg voorbij werd gegaan. Uit dit alles "blijkt" dan ook niet dat sprake is van brede politieke steun voor dit monument op deze plek.

Hetzelfde geldt voor de opmerking *'dat uit de stukken blijkt dat uit heel Nederland (financiële) steun wordt gegeven aan het initiatief'*. De buurt is hierboven al op dit punt ingegaan. Er is geen grond voor de stelling dat gemeentes en provincies met hun bijdrage heel uitdrukkelijk hun steun willen uitspreken voor dit plan, voor dit ontwerp op deze locatie. Dat blijkt nergens uit. Ook staan de kranten niet bol van de stukken waarin het ontwerp van Libeskind wordt bezongen, integendeel. Als er iets over het ontwerp wordt geschreven, is dat in bijna alle gevallen in kritische zin, namelijk kritiek op dit ontwerp op deze plek. [hier komt nog een verwijzing] Misschien zijn in Nederland veel mensen gelukkig met het idee van een namenmonument in Amsterdam. Maar van veel draagvlak of steun voor *dit* ontwerp is geen sprake.

De commissie besluit de alinea dan met: *"De omstandigheid dat geen representatief onderzoek is gedaan naar het draagvlak voor het monument op deze locatie, betekent naar het oordeel van de commissie niet dat aan het project geen medewerking kan worden verleend."* Ook dit is een nogal cruciale zin, omdat hij inzicht geeft in de opvatting van de commissie over de noodzakelijke belangenafweging. In feite stelt de commissie dat de mening van omwonenden, de mening van Amsterdammers, of misschien zelf de mening van 'onze samenleving' over de vraag of er zo'n nationaal monument moet komen, en of dit ontwerp op deze plek zou moeten komen, er niet toe doen. Ook zonder enige kennis daarover kan, zo meent de commissie, de gemeente best komen tot de noodzakelijke belangenafweging. De gemeente weet kennelijk zelf wel wat goed is voor haar burgers en wat die burgers willen en weegt daarbij alleen de belangen en de wensen van het NAC. Men weegt dus feitelijk slechts de eigen wensen, de eigen belangen, stelt dan op basis van die weging dat het gewenste project een groot belang heeft, en acht het niet nodig daar op serieuze wijze andere belangen bij te betrekken of tegenover te zetten. Het gestelde belang wordt kunstmatig zwaarwegender gemaakt, de belangen die daar tegenover staan leggen volgens het bestuur feitelijk geen gewicht in de schaal. Deze "eenzijdige belangenafweging" is nu juist waartegen de buurt is opgekomen.

In paragraaf 9.7 stelt de commissie dat zij van oordeel is dat het feit dat het monument in de voormalige Joodse buurt wordt geplaatst, een omstandigheid is *"waaraan u [verweerder] in uw belangenafweging [nadruk toegevoegd] een zwaar gewicht mocht toekennen."* Deze opmerking sluit niet aan bij de ingebrachte bezwaren. Immers, niemand heeft ooit bezwaar geuit *tegen* een locatie in de Joodse buurt. Sterker, vanuit de buurt zijn andere voorstellen gedaan over andere locaties binnen het Joods kwartier. Daarbij is het ook onduidelijk op welke belangenafweging de commissie hier doelt. De benodigde belangenafweging over dit ontwerp op *deze specifieke* locatie, te weten de smalle strook tussen Hoftuin en Weesperstraat, (niet slechts 'een monument in de Joodse buurt'), heeft namelijk helemaal niet plaatsgevonden.

Verweerder noemt als positief effect van het project dat de locatie verandert “*van een anonieme passantenruimte, c.q. een doorgangsroute, in een plek vol betekenis.*” Op zich zou een dergelijke transitie denkbaar zijn, maar de vorm waarin het project is gegoten acht de buurt geen positieve verandering. Anders dan de CRK eiste, is het landschappelijk karakter van het gebied immers volledig teniet gedaan. Het door de commissie gestelde is dus slechts een waardering van de gemeente die niet wordt niet gedeeld door bewoners en voorbijgangers (zie de hierboven opgesomde bezwaren onder f en g).

In randnr. 9.8 gaat de commissie als gezegd in op het argument van de buurt dat het monument niet per se op deze locatie maar ook elders zou kunnen worden gerealiseerd. Zij verwerpt dit argument omdat de gemeente over het project zou moeten beslissen zoals het is aangevraagd. Volgens de commissie kan aan een project dat “op zichzelf volgens u [verweerder] aanvaardbaar is” medewerking in verband met het bestaan van alternatieven slechts worden onthouden indien op voorhand duidelijk is dat door verwezenlijking van de alternatieven een gelijkwaardig resultaat kan worden bereikt met aanmerkelijk minder bezwaren voor alle betrokkenen, en daarvan is de commissie niet gebleken.

Binnen de smalle, juridische werkelijkheid van een reguliere bouwaanvraag, waarbij een eigenaar iets aanvraagt op zijn eigen perceel zou dat wellicht zo kunnen worden gesteld. Die eigenaar kan niet zomaar uitwijken naar een andere locatie. De commissie gaat hier echter voorbij aan een cruciaal aspect van dit dossier en dat is dat de gemeente zelf (openbare) grond ter beschikking stelt. De aanvraag ziet op deze locatie *uitsluitend* omdat de gemeente *deze* locatie heeft aangewezen. Dat besluit wordt ten onrechte buiten de procedure gehouden (zie eerder par. 5.2), waardoor verweerder in zijn juridische werkelijkheid kan stellen dat alternatieven geen rol spelen. De buurt acht dit onjuist. De locatiekeuze maakt een wezenlijk onderdeel uit van de gemeentelijke besluitvorming over de realisatie van een Namenmonument in het Weesperstraatplantsoen en behoort dan ook linksom of rechtsom te worden meegenomen in de belangenafweging en, nu dat niet is gebeurd, de heroverweging daarover. Verweerder heeft dit ten onrechte miskend. De gemeente is immers in de positie om een andere locatie ter beschikking te stellen. En zeker gezien het feit dat de initiatiefnemer zich niet aan de vooraf gestelde stedenbouwkundige randvoorwaarden heeft gehouden, was er alle ruimte voor verweerder om de vergunning te weigeren (*zelfs* indien die randvoorwaarden slechts ‘uitgangspunten’ zouden zijn, zoals verweerder stelt; het bestuur heeft immers grote beleidsvrijheid bij het al dan niet verlenen van een omgevingsvergunning voor het afwijken van het bestemmingsplan).

Voor zover wordt gesteld dat het bestaan van alternatieven slechts tot weigeren van medewerking kan leiden indien “*op voorhand duidelijk is dat door verwezenlijking*

van de alternatieven een gelijkwaardig resultaat kan worden bereikt met aanmerkelijk minder bezwaren voor alle betrokkenen” en dat daarvan niet is gebleken, wijst de buurt er dan ook op dat dit juist de kern van alle bezwaren is. De buurt is ervan overtuigd dat als het locatie- en draagvlakonderzoek beter zouden zijn uitgevoerd, er echt geluisterd zou zijn naar de buurt en naar andere betrokkenen in een behoorlijke inspraakprocedure, en de initiatiefnemer zich aan de – mede op basis daarvan – vooraf door verweerder opgestelde randvoorwaarden zou houden, er een alternatief zou zijn, mogelijk zelfs in het Joods Kwartier, waarop een Namenmonument veel meer tot zijn recht zou kunnen komen en waaraan voor heel veel betrokkenen minder bezwaren kleven.

Nogmaals, het gaat over een keuze van de gemeente om juist deze locatie beschikbaar te stellen en het betoog is dat de gemeente *zelf* ook andere keuzes had kunnen en – gezien de fouten in het locatiekeuzeonderzoek – moeten maken. Verder raakt deze zin ook aan de kern van de belangenafweging: wat zijn dan precies de bezwaren van alle betrokkenen? Betrokkenen zijn in dit dossier niet alleen de binnen de smalle juridische werkelijkheid passende ‘belanghebbenden’, maar ook al diegenen die op grond van Wabo en Awb niet worden aangemerkt als belanghebbenden maar die wel anderszins geraakt worden door het Namenmonument (bijvoorbeeld nabestaanden en diverse Joodse organisaties). De gebruikte term ‘gelijkwaardig resultaat’ is in dit verband interessant, omdat die precies raakt aan de kern van de discussie: wat is *dit* ontwerp dan precies waard in de belangenafweging? Wat is het belang van *dit* ontwerp (vgl. par. 6.3)? Hoe meet je hier dan gelijkwaardigheid? Eigenlijk komt dat neer op de vraag die de buurt al eerder als belangrijk naar voren heeft geschoven: wat voor monument wil Nederland? De buurt meent als gezegd dat verweerder deze vraag ten onrechte geheel buiten de besluitvorming heeft gelaten door draagvlakonderzoek en inspraak geheel achterwege te laten, terwijl werkelijke beantwoording van die vraag naar verwachting tot een alternatief kan leiden, met een – voor zeer veel betrokkenen – veel beter resultaat.

In randnr. 9.9 concludeert de commissie dat niet is gebleken van zwaarwegende belangen die zich tegen het realiseren van het Namenmonument verzetten en dat verweerder ‘terecht’ zwaarder gewicht heeft toegekend aan het belang van het realiseren van het Namenmonument dan aan de belangen van bezwaarden. Dit leest toch als de conclusie van een slager die zijn eigen vlees keurt. Waar de commissie een zwaarder gewicht toekent aan ‘het belang van het realiseren van het namenmonument’, is nog altijd niet duidelijk wat precies dat belang is, en voor wie, en ook niet wat het verschil is tussen het belang van, zoals de commissie zegt, ‘het’ namenmonument en dat van ‘dit’ monument op deze locatie, het monument dat centraal staat in de bezwaarprocedure. Voorts is er, zoals hierboven betoogd, nu juist nauwelijks belangstelling geweest voor mogelijke bezwaren of belangen van bezwaarden. Integendeel, er werd daarvoor geen enkele

openheid getoond of geboden. En tenslotte: waarom moeten er *zwaarwegende* tegenbelangen zijn? Wat maakt belangen zwaarwegend, dan wel, zijn gewone belangen van gewone burgers niet belangrijk genoeg om tot een heroverweging te komen? Let wel, de buurt stuurt er niet per se op aan dat er helemaal nooit of nergens een namenmonument komt. Zij heeft in een eerdere fase al een fatsoenlijk, onderbouwd en weloverwogen appel op het bestuur gedaan om pas op de plaats te maken en alsnog aan de hand van onder meer draagvlakonderzoek, een publiek-maatschappelijke discussie over de wenselijke wijze(n) van herdenken en inspraak alsmede op basis van een zorgvuldige procedure, tot een nieuw plan te komen. Op dit appel is geen enkele reactie gekomen, ook niet in de beslissing op bezwaar. Dit getuigt niet van een zorgvuldige en evenredige belangenafweging.

7 Algemene reflectie op het dossier: drie werkelijkheden

Algemeen

Wie nog eens zorgvuldig het hele verloop van de besluitvorming van het namenmonument bestudeert (zie par. 3 en productie 29; zie ook par. 4) kan niet om een aantal cruciale en opmerkelijke punten heen, zoals de inkorting van de locatiekeuzebesluitvorming, het ontbreken van inspraak en draagvlakonderzoek, de gevoeligheid van het dossier en de kleuring die dat geeft aan de besluitvorming, de grote vrijheid die de initiatiefnemer heeft gekregen en de opmerkelijke ontwikkelingen in de bezwaarfase. Dit noopt tot een meer overkoepelende reflectie.

In het hele besluitvormingstraject voor dit monument, en ook in de hele bezwaarprocedure, lijkt de gemeente dit dossier als een doodgewoon dossier te beschouwen. Het is behandeld als betref het een 'gewoon' bouwwerk van een particulier en dus ook een 'gewone' aanvraag voor een omgevingsvergunning. Echter met één belangrijk verschil, namelijk dat dit bouwwerk zo belangrijk wordt gevonden dat ieder ander belang daarvoor kennelijk moet wijken. Het bijzondere karakter blijkt echter nergens uit, niet uit de manier waarop – politiek, bestuurlijk en juridisch – is nagedacht en ook niet uit hoe de belangen zijn gewogen (zie reeds hoofdstuk 6).

Drie werkelijkheden

Mede als gevolg van het bijzondere karakter van deze zaak is er volgens de buurt eigenlijk sprake van drie werkelijkheden: drie verschillende invalshoeken, drie manieren om te kijken naar de feiten en om zaken als 'waar' of 'onwaar' te bestempelen. De buurt meent dat het niet onderkennen van deze verschillende manieren van kijken naar de werkelijkheid er ook toe heeft bijgedragen dat zo weinig begrip is ontstaan voor de argumenten van degenen die bezwaar hebben gemaakt.

a. *de ingezoomde werkelijkheid*

De gemeente, en vervolgens ook de adviescommissie, gaat uit van 'de werkelijkheid' zoals ze die kent en zoals gebruikelijk is in juridische (Wabo-)dossiers. Er wordt ingezoomd op de kleine feiten, de hoogte van een muur, de breedte van een doorgang. Details, precieze regelgeving, net zo als dat gebeurt bij een willekeurig ander dossier, bijvoorbeeld bij de bouw van een dakkapel, een schuur achter een huis of het uitbreiden van een gebouw. Er is sprake van een beperkt en vastomlijnd toetsingskader, en eventueel wat beleidsruimte waarbinnen wat belangen worden en kunnen gewogen. De feiten worden verzameld voor zover die binnen het toetsingskader relevant geacht worden, er volgt een ambtelijke beoordeling en besluitvorming in mandaat. Zo gaat het meestal. Dat is de ene werkelijkheid, de werkelijkheid van het juridische traject. De 'ingezoomde werkelijkheid'.

Maar in dit specifieke dossier zijn er ook andere werkelijkheden.

b. *de gewone werkelijkheid*

Er is ook een andere werkelijkheid. Dat is de werkelijkheid van 'het gewone leven'. Je zou kunnen zeggen: 'de feitelijke werkelijkheid', dat wat mensen, omwonenden, belangstellenden, betrokkenen, daadwerkelijk meemaken en ondervinden en daarom ervaren als logisch en waar. Het belang daarvan voor dit dossier vloeit direct voort uit het feit dat het hier, zoals al eerder gezegd, om een zeer bijzonder dossier gaat.

In de eerste inleiding bij de hoorzitting (**productie 39**) werd al op aspecten van deze 'gewone werkelijkheid' ingegaan. Het ging daar over de toon van het debat en over het totale gebrek aan openheid in een proces dat erop was gericht om een monument tot stand te brengen dat het belangrijkste herdenkingsmonument van de Holocaust in Amsterdam of zelfs in Nederland moet worden. Het ging ook over de manier waarop een en ander in de afgelopen jaren was gegaan: een gesloten traject, vormgegeven door alleen het NAC, door dik en dun gesteund door de gemeente. In de inleiding werd daartegenover gesteld dat gemeenschappelijkheid noodzakelijk is, juist om recht te doen aan het eigenlijke doel van dit bijzondere project en ook om het belang ervan veilig te stellen.

De adviescommissie heeft die inleiding kennelijk niet relevant geacht voor de beoordeling van het dossier, want heeft er geen woord aan gewijd. Zij is op geen van die punten ingegaan, omdat dergelijke observaties in haar ogen kennelijk niet relevant zijn voor (de toetsing van) die eerder genoemde, 'ingezoomde' werkelijkheid.

Dergelijke gedachten zijn inderdaad anders dan de argumenten die normaliter in een procedure over een omgevingsvergunning naar voren worden gebracht. Maar dit dossier is dan ook anders. Het gaat om een nationaal monument in de openbare ruimte onder volledig particuliere regie. Het komt daarbij vrijwel niet voor – de buurt kent geen precedentes – en is hoogst ongebruikelijk dat een particuliere initiatiefnemer in Amsterdam vrijwel de volledig vrije hand krijgt bij de realisatie van een bouwproject in de binnenstedelijke omgeving. Daarom zijn deze minder gebruikelijke argumenten van de buurt relevant, ook voor een juridische toets. Relevant voor de wijze waarop men denkt over de zorgvuldigheid en de rechtmatigheid van elementen uit de procedure. En ook relevant voor de beschouwing van de verhouding tussen overheid en burger, en voor de verantwoordelijkheid die het bestuur heeft jegens de omwonenden. En dus ook voor de vraag of sprake is geweest van een behoorlijke belangenafweging.

Wat zijn de elementen van die 'gewone werkelijkheid'?

- *grote gevoeligheid*

Ten eerste is daar de ongelofelijk grote gevoeligheid van het dossier en de heftigheid van de discussie. De opdrachtgever, het bestuur van de Stichting het Nederlands Auschwitz Comité, lijkt zichzelf te beschouwen als het enige orgaan dat weet op welke manier de Holocaust herdacht dient te worden, wat voor soort monument als nationaal symbool moet worden opgericht. Het NAC heeft expliciet nooit een discussie willen voeren met anderen, is nooit een open debat aangegaan met betrokkenen, Amsterdammers of anderen, ook niet met andere joodse instellingen, over basale vragen zoals 'wat voor soort monument zouden wij in Nederland willen', en 'hoe zou dat er bijvoorbeeld uit kunnen zien?' Het NAC presenteert het traject als een lange en moeilijke strijd om te behalen wat in zijn ogen noodzakelijk is. Wie zich uitspreekt tegen het initiatief wordt gezien als een tegenstander. Het is '*schandelijk*' dat het er nog steeds niet is, zegt de heer Grishaver, voorzitter van het NAC, in augustus 2016 bijvoorbeeld in de Telegraaf. En, als reactie op het feit dat zelfs uit de Joodse gemeenschap niet iedereen het eens is met het project: "*Het is een gezamenlijk monument – dat is wat ik steeds probeer uit te leggen.*" (opgenomen in de knipselmap; productie 28)

Dit laatste is illustratief. Immers: het is opmerkelijk dat het al die jaren het NAC en alleen het NAC is dat zich inzet voor het Namenmonument, dat het nooit een gemeenschappelijk project is geworden met andere joodse organisaties. Ook het Joods Cultureel Kwartier (Joods Historisch Museum, Hollandse Schouwburg en Holocaust Museum) houdt zich stil over om niet te zeggen afzijdig van het onderwerp. Dat zij vanaf het begin ongelukkig waren met de gang van zaken blijkt uit het verslag van de informele informatiebijeenkomst van 19 juni 2013 (zie reeds productie 35). Uit de gang van zaken leidt de buurt af dat het NAC denkt dat het als

enige of in ieder geval alleen over al deze aspecten zou kunnen beslissen. Maar een gezamenlijk monument ontstaat niet als je zonder anderen te betrekken beslissingen neemt; gezamenlijkheid ontstaat pas als het werkelijk een kenmerk is van het project. En daar ontbreekt het in dit project aan.

De wijze waarop het debat gevoerd wordt, laat verder zien dat het voor het NAC niet alleen gaat om een monument dat de slachtoffers van de Holocaust wil gedenken. Het NAC vindt ook dat het monument de onbeschrijfelijke zwaarte of het belang in beeld moet brengen van de Holocaust als verschrikkelijk dieptepunt in de geschiedenis. De enormiteit van het monument moet de enormiteit van de misdaad illustreren. En zo wordt degene die zich tegen dit monument durft te keren, gezien als iemand die de ernst van dit alles bagatelliseert en het verdriet niet serieus neemt. Daardoor wordt degene die er anders over denkt, joods of niet joods, min of meer beschouwd als iemand zonder mededogen.

Op de website van het NAC staat niets over het denkproces dat ten grondslag ligt aan het monument. Het NAC spreekt niet over de wensen, de criteria, de keuzes, de afwegingen. Niets over discussies binnen de Joodse gemeenschap, niets over input van familie van slachtoffers, niets over input van kunstenaars, van anderen die betrokken zijn geweest bij herdenken, of bij het maken van monumenten. Er is duidelijk geen behoefte geweest om het proces samen met anderen te doorlopen. Er is ook geen behoefte aan het zoeken naar of het creëren van gemeenschappelijkheid, ook niet met mensen die ook bij deze geschiedenis zijn betrokken maar misschien op onderdelen andere gedachten of wensen hebben. Het NAC eigent zich de besluitvorming over de meest geëigende wijze van gedenken toe en heeft ervoor gekozen daar niemand anders bij te betrekken. Het bestuur van het NAC meent dat het gerechtvaardigd is dat het bepaalt hoe het monument moet worden, ook als het een project betreft waarvan het zelf vindt dat het een belang heeft dat groter is dan welk ander belang dan ook, een nationaal belang.

Deze wel heel aparte status, dit grote gewicht dat het NAC aan zich trekt, werkt door in de politieke besluitvorming. Was het college van burgemeester Cohen nog tegen dit plan, burgemeester Van der Laan verbond zich er mee, zodanig dat hij zich voornam zelf dit project tot een goed einde te brengen. De eerste twee jaar (2012-2014) vonden alle gesprekken en besluiten onder volledige geheimhouding en binnen de beslotenheid van het college plaats; pas in 2014 werd de vertrouwelijkheid opgeheven en kwamen de eerste plannen naar buiten. De raad moet de zwaarte hebben gevoeld, moet de geslotenheid van het dossier hebben ervaren, en niet de vrijheid hebben gevoeld om tegen te spreken (waarbij nogmaals wordt opgemerkt dat de vraag naar de wenselijkheid van het realiseren van een namenmonument in Amsterdam helemaal nooit op de agenda van de raad heeft gestaan, zie eerder par. 3.1 en ook hierna).

En zo is er binnen de Amsterdamse politiek nooit over de wenselijkheid en eventuele vormgeving van een Holocaust monument gesproken. Dat had wel moeten, waarbij het niet simpelweg over de vraag gaat: wie is voor of wie is tegen een monument? Nee, ook de politiek zou zich hebben moeten buigen over de vragen die daaronder liggen – of daarover advies moeten inwinnen. Waar gaat een monument over? Wat willen we nu en wat is er nodig voor een toekomstbestendig monument? Hoe herdenken we over 50 of 100 jaar of langer? Wie zouden betrokken moeten worden? En hoe kunnen we samen, in Amsterdam, of misschien wel breder, stap voor stap vorm geven aan iets dat heel bijzonder moet worden? De raad werd er buiten gehouden en liet dat gebeuren. Dat was in dit gevoelige dossier wel zo veilig.

En zo kwam het dat het NAC al doende bij de hele procedure, bij alle te maken keuzes, feitelijk de koers heeft kunnen bepalen. Het overzicht van de besluitvorming illustreert hoezeer Van der Laan, en onder zijn leiding de gemeente, er alles aan heeft gedaan om aan alle wensen van het NAC tegemoet te komen.

- *geringe politieke betrokkenheid*

De gemeenteraad, die telkenmale wordt genoemd omdat zij 'unaniem heeft ingestemd met de plannen', is er in de loop van het hele verhaal dus eigenlijk nauwelijks aan te pas gekomen. Want hoe is de raad nou precies betrokken geweest? In eerste instantie – 2014, Wertheimpark – is de raad feitelijk geheel gepasseerd; de dag voor de gemeenteraadsverkiezingen namen B&W hun besluit en vervolgens werd het dossier 'ter uitvoering' doorgeschoven naar het stadsdeelbestuur. In totaal heeft het onderwerp 'namenmonument' slechts driemaal op de raadsagenda gestaan. Eenmaal (november 2015) om de 'zorgvuldige procedure in twee fasen' vast te stellen, eenmaal (juni 2016) om – in afwijking van de eerder vastgestelde procedure in één keer – de locatie te kiezen, en nog eenmaal (juli 2018) om kennis te nemen van een 'update' over de stand van zaken van de besluitvorming, en daarmee te dienen als 'legitimatie' om die stand van zaken op een punt te herformuleren.

Wat heeft de raad nou precies wel en niet gedaan? Ze stemde ooit in met een procedure die vervolgens niet is gevolgd. Ze is inhoudelijk niet betrokken geweest bij de methodiek en het vaststellen van criteria voor beoordeling verschillende locaties. Het onderwerp locatiekeuze kwam namelijk slechts éénmaal op de agenda, toen één locatie aan de raad werd voorgelegd. Dat tegelijkertijd ook de zogenoemde 'gewogen weging' van de criteria werd voorgelegd, waarbij de criteria waaraan het NAC hechtte driemaal zo zwaar meewogen als de criteria in het algemeen belang, was daarmee in feite mosterd na de maaltijd. De raad wijdde inhoudelijk geen woord aan de locatie, sprak niet over de methodiek van het

locatieonderzoek en niet over de criteria. Het ontwerp van Libeskind was er op dat moment nog niet en is voordat de vergunningen werden verleend, nooit gezien, bekeken laat staan besproken door de raad. Een geplande presentatie van het ontwerp door het NAC aan de raad, op 7 november 2017, werd door het NAC afgezegd, omdat “het Comité wil vermijden dat wat bedoeld was als een toelichting op het ontwerp, leidt tot discussies over zaken die al zijn vastgesteld. Daarom ziet zij in deze fase van het proces af van een presentatie.” (**productie 48**)

Hoezo ‘zaken die al zijn vastgesteld’? De aanvraag moest nog worden beoordeeld. Het komt de buurt eerder voor dat het NAC uitdrukkelijk geen enkel debat, geen discussie, geen gesprek, en geen gedachtewisseling wilde, waaruit wellicht andere gedachten of voorstellen naar boven zouden kunnen komen dan die (de architect van) het NAC zelf inmiddels had uitgewerkt. Pas in juli 2018, meer dan een half jaar nadat de vergunningen waren verleend, twee maanden na de hoorzitting in bezwaar, toen ruimte voor politiek debat voorbij was en politieke besluitvorming niet meer aan de orde was, kregen de gemeenteraadsleden voor het eerst het ontwerp van het monument ter kennisneming meegestuurd. Reden voor dit agendapunt was, zoals elders al is aangegeven, om de raad te betrekken bij verweerders pogingen de randvoorwaarden te devalueren en dit door de raad vastgestelde toetsingskader voor de beslissing op bezwaar van tafel te krijgen. Veel raadsleden betuigden tijdens deze vergadering in algemene bewoordingen instemming met de komst van het monument, maar repten met geen woord over het ontwerp; niemand stelde een vraag, niemand bejubelde het ontwerp. Ook het enige woord waarom het op dat moment wel draaide, het woord randvoorwaarden, viel niet.

Dus wat betekent het precies als verweerder zegt: de raad heeft unaniem ingestemd? Is het, bij zo’n gewichtig en bijzonder dossier als dit, niet opmerkelijk dat de totale tijd die de raad er *inhoudelijk* aan heeft besteed op het moment dat dat politiek opportuun was, in totaal niet meer is geweest dan een paar minuten? Er zijn geen bezwaren gehoord. Dat is juist. Niemand stemde tegen het locatievoorstel. Dat gegeven is echter nogal dun als ondergrond voor de beoordeling dat er “unanieme instemming” was voor zo’n complex en ingewikkeld dossier. Niemand heeft enige belangstelling getoond voor het hoe, niet voor het wat, en niet voor het waarom.

Hoe kan dat? Zou dat als reden hebben dat niemand eigenlijk iets durft te zeggen? Alles rond dit dossier is beladen en heftig. Iedereen zwijgt. Kan je dan eigenlijk nog wel over ‘instemming’ praten?

En dan: dit alles betreft alleen de instemming voor de locatie voor een nog onbekend ontwerp. Het ontwerp is als gezegd nooit aan de raad voorgelegd. De raad heeft nooit zelfs maar gevraagd om informatie, om een speciale bijeenkomst, een hoorzitting of een presentatie, om dit alles in openheid met elkaar te bespreken

en na te denken over de vraag of dit ontwerp op deze plek echt unanieme instemming verdient. Merkwaardig, ook al omdat dat voor de uiteindelijke locatiekeuze wel uitdrukkelijk de bedoeling was en daarbij aansluit bij het primaat van de raad als het gaat om de ruimtelijke ordening.

- *grote druk (impliciet en expliciet)*

In dit verband is het ten slotte relevant om nogmaals te wijzen op de scherpe toon die het NAC bezigt tegenover mensen die kritisch denken over het plan. De buurt verwijst bijvoorbeeld naar de actie die het NAC in oktober 2018 ondernam toen het ervan op de hoogte geraakte dat een groep van 54 wetenschappers en kunstenaars van plan was een open brief in NRC-Handelsblad te plaatsen met hun zorgen over het plan, in het bijzonder vanwege het feit dat een en ander tot stand was gekomen zonder dat anderen dan het NAC erbij betrokken waren. Toen het NAC de brief, nog in conceptvorm, in handen kreeg, besloot het daar in zeer scherpe en vijandige bewoordingen publiekelijk tegen te ageren, onder de titel 'wij zijn alle leugens zat' (**productie 49**).

Ook haalde de voorzitter van het NAC meerdere malen scherp uit naar mensen die kritiek uitten en naar de buurtbewoners die in bezwaar zijn gegaan, bijvoorbeeld met zijn uitspraak: *"Steeds zegt men niet tegen een namenmonument te zijn, zolang het maar niet bij hen in de buurt is. Sommige buurtbewoners die nu wonen in huizen waar mijn familie voor de oorlog woonde, vinden het nodig hun namen uit te wissen, want ze willen niet uitkijken op een monument dat hen aan hun namen herinnert"*. (vergadering commissie Algemene Zaken van 3 juli 2018, ook aangehaald in het NRC Handelsblad op 18 oktober 2018 (knipselmap, productie 28)).

Deze voorbeelden – er zijn er helaas meer – illustreren de toon van de discussie, de heftigheid waarmee iemand te maken krijgt die kritiek durft te hebben. Het lijkt erop dat het NAC, als men serieus denkt dat er buurtbewoners zijn die de namen van de slachtoffers 'willen uitwissen', een cynisch en naargeestig idee heeft over mensen die kritiek hebben op het plan. Het is een algemeen statement gericht aan mensen die zich wel degelijk bij de geschiedenis betrokken voelen. Gericht aan mensen die actief betrokken zijn bij verschillende herdenkingen in de buurt, die jaarlijks meedenken met de Hollandsche Schouwburg over het programma van de 4 mei herdenking. Zij voelen zich weggezet als onbarmhartige lelijkerds. Dat is erg. Of zou het NAC dergelijke uitspraken niet letterlijk menen en worden ze ingezet om druk te zetten op het debat? Of dat beter zou zijn, is nog maar de vraag.

c. *de schijnwerkelijkheid*

Behalve de ingezoomde werkelijkheid en de gewone werkelijkheid speelt er in dit dossier nog een derde variant: de schijnwerkelijkheid. Daarmee wordt bedoeld de situatie waarin gewone 'weldenkende' mensen kijken naar de wereld en zien hoe dingen zijn gebeurd, maar waarin door geconstrueerde, geheel in de 'ingezoomde werkelijkheid' ingepaste 'slimmigheidjes' feiten worden omgebogen tot onwaarheden. In deze schijnwerkelijkheid gaat het niet om futiliteiten maar om essentiële onderdelen van het juridische dossier. Een verdraaiing van de werkelijkheid, een herschrijving van de geschiedenis. 'We zeggen gewoon dat het anders bedoeld was' als manier om gelijk te krijgen. En aan die drogredeneringen wordt in de juridische werkelijkheid van de beslissing op bezwaar, in de ingezoomde werkelijkheid, vervolgens de schijn van rechtmatigheid toegekend.

- *randvoorwaarden*

Zo werden de stedenbouwkundige randvoorwaarden in de bezwaarprocedure gedegradeerd tot 'aandachtspunten' waarvan de ontwerper van het namenmonument zich van de gemeente per saldo niets hoefde aan te trekken. Hierboven is reeds uitgebreid op dit hele verhaal ingegaan. Toch een paar punten in het kort:

- de Dienst Ruimte en Duurzaamheid meende in 2016 dat de locatie geschikt was, mits aan een aantal randvoorwaarden zou worden voldaan;
- er is in de raad nooit inhoudelijk over de locatie gesproken. De raad volgde het locatievoorstel van het college zonder één vraag, zonder enige discussie, niet over criteria, en niet over de weging. Het woord randvoorwaarden is niet gevallen;
- het ontwerp van Daniel Libeskind dat pas later aan de buitenwereld werd gepresenteerd – doch nooit aan de raad – voldeed niet aan een aantal van de gestelde randvoorwaarden;
- in december 2017 werd desondanks de omgevingsvergunning afgegeven. Er werd bezwaar aangetekend waarbij de randvoorwaarden een van de weinige beschikbare concrete toetsingskaders vormden die de bezwaarmakers, in het kader van de 'ingezoomde werkelijkheid', ter beschikking stonden;
- in mei 2018 werd de redenering gepresenteerd dat de Haalbaarheidsstudie nooit door de raad was vastgesteld, en dus dat aan de randvoorwaarden, hoewel onderdeel van het locatiebesluit, maar beperkt gewicht kon worden toegekend;
- in juli 2018 besloot het college dat de randvoorwaarden met terugwerkende kracht tot 'aandachtspunten' werden gedegradeerd.

Dat is het verhaal van de randvoorwaarden. Een verhaal dat nogal bepalend is voor de toetsing van het handelen van het bestuur.

In juli 2018, toen duidelijk werd dat het bestuur de raad kennis wilde laten nemen van het feit dat de randvoorwaarden inmiddels van tafel waren, zocht de buurt contact met de woordvoerders van zes raadsfracties. Eén ervan wilde niet met hen spreken. De anderen zeiden allemaal ook wel te vinden dat dit een wonderlijke actie was van de gemeente. Daarnaar gevraagd kon niemand in eerlijkheid zeggen het een geloofwaardig verhaal te vinden. Maar geen van hen wilde of durfde dat in het openbaar, in de raad, uitspreken. B&W kregen wat ze wilden. De raad kreeg een stuk ter kennisneming voorgelegd waarin de geschiedenis werd herschreven en wijdde er geen woord aan. Werd de bewuste alinea unaniem 'vastgesteld'? In de 'ingezoomde werkelijkheid' kan je dat misschien zeggen, want niemand sprak zich ertegen uit. Maar niemand kon in eerlijkheid en in het openbaar zeggen: je mag best twee jaar na dato een eerder vastgesteld toetsingskader overboord gooien. En ook durft niemand te zeggen: dit is niet zo'n geloofwaardige actie van het college. Maar vooral wilde niemand iets laten merken van enige kritiek. Sommige fracties verwoordden het in de gesprekken zo: "het duurt al zo lang, en er komt zoveel heibel als we hierover gaan sputteren." Of: "politiek gezien is er gewoon geen ruimte om er ook maar een kritisch woord aan te wijden." Men realiseerde zich dat dit wel een heel gek verhaal was. Maar men zweeg.

Ook buiten de raad, in de gewone werkelijkheid van het gewone leven, is de buurt nooit iemand tegengekomen die het handelen van de gemeente op dit punt zorgvuldig of geloofwaardig vond. Dat kan ook niet, want het is niet geloofwaardig. Het bestuur verlaagt zich tot een betreurenswaardige en ongeloofwaardige zet. Het maakt gebruik, of eigenlijk misbruik, van de ruimte die het heeft binnen de politieke realiteit, waarin geen raadslid zich aan deze gevoelige kwestie wil branden. De beslissingen op de vergunningaanvraag en daarna op het bezwaar zijn veilig doorgeschoven naar het stadsdeel. Het bestuur houdt alle vormen van inspraak buiten de deur en bewerkstelligt uiteindelijk aan het eind van de bezwaarprocedure dat serieuze bezwaren, waarvoor slechts op enkele punten een bindend toetsingskader bestaat, procedureel buiten de boot vallen, omdat randvoorwaarden 'abusievelijk' zo zijn genoemd en het locatiekeuzebesluit een 'politieke' beslissing is.

En zo stelt verweerder in juli 2018 de nieuwe werkelijkheid vast. Een schijnwerkelijkheid. Een dienstmededeling waarmee de geschiedenis wordt herschreven: "Er is nooit sprake geweest van enige randvoorwaarden." Verweerder stelt hiermee in feite dat het bestuur twee jaar geleden een ontwerper van het toekomstige nationale Holocaust monument een carte blanche heeft gegeven voor de volledige invulling van een zichtlocatie in (cultuur-historisch beschermd) binnenstedelijk gebied. Waarvan akte.

- *inspraak, draagvlak en het vertrouwensbeginsel*

Ook op andere punten worden zogenaamd juridische argumenten gebruikt, binnen de ingezoomde werkelijkheid, om de gewone waarheid onder druk te zetten. Hierboven zijn wij reeds uitgebreid ingegaan op de vraag of de buurt in redelijkheid kon komen tot het vertrouwen dat er inspraakmogelijkheid geboden zou worden. De argumentatie van verweerder over de vraag of dat vertrouwen gerechtvaardigd was, heeft ook de kenmerken van schijnwerkelijkheid. Uittalingen van de burgemeester zelf en van de voorzitter van het DB van het stadsdeel in een door de gemeente georganiseerde informatieavond worden geacht "*niet te zijn gedaan door of namens het ter zake bevoegde bestuursorgaan*". Waar kan een gewone, weldenkende inwoner van de stad dan eigenlijk wel van uitgaan? Wie voelt zich door het eigen bestuur serieus genomen met dit soort argumentaties?

Hetzelfde geldt voor draagvlak. Het overzicht in par. 4 van dit beroepschrift geeft aan hoe er in de loop van het proces verschillende malen is gewezen op het belang van een groot draagvlak. Ook hier is sprake van een schijnwerkelijkheid, en dat begon al vroeg. Zoals eerder vermeld nam het college op 13 november 2012 een vertrouwelijk besluit dat medewerking zou worden verleend aan het onderzoek naar vestiging Namenwand in het Wertheimpark. "*Onderdeel van het onderzoek zal zijn een brede en zorgvuldige maatschappelijke discussie over wenselijkheid van het NAC initiatief met de namenwand*". De informatiebijeenkomst op 19 juni 2013 met verschillende organisaties die zich onder andere bezighouden met het herdenken van de Tweede Wereldoorlog was de – enige - invulling van dit besluit. Een 'brede en zorgvuldige maatschappelijke discussie' was het echter geenszins. Het verslag toont bovendien klip en klaar aan dat niet veel aanwezigen gelukkig waren met het initiatief van het NAC. Desalniettemin werd het algemeen gevoel van deze bijeenkomst later, toen het college in maart 2014 het besluit nam dat het monument in het Wertheimpark moest komen, als volgt samengevat: "*Algemene conclusie was dat het idee van het NAC voor een Holocaustnamenmonument breed werd ondersteund (zie verslag – meegezonden stuk 1)*". (productie 34, p. 2) Het verslag van de discussie leidt echter bepaald niet tot die conclusie. Zie eerder par. 4.2 van dit beroepschrift.

Er is nooit sprake geweest van ook maar het begin van een werkelijke brede of zorgvuldige maatschappelijke discussie, niet over de wenselijkheid van een namenmonument, niet over de locatie, niet over het ontwerp. Er is niets gedaan om draagvlak te meten noch om het te creëren. Toch zegt de voorzitter van stadsdeel centrum met droge ogen op de informatieavond voor de buurt (31 mei 2016) dat er door verschillende gemeentebesturen is verkend of er draagvlak is. En leest de buurt in de stukken dat de burgemeester heeft *besloten* (sic!) dat dat het geval is. Misschien moet het gezien worden als een ontologisch argument: er is geen onderzoek geweest naar draagvlak, maar nu de burgemeester *besloten* heeft dat er

voldoende draagvlak is, is dat een feit geworden. Een wonderlijk en bijna magisch besluit. Maar vooral zorgwekkend: hoe ver kan een bestuur gaan om te krijgen wat het wil?

8 Conclusie

Uit het voorgaande moge blijken dat de besluitvorming in dit bijzondere dossier hoogst opmerkelijk is verlopen, onzorgvuldig is geweest en tot een onevenredige belangenafweging heeft geleid die geen recht doet aan de belangen waarvoor de buurt in deze procedure opkomt. De buurt stelt zich dan ook op het standpunt dat de beslissing om de verleende vergunningen in stand te laten onjuist is. Het bestuur had juist vanwege het gewicht van een als nationaal monument beoogd Holocaust Namenmonument, ook vanuit de idee 'beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald, alsnog behoren te doen wat zij had beloofd, namelijk een zorgvuldig onderzoek naar draagvlak, een brede maatschappelijke discussie met allerhande stakeholders, inspraak vanuit de buurt waar het namenmonument alsdan zou moeten komen en een betere inpassing van het uiteindelijke ontwerp. Daarbij vinden de indieners van het beroep dat over een met publiek geld gefinancierd nationaal monument ook een nationaal c.q. publiek debat moet plaatsvinden en dat de vorm van een dergelijk monument niet exclusief door het Auschwitz Comité mag worden bepaald. Met deze beroepsprocedure hopen zij tevens dit debat alsnog mogelijk te maken.

De buurt verzoekt uw rechtbank dit uit te spreken en het beroep gegrond te verklaren. Ik verzoek u tevens om bij gegrondverklaring van het beroep een vergoeding voor de gemaakte proceskosten toe te kennen.

Hoogachtend,

A.B. Blomberg
advocaat